

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

Uniwersytet
Wrocławski

Міністерство освіти і науки України

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Історичний факультет

Uniwersytet Wrocławski (Вроцлавський Університет)

Історично-педагогічний факультет

Інститут Етнології і Культурної Антропології

Universitas Carolina (Карлів Університет)

Інститут Східноєвропейських студій

Чеська асоціація українців

До Дня Європи

Об'єднані в Європі: Україна, Польща, Чехія

Матеріали

Міжнародного науково-практичного саміту молодих вчених

Тернопіль – Вроцлав – Прага

9 травня 2024

Відповідальні за випуск Збірника матеріалів Саміту:

Леся Алексієвець – доктор історичних наук, професор, заступник декана з наукової роботи та міжнародної співпраці історичного факультету ТНПУ.

Ярослав Сирник – доктор (габілітований) історичних наук, професор Вроцлавського Університету, Інститут Етнології і Культурної Антропології.

Олександр Лушев – магістрант, голова Студентського наукового товариства історичного факультету ТНПУ.

Відповідальність за зміст тез, їхнє оформлення та достовірність несуть автори!

Зміст

Ярослав Сирник , вітальне слово.....	5
Леся Алексієвець, Микола Алексієвець . United in Europe: Ukraine, Poland, Czech Republic.....	7
Ірина Манько . Національна свідомість у трансформаційних процесах доби Незалежності України.....	9
Вікторія Дяків . Українська ідентичність у контексті російсько-української війни (2014-2023).....	12
Єлизавета Кудлюк . Волонтерський рух на історичному факультеті ТНПУ у контексті підтримки ЗСУ (2022-квітень 2024).....	14
Станіслав Кучеренко, Vera Inozemtseva . Problematika překladu současné ukrajinské literatury do češtiny.....	18
Тетяна Петрик, Юрій Петрик . The Lublin Triangle: history of development and prospects	20
Юрій Марцінів . Інтермаріум: витоки та сучасна перспектива.....	23
Діана Блащак . Епідемії у світовій цивілізації: історико-аналітичний аспект.....	25
Олександр Лушев . Пропаганда культу Олександра Невського в Польщі, Чехії та Словаччині.....	28
Володимир Видаш . Історія України у європейському вимірі.....	31
Віталій Знак . Співпраця України і НАТО: військово-політичний аспект.....	35
Назар Грицай . Проблеми та перспективи інтеграції України в ЄС.....	38
Роман Савчин . Проблеми легалізації та інтеграції українців у Європі.....	40
Назар Федоров . Дубровиця: історико-європейський контекст сучасності.....	42
Володимир Владика . Українсько-польські відносини в контексті інтеграції до ЄС та НАТО.....	45
Анна Пушкар . Наукова спадщина Юрія Михайловича Донат-Котермака як міжнаціональний міст у розвитку астрономії та геофізики між Україною та Польщею.....	47
Юлія Попружук . Особливості розвитку польської освіти та культури у міжвоєнний період.....	50
Іван Бойко . Роль громадсько-політичних об'єднань у формуванні українсько-польських відносин у міжвоєнний період.....	54
Jagna Rita Sobel . Film «Ogniem i mieczem» w reżyserii Jerzego Hoffmana jako element kształtowania społecznych wyobrażeń nt. Kozaczyzny.....	58
Андрій Стойків . Взаємодія між польськими та українськими діячами культури у сфері важкої й альтернативної музики 2013 – 2024.....	60
Володимир Анісімов . Волинська трагедія в історичній пам'яті українців та поляків.....	64
Мар'яна Гайдук . Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері (1991-2023).....	66
Яна Ключенкова . Російське ПСГО та вплив на польсько-українські відносини.....	68
Дмитро Штокалюк . Блокування польсько-українського кордону (2023-2024 рр.).....	72
Віталій Ракович . Історико-культурні пам'ятки в Польщі та Україні: стан, проблеми збереження.....	77
Віталій Гавур . Проблема безпеки України в міжнародному контексті за умов російсько-української війни.....	79
Євгеній Гнип . Огляд періодики української діаспори в європейських країнах в ХХ столітті.....	82

Тарас Катрун. 1968 рік в історії Чехословаччини у контексті європейських цінностей.....	86
Назарій Дейнека. Історія українсько-чеських дипломатичних відносин сучасності.....	90
Іван Шевчук. Україна та Чеська Республіка. Тенденції європейської інтеграції.....	93
Каріна Оберська. Ян Гус у контексті сучасності.....	97

Додатки

Програма Саміту.....	100
Поклик на відеоматеріали.....	103

Вітальне слово професора, доктора історичних наук (габлітованого) Ярослава Сирника

Tłumaczenie przemówienia wygłoszonego przez prof. Jarosława Syrnyka na otwarciu międzynarodowej konferencji Zjednoczeni w Europie: Ukraina, Polska, Czechy, zorganizowanej w dniu 9 maja 2024 r. przez Tarnopolski Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Wołodomyra Hnatiuka, Uniwersytet Wrocławski i Uniwersytet Karola w Pradze

Wielce Szanowni Rektorzy, Profesorowie, Doktoranci, Studenci

Dziś jest 9 maja, dzień, w którym do niedawna świętowano zakończenie II wojny światowej. Dziś wspólnota europejska, w tym Ukraina, wspomina zwycięstwo sprzed osiemdziesięciu lat innego dnia, 8 maja. Do niedawna większość z nas kojarzyła dzień zwycięstwa z przeszłością. Przypomnijmy jednak o jakim zwycięstwie mówiono? Czym i dla kogo?

Konflikt światowy sprzed 80 lat pochłonął prawie 70 milionów istnień ludzkich. Pozostawił miliony wdów, sierot i kalek. Zmiotł tysiące miast z powierzchni ziemi. Zniszczył przyrodę.

W maju 1945 r. pokój i możliwość rozwoju gospodarczego został dany narodom, którym sprzyjało położenie geograficzne. Co jednak otrzymały narody na wschód od „żelaznej kurtyny”? Marionetkowych zarządców zamiast legalnej władzy. Wieloletni terror NKWD/MWD/KGB i jego licznych kopii – także w Polsce. Terror, który po śmierci Stalina został zastąpiony nowymi technologiami zniewolenia człowieka. Stagnację w sferze gospodarczej, która ostatecznie stworzyła potężną przepaść między Zachodem a Wschodem.

W maju 1945 r. Ukraina, tak jak poprzednio, pozostawała republiką radziecką, w zasadzie terytorium. Naród ukraiński, tak jak poprzednio, nazywano ledwie młodszym bratem tego, któremu w rzeczywistości zależało wyłącznie na starszeństwie, a nie na braterstwie. Ukraińcy mieli pozostać populacją, ludem, Małorosami, chachłami.

Choć po zakończeniu wojny z Niemcami, do którego przyczyniły się miliony Ukraińców, bomby na długo przestały spadać na Europejczyków – o jakim zwycięstwie, nieważne 8 czy 9 maja, mogli myśleć mieszkańcy Europy Wschodniej? Spóźniony dzień zwycięstwa przyszedł dla Polski 45 lat, a dla Ukrainy 47 lat po upadku hitlerowskich Niemiec. Raczej: nie przyszedł sam, ale przyszedł dzięki ofierze wielu ludzi, którzy aż do ostatniego momentu istnienia komunizmu – jak Wasyl Stus – byli mordowani w moskiewskich katowniach.

Na przełomie lat 80. i 90. XX w. wielu marzyło o końcu historii. Jednocześnie wielu polityków, nie tylko Michaił Gorbaczow, ale także George Bush i Margaret Thatcher, nalegało, aby Ukraińcy nie zrzucali z siebie jarzma niewolnictwa. Świat klaskał, gdy w Budapeszcie podpisano wyrok przeciwko Ukrainie, memorandum budapeszteńskie. A przede wszystkim świat nie rozumiał (a niektórzy w Europie nadal tego nie rozumieją), że nowe wyzwania zawsze stoją przed nami; że dzień zwycięstwa nigdy nie jest opisem przeszłości, ale zawsze jest wyzwaniem dnia dzisiejszego i przyszłości.

Mówią, że Ukraina jest już w trzecim roku dziesięcioletniej wojny, która trwa już cztery stulecia. I wy, podobnie jak wszyscy dobrzy ludzie na planecie, wypatrujecie ukraińskiego zwycięstwa. I ten dzień na pewno przyjedzie.

Dziś świętujemy małe zwycięstwo. Tak, mamy dziś dzień zwycięstwa – spotykamy się pomimo wojny. My, którzy jako członkowie uniwersyteckiej wspólnoty, zgodnie ze wskazówkami starożytnych mędrców, Cycerona i Polibiusza, mają obowiązek codziennie odważnie zwyciężać w służbie prawdy, zdobywać i dostarczać ludziom użyteczną wiedzę. Dano nam taką możliwość, ale

musimy pamiętać o cenie tego przywileju. Tą ceną jest krew naszych obrońców, krew ukraińskich żołnierzy, którzy w tej chwili, także dla nas ryzykują swoje życie.

Na koniec podzielę się życzeniem: abyśmy mogli każdego dnia świętować zwycięstwo; abyśmy każdego dnia byli zwycięzcami w pracy, szkole i co najważniejsze, abyśmy każdego dnia pokonywali samych siebie. Nikt nie jest w stanie pokonać zwycięskiego człowieka, zwycięskiego narodu.

Chwała Siłom Zbrojnym Ukrainy! Chwała narodom ukraińskiemu, polskiemu i czeskiemu!

Chrystus zmartwychwstał!

Вельмишановні Ректори, Професори, Аспіранти, Студенти

Сьогодні 9 травня, день у якому ще донедавна відзначалося закінчення II світової війни.

Сьогодні європейська спільнота, у цьому числі Україна, згадує про перемогу з-перед восьми десятиліть в інший день, 8 травня.

Донедавна, для більшості з нас, день перемоги - це було про минуле.

Подивімся однак в контексті сьогодення, яка ж по суті була ця перемога? Чия і для кого?

Світовий конфлікт поглинув б. 70 мільйонів людських життів. Залишив мільйони вдів, сиріт, калік. Стер з лиця землі тисячі міст. Покалічив природу.

До народів, яким сприяла географія, у травні 1945 р. прийшов мир і можливість розбудови економічного потенціалу.

Що однак отримали народи на схід від «залізної завіси»?

Насильно призначених маріонеток, замість законної власті.

Довголіття терору НКВД/МВД/КДБ і його численних копій, у цьому числі у Польщі, замінене після смерті Сталіна у нові технології поневолення людини.

Стагнацію у економічній сфері, яка на кінець витворила могутню прірву між заходом та сходом.

Україна, як і до цього, залишалася радянською республікою, по суті територією.

Українців, як і до цього, називалося ледве молодшим братом оцього старшого, на самому ділі зацікавленого старшинством, а не братерством.

Українцям прописано було бути популяцією, людом, малоросами, хахлами, «тяглом» хоч навіть і не у «поїздах їх швидкоїзних».

Хоч опісля закінчення війни з Німеччиною, до пермоги на якою причинилися мільйони українців, європейцям на довго перестали падати на голови бомби - про яку перемогу 8 чи 9 травня могли думати жителі східної Європи?

Спізнений день перемоги надійшов для Польщі аж 45 років, а для України 47 років після падіння нацистської Німеччини. Скоріше: не прийшов сам, а прийшов жертвою багатьох людей, до останку – як Василь Стус – убиваних у московських катівнях.

На зламі 80-х і 90-х багатьом марився кінець історії. В той же час, багато хто, не лише Михаїл Горбачов, але ж і Джорж Буш, і Маргатет Тетчер, намовляли українців не скидати з себе рабського ярма. Світ аплодував коли у Будапешті підписувався вирок Україні, будапештський меморандум. А найбільше світ не розумів, а деякі у Європі і надалі не розуміють, що нові

випробування завжди попереду, що день перемоги це ніколи про минуле, але завжди про сьогоднішнє і про майбутнє.

Кажуть, що зараз в Україні третій рік, десятилітньої війни, яка триває від чотирьох століть. І ви, але також усі добрі люди на планеті, виглядають дня української перемоги. І він обов'язково прийде, а по суті він уже на підходах.

Маленьку перемогу святкуємо нині. Так, у нас сьогодні день перемоги. Ми зустрічаємося попри війну.

Ми, як члени університетської спільноти, які за вказівками старинних мудреців, Цицерона і Полібія, маємо обов'язок щоденно відважно перемагати у службі правді. Ми маємо здобувати і приносити людям корисне знання.

Ми отримали цю можливість але ми маємо пам'ятати ціну цього привілею. Це ціна крові наших з Вами захисників, крові українських воїнів, які в цей самий момент ризикують життям, заради нас. Ми у Польщі добре це усвідомлюємо.

Дозвольте ще накінець поділитися таким побажанням: щоб сьогоднішня зустріч, готувала нас до завтрашніх перемог; щоб ми вміли кожного дня відзначати перемогу; щоб ми стали переможцями кожного дня на роботі, у школі, а головне, щоб ми кожного дня перемагали самі себе.

Людини-переможця, народу-переможців нікому ж бо не подолати.

Слава Збройним Силам України! Слава українському, польському і чеському народам!

Христос Воскрес!

Ярослав Сирник

9 травня 2024 р.

Lesya Alexiyevets,
Doctor of History, Full Professor,
The Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University
in Ternopil
Mykola Alexiyevets,
Doctor of History, Full Professor,
The Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University
in Ternopil

UNITED IN EUROPE: UKRAINE, POLAND, CZECH REPUBLIC

This year, on 9 May, 2024, Ukraine, the European Union and some other countries traditionally celebrate Europe Day, emphasizing the desire for unity of values, peace and security on the continent.

If we look at the history of the holiday, we can see different dates and the same desire to establish the day as a reference point for a new start of joint initiatives, of the present and future. Thus, this landmark day has its own history in the European Union, as well as in Ukraine, which has

clearly established its own path of civilisational development. Today it is defending it in the Russian-Ukrainian war.

The holiday was first celebrated in 1964, 5 May. The Council of Europe was founded on this date in 1949. In the modern European Union, 9 May is celebrated to commemorate the 1950 Robert Schuman Declaration, which proposed the unification of the coal and steel industries of France and West Germany. This led to the creation of the European Coal and Steel Community, the first European Community, on 18 April, 1951. On 29 June, 1985, the European Council adopted, among other things, Europe Day, rightly believing that peace in the world can only be ensured by the equal efforts of all to build it. And indeed, an organised and viable Europe can make a fundamental contribution to civilisation by ensuring peaceful relations between countries. The various events that took place in the countries on that day should confirm this idea and even such a natural and noble mission.

Later, especially after the Maastricht Treaty, 9 May was actively celebrated as Europe Day by EU member states. The European Parliament officially recognised Europe Day in October 2008 and later, in 2017-2019, called for it to be a day off in all EU member states.

This is a brief history of the day, which already has its own traditions in different European countries, ranging from educational and scientific events to multidimensional commemorative initiatives. After all, Europeans who had experienced the horrors and transformative recovery from two World Wars decided to unite at various levels to prevent the third one.

To be fair, 5 May remains a public holiday in some countries to highlight the role of the Council of Europe in protecting human rights, parliamentary democracy and the rule of law.

So what we can see today... Once again, in the centre of Europe, there is a war for the right to live freely and to be oneself together with other free countries of a united Europe. Today Ukraine, together with the EU countries, is defending European values that have been fought for for centuries. And the success of this struggle in the modern era depends on the unity of states. At the same time, we can see different waves and positions of the countries in real interaction, at first glance, on obvious issues.

Since Ukraine declared its strategic course towards European integration, Europe Day has come to us. Since 2003, however, it has been celebrated on the third Saturday in May. These beautiful events at various levels have confirmed the country's choice of Europe and continued to familiarise citizens with European countries, their history, culture and traditions. In 2022, the World Congress of Ukrainian Youth Organisations and the Spanish NGO 9 May Institute approached the President of Ukraine with a proposal to move the celebration of Europe Day in Ukraine to 9 May. After a number of discussions, on 8 May 2023, according to the decree of President Zelenskyy, it was decided to celebrate this day together with the EU states, i.e. on 9 May. By the way, a Europe Day commemorative coin with a face value of 5 hryvnia was issued this year.

Undoubtedly, Ukraine is taking all the important steps at various levels to assert its civilisational choice. It is also making it clear to the Europeans that there is a war on the frontline today. And we must emerge victorious because only under such conditions, all the previous actions of people in their desire to live in peace make sense.

The scientific forum, which took place on 9 May 2024 thanks to the efforts of young scientists from the Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University in Ternopil (Ukraine), Wroclaw University (Poland) and Charles University (Czech Republic), is of great value. The young people from these countries spoke about the history, present and prospects for the development of Ukraine, Poland and the Czech Republic and their interaction today and in the future. This academic discussion took place at a time of war, when the parents, brothers and relatives of these young people are defending their right to live in a free Ukraine, if we are talking about Ukrainians. So how to build the

country's life after victory and this important interaction was discussed by those who will put it into practice. It is fortunate that academic institutions with their high scientific level provided this opportunity. Once again we see that such interaction truly creates both the present and the future. Therefore, we are grateful to our colleagues from the University of Wroclaw, especially Prof. Yaroslav Syrnyk, and Charles University, especially Prof. Thereza Khlanyova, for their cooperation. May the good seeds sown this day yield a good scientific harvest. And may human relations once again confirm the truth of what our predecessors at various levels have fought for and created for humanity.

Keywords: Ukraine, Poland, Czech Republic, Europe, peace, security, russian-Ukrainian war, the scientific, educational, and cultural interaction.

Ірина Манько

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірантка II року навчання кафедри
всесвітньої історії та релігієзнавства
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Микола Алексієвець

Національна свідомість в освітніх трансформаційних процесах доби Незалежності України

Abstract. National Consciousness in the Educational Transformation Processes of the Era of Ukraine's Independence.

The thesis highlights the main remarks on the educational reform carried out at the beginning of the era of Ukraine's independence. The basis of the transformation processes was the idea of statehood and independence.

The education system in Ukraine, having gotten rid of communist ideology and Soviet myths, needed to develop its own legal framework and its own curricula aimed at new value orientations, such as patriotism, humanism, democratization, de-ideologization, and others. The very attempt to reform school and higher education can be assessed as a transition from the Soviet education system to a new personality-oriented model.

The author notes the presence in the mentioned programs and legislative documents of the late twentieth century of theoretical foundations for the organization of secondary and higher education on a national basis. The main changes in the organization of the educational process and their consequences for the modern generation of Ukrainians are highlighted.

Освіта в Україні за радянської доби розвивалася лише як частина союзної освітньої системи, та могла залишатися тільки ретранслятором єдино можливої освітньої політики. Попри поширену у пострадянському суспільстві оцінку радянської педагогіки, як «передової», такої, що формувала «найосвіченіших» робітників у світі, та забезпечувала висококваліфіковані кадри на благо індустріалізації, існує й інша оцінка її, як частини марксистсько-ленінської ідеології, нетерпимої до будь-яких інших точок зору, спрощеної до пропаганди та схематичності.

Головним завданням радянської школи, відповідно до партійних документів, була «Підготовка підрастаючого покоління до життя, до корисної праці, виховання у молоді глибокої поваги до принципів соціалістичного суспільства. Школа покликана готувати різнобічно освічених людей, добре обізнаних з основами наук і разом з тим здатних до систематичної фізичної праці, виховувати у молоді бажання бути корисним суспільству, брати активну участь у виробництві цінностей, необхідних для суспільства» [Сухомлинська, с. 18]. Виходить, що школа покликана формувати найкращі моральні риси радянської людини, але зрештою інтерпретувалася у форму утопічної комуністичної моралі для втілення освітньої політики партії. Зрештою, тема радянської освіти та її оцінки залишається у сучасній історіографії та педагогіці доволі суперечливою, але в контексті даної роботи дозволить здійснити аналіз реформи освіти початку 90-х років на основі уявлень про попередні етапи розвитку освіти і їх протиставлення.

Для розуміння вагомості змін в окреслений період варто стисло зупинитися на їх передумовах і витоках. Зазначимо, що в процесі різних за масштабами радянських реформ у СРСР, до складу якого входила Україна, було створено державну шкільну систему освіти.

Напередодні перебудовних процесів вона досягла значних результатів, а саме: забезпечення рівного доступу до здобуття освіти; зростання мережі загальноосвітніх шкіл; збільшення обов'язкової тривалості загальної освіти (від 7-річної до 8-річної, до 10-11-річної середньої школи; від 3-річної до 4-річної початкової школи); створення системи підготовки учнів до життя, професійної діяльності; фундаментальність освіти; реалізація обґрунтованої системи виховання.

Водночас радянська шкільна система освіти мала й негативні риси: державний монополізм в управлінні школою, її авторитарний і політичний характер; перенасичення змісту освіти й виховання комуністичною ідеологією; вилучення національної складової з освіти і здійснення її системної русифікації; однотипність навчальних закладів, планів, форм і методів педагогічного процесу тощо [Березівська, с. 181].

Звичайно, що перебудова системи освіти, трансформація її основних декларативних засад та вектору розвитку не була би можливою без факту розпаду СРСР та проголошення державного суверенітету України. Тепер галузь потребувала розробки власної національної системи освіти, та нової нормативно-правової бази для її регламентації. Наприкінці 1992 року на Першому з'їзді педагогічних працівників України було затверджено національну програму «Освіта (Україна XXI століття)». Її схвалили Кабінет Міністрів і Президент України. Концептуальні засади програми передбачали кардинальну реконструкцію всієї системи освіти, починаючи з дошкільного виховання і закінчуючи підвищенням кваліфікації дипломованих спеціалістів. Назва національної програми не випадкова: з перших років XXI століття випускниками шкіл є молоді люди, які не знали іншої реальності, крім незалежної України. Як би вони не оцінювали цю реальність, але вони виховані в ній, отже у них сформовано відповідну систему цінностей [Бідзюра, с 87].

Трансформація системи цінностей учнівської та студентської молоді народженої за часів незалежності України, виховної на принципах демократизації, гуманізації освіти, патріотизму, що трохи карикатурно, але перманентно транслиювався їм із за шкільної парти чи ще з дошкільного віку, поступово привела суспільство до глибших соціокультурних перетворень та самоусвідомлення себе самих, як самостійної політичної молоді нації.

Змін зазнали і навчальні програми, особливо гуманітарного циклу. Наприклад, проект програми з історії Української РСР, створений у 1990 році М. Ковалем, С. Кульчицьким, Ю. Курносим, В. Сарбеем, суттєво відрізнявся від попередньої програми радянської насамперед новим ракурсом подання навчального матеріалу. Якщо програма 1989 року репрезентувала

російський імперський погляд на історію України, намагалася подати події в Україні як ілюстрацію до загальноросійських процесів, то проект програми 1990 року здебільшого був зорієнтованим на те, щоб розкрити як особливе, так і загальне в розвитку українського та інших народів СРСР» [Баханов, с.130]. Оптика подачі матеріалу орієнтувалася більше на роль України у тих чи інших історичних процесах. Також автори відмовилися від нав'язливої русифікації та на другий план відійшла роль комуністичної партії з її марксистсько-ленінською ідеологією. У новому проекті програми з історії України 1992 року наскрізною лінією стала ідея державотворення.

Поступ у бік нових ідеологічних орієнтирів, покликаних до підвищення національної свідомості протягом 90-х років, сталися неминучими і у вищій школі. Роки спалаху патріотичних почуттів, підвищення національної свідомості, змін у відносинах на ринку праці, породжували складні проблеми у громадянському вихованні студентської молоді. Викладачі освітніх установ мали впливати на свідомість студентів новими світоглядними орієнтирами, які самі сприйняти були ще не готові, адже вони істотно відрізнялися від марксистсько-ленінських шаблонів і образів, ще не звільнилися самі від гіпнозу «вічних істин», цитатопоклоніння та схильності до універсальних формул [Поливана, с.152].

У Законі України «Про освіту», в Національній програмі «Освіта» (1993 р.), у Положенні (Державний стандарт вищої освіти, загальні вимоги, 1999 р.) та в інших нормативних актах розкрито суть нових ключових понять і термінів, висвітлено найважливіші питання організації навчального процесу у вищих навчальних закладах. В усі навчальні плани були введені цикли оновлених соціально-гуманітарних дисциплін і розроблені нові навчальні програми. Замість попереднього догматичного підходу до вивчення суспільних дисциплін, що визнавали тільки єдину – марксистську точку зору, передбачалось оволодіння знаннями з цих навчальних дисциплін в усій їх сучасній різноманітності – це була відповідь на соціально-політичні, культурні і освітні перетворення 90-х років, що суттєво вплинула на молоду людину [Поливана, с.152].

Висновки. Отже, з часу проголошення Незалежності України загострилася потреба переосмислити значення освіти та окреслити новітній зміст освітнього процесу в контексті формування сучасного покоління українців. Демократичний підхід дозволив виділити здобувачів освіти, як самостійних суб'єктів, здатних висловлюватися власну думку, критикувати чи вимагати дотримання та реалізації власних прав та свобод. Замість доведення марксистських точок зору тогочасний педагог повинен був переорієнтуватися на національно-патріотичну оптику у поясненні навчального матеріалу. Навчальні плани збагатилися оновленими програмами, особливо серед суспільних дисциплін. Саму спробу реформування шкільної та вищої освіти можна оцінити, як перехідну від радянської системи освіти до нової особистісно орієнтованої моделі.

Зрештою, такий підхід, що був відповіддю на переформатування держави у самостійну одиницю, суттєво вплинув на молоду людину, що проходила шлях свого формування через оновлену систему освіти. Як наслідок, сучасне покоління українців народжених після проголошення Незалежності є більш мобільним та відкритим, здатним до спротиву та орієнтованим у бік європейського майбутнього.

Список використаних джерел

1. Сухомлинська О. Радянська педагогіка як ідеологія: спроба історичної реконструкції. Історико-педагогічний альманах. 2014. №1. С. 18.
2. Березівська Л. Шкільна реформа в Україні початку 90-х років ХХ століття як перехідний період до особистісно орієнтованої парадигми освіти. Педагогічна і психологічна наука в Україні. 2012. С. 181.

3. Бідзюра І. Етапи і перспективи системних реформ в Україні. Політичний менеджмент. 2004. №1. С. 87.
4. Баханов К. О. Оновлення змісту сучасної шкільної історичної освіти: монографія. Донецьк: БДПУ, 2005. 130 с.
5. Поливана А. Вплив соціально-політичних, культурних і освітніх перетворень у системі громадянського виховання студентської молоді в 1990-х роках. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2017. № 49. С. 152.

Вікторія Дяків

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

студентка 4 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Українська ідентичність у контексті російсько-української війни (2014-2023)

The article “Ukrainian Identity in the Context of the Russo-Ukrainian War (2014- 2023)” examines the changes and evolution of national identity among Ukrainians from 2014 to 2023. It analyzes how the war with Russia has influenced the consolidation of Ukrainian society, the strengthening of national consciousness, and the bolstering of patriotic sentiments. The article explores the social, political, and cultural factors that have contributed to the formation of a new Ukrainian identity, as well as the challenges faced by Ukrainian society during this process. Special attention is given to the role of language, historical memory, and symbols in shaping national unity. The article offers a comprehensive view of the processes occurring within Ukrainian society during the war and their impact on Ukraine’s future.

- Російсько-українська війна стала потужним каталізатором для формування нової української ідентичності.
- Широкомасштабне вторгнення РФ пов’язане з етапом національно-громадянської консолідації, яке фактично завершило утвердження громадянської ідентичності як домінуючої.
- Війна з Росією сприяла консолідації українського суспільства та посиленню національної самосвідомості [2].
- Патріотичні настрої в українському суспільстві значно зміцнилися під впливом військових дій та зовнішніх загроз.
- Українці, які виїхали за кордон, зберегли свою ідентичність і створили міцні та активні громади, які стали прикладом організованості й мобілізованості для співвітчизників з України.
- Мова відіграє ключову роль у формуванні національної ідентичності українців, особливо в умовах війни.
- Важливим аспектом "війни ідентичностей" Росії проти України є обмеження або пригнічення українознавчих студій та використання української мови в Криму та на Сході України [5].
- Історична пам'ять та національні символи стали важливими елементами, що об'єднують українців та зміцнюють їхню ідентичність [3].

- Війна посилила розуміння важливості збереження української культурної спадщини та традицій.
- Українська діаспора відіграє важливу роль у підтримці національної ідентичності та міжнародної підтримки України.
- Соціальні мережі та медіа стали потужними інструментами у формуванні патріотичних настроїв та поширенні інформації про українську культуру та історію.
- Внутрішні та зовнішні виклики сприяли зміцненню громадянської ідентичності українців, яка поєднує елементи етнічної та політичної самототожності [5].
- Політичні події та військові конфлікти вплинули на самоідентифікацію українців, підкресливши важливість національної єдності.
- Війна призвела до збільшення громадянської активності та залучення українців до волонтерської діяльності.
- Вплив західної культури та цінностей сприяє формуванню нових аспектів української ідентичності в умовах глобалізації. Весь спектр нашої культурної різноманітності: від галицької кави та бессарабської бринзи до легенд про Данила Галицького, творів Франка, Шептицького та Леонтовича [1].
- Демократичні реформи та євроінтеграційні процеси стали важливими компонентами сучасної української ідентичності.
- Економічні та соціальні зміни, спричинені війною, вплинули на світогляд та цінності українців.
- Основна мова, яку людина використовує для спілкування, визначає її сприйняття світу, культурні цінності та уявлення про світовий порядок.
- Підтримка з боку міжнародної спільноти та діаспори сприяє зміцненню української національної ідентичності.
- Важливість збереження мовної та культурної самобутності під час війни стала очевидною для більшості українців.
- Культура усного й писемного мовлення є необхідною складовою виховання людини. І.К. Білодід підкреслював: «Культура мовлення – це не професіональне вміння, властиве й необхідне лише професіям, так би мовити, за традицією інтелігентним, а одна з важливих рис і властивостей найширших мас громадян, усього того широкого кола не професіональної інтелігенції, що створилася в нашій країні» [4].
- Формування національної ідентичності в умовах війни є ключовим фактором для стійкості та розвитку українського суспільства в майбутньому.
- Соціальна роз'єднаність: еміграція розриває сім'ї та громади, що може спричинити соціальну ізоляцію та психологічні проблеми як у тих, хто виїхав, так і у тих, хто залишився.

Список використаних джерел

1. Інститут соціології НАН України (2016). До Дня Незалежності: що українці думають про Україну? Одержано з: <http://bukinfo.com.ua/show/news?lid=79910>. Kantar TNS (2015).
2. Забужко, О. (2012). Україна: підпілля Європи. В: Рапорт про стан культури і НУО в Україні (с. 131–135). Люблін: Epistem.
3. Гнатюк, О. (2005). Прощання з імперією: Українські дискусії про ідентичність. Київ: Критика.
4. Грицак, Я. (2011). Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад. Есеї. Київ: Критика.
- Горбулін, В. П. (ред.) (2017). Світова гібридна війна: український фронт. Київ: НІСД. Gorchenin Institute (2017).
5. «Українське суспільство та європейські цінності <media/uploads/090/42/5964d944f2d4e.pdf>. Грушевський, М. С. (1991)

Єлизавета Кудлюк

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 3 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ НА ІСТОРИЧНОМУ ФАКУЛЬТЕТІ ТНПУ У КОНТЕКСТІ ПІДТРИМКИ ЗСУ (2022-КВІТЕНЬ 2024)

Annotation: the article discusses the key aspects of the volunteer work of the Faculty of History of TNPU in 2022-April 2024. The focus is on the involvement of students in charitable activities. The prospects for the development of volunteering at the institution as an important force for supporting the Ukrainian military in the Russian-Ukrainian war are outlined. This work can be useful for those interested in the history of the Faculty of History of TNPU, as well as for further research on this issue and writing scientific papers.

Перша половина ХХІ століття для України продовжується боротьбою за право свободи і відстоюванням державних кордонів. Революції та війни завжди дають поштовх для створення нових явищ, або ж розвитку давно відомих. Російсько-українська війна триває з 2014 року, разом з цим продовжує вдосконалюватися волонтерський рух, збільшується кількість волонтерів по всій країні та за її межами.

Волонтерська діяльність є однією з важливих частин функціонування історичного факультету.

Протягом 2022 — квітня 2024 року студенти-історики під координацією Волонтерського центру історичного факультету ТНПУ, керівником якого є в.о. декана Кіцак Володимир Миронович, міжнародного інформаційно-аналітичного штабу «Україна Перемагає» (координатор — професор Алексієвець Леся Миколаївна) та інших представників педагогічного складу здійснювали чимало благодійних ініціатив для допомоги військовослужбовцям та потерпілим від повномасштабного вторгнення з боку росії.

У перші дні повномасштабного вторгнення історичний факультет відкрив двері для усіх охочих, хто бажали допомогти у плетінні маскувальних сіток. Участь у цьому брали не лише студенти з усіх факультетів ТНПУ, а й викладацький склад, звичайні тернополяни та переселенці. Завдяки Володимирі Кіцаку було створено ряд відео-публікацій - як виготовляти маскувальну сітку й опубліковано на сторінці у Фейсбук [1, 2].

На кінець 2022 року руками факультету та його відвідувачів протягом 8 років введення збройної агресії росії проти України було сплетено 950 сіток [2], а за 2023 рік було сплетено 421 сітку, які допомогли замаскувати військову техніку та споруди багатьох бригад, а на середину березня від початку 2024 року було сплетено 39 сіток і доставлено на фронт завдяки Гуманітарній Новій пошті [3].

Окрім основного напрямку роботи волонтерського центру історичного факультету зазначимо про чималий вклад інших спрямувань. Протягом 2023 року на фронт було передано медичні ноші, бандажі, турнікети, скиди для дронів, плати ініціації для FPV дронів, генератор, запчастини для автомобілів, цілевказівник, елементи захисту, антидронну рушницю та бронекостюм тощо [4].

Важливою складовою у боротьбі з ворогом є збір інформації та його аналіз, а також протидія пропаганді і дезінформації зі сторони агресора. Саме тому, на базі історичного факультету ТНПУ від початку повномасштабного вторгнення функціонує міжнародний

інформаційно-аналітичний штаб ТНПУ «Україна Перемагає» (координатор – професор Леся Алексієвець). Серед основних напрямів діяльності – інформаційно-аналітична робота в Україні та за кордоном, налагодження контактів із закордонними осередками українства, міжнародними організаціями та освітньо-науковими установами, підготовка фото, аудіо, відеоматеріалів, поширення їх у мережах і пресі, військова історія, волонтерство. Завданнями є й розповсюдження і фіксація інформації про злочини російської армії в Україні, підняття патріотичного духу, розвиток творчості та креативності студентів, благодійна діяльність.

Серед волонтерських ініціатив передача гуманітарної допомоги, створення сотні звернень, дописів, відео розробок про ситуацію в державі, виконання Гімну у перші дні війни, передача великодніх смаколиків військовослужбовцям, проект «Щоденник війни». Завдяки креативності, творчості наших студентів благодійний мистецький АРТ на міжнародному рівні організації дав можливість зібрати понад 40 тис. гривень на закупівлю військового одягу та інших потрібних речей [5, 6].

У 2023 Студентами-першокурсниками 2023 року за підтримки штабу «Україна Перемагає» було запущено мережевий Марафон «Ми-Україна» (Мистецько-освітній Art_2). Під час цього флешмобу студентство, педагогічний склад, їхні друзі та знайомі мали змогу поділитися своїми рефлексіями та спогадами про перший день етапу повномасштабного вторгнення у російсько-українській війні. Марафон охопив не лише територію Тернопільщини, але й залучив інші області та міста, навіть іноземні держави. Користувачі на платформі Фейсбук «постили» дописи різнопланового творчого характеру [7].

У рамках студентської наукової конференції «Історія: рефлексії воєнної доби_2.0» було проведено благодійну ярмарку, й уперше в історії факультету, мандрівну ярмарку, завдяки яким вдалося зібрати 7 025 грн [8].

Волонтерська діяльність студентів історичного факультету виходить за межі української держави. Так студент Тарас Катрун, член штабу «Україна Перемагає», активно співпрацює з чеськими партнерами. Від так завдяки пожертвуванням прихожан греко-католицької парафії св. Йосипа у Брні вдалося придбати два тепловізори й через Волонтерський центр ТНПУ передати бійцям 83 батальйону 105 бригади ТО [9]. Допомога цієї ж парафії та української діаспори у Чехії дала змогу придбати три «Старлінки» та два тепловізори, які було передано на потреби військовослужбовцям [10].

Польські колеги-археологи також не залишилися осторонь й здійснювали волонтерську допомогу через контакти викладача кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук Строценя Богдана Степановича. Керівник благодійного фонду Relikta Марцін Кшепковський разом з Карольом Клосом 24 квітня 2023 року змогли надати гуманітарну допомогу нашим захисникам удруге. Крім того, для бібліотеки університету ТНПУ передали 16 випусків археологічного збірника про балтійсько-чорноморське дослідження [11]. У липні цього ж року вони знову змогли передати медикаменти, продукти тривалого зберігання нашим військовим, а поруч із цим діти з Гміни Скокі висловили свою підтримку у вигляді листівок та малюнків з побажаннями перемоги та миру для українців [12-13]. У листопаді 2023 року від польських партнерів-археологів вже вчетверте було надано допомогу у вигляді дефібриляторів (апаратів, які запускають серце, що зупинилось), кровоспинні пов'язки, подарунки до дня святого Миколая та окопні свічки від польських жінок та учнів старших класів [14].

Студенти освітньої програми «Аналітика суспільних процесів» є ваговою ланкою у функціонуванні історичного факультету. Неодноразово здобувачі цієї спеціальності, а також викладачі кафедри філософії та суспільних наук залучались до волонтерської роботи. Зокрема, 16 лютого 2023 року студенти організували благодійний ярмарок у головному корпусі ТНПУ

з метою зібрати кошти на придбання парафіну для виготовлення окопних свічок українським воїнам. Крім того, студенти брали активну участь у благодійному Вертепі від студентів-істориків, археологів та аналітиків [15].

Важливим етапом в історії волонтерської діяльності на історичному факультеті 2 лютого 2024 року було вирішено зібрати кошти на дрон DJI Mavic 3 Thermal (m3t) вартістю 210 тисяч гривень для 10 окремої гірсько-штурмової бригади Едельвейс. Збір було відкрито 3 лютого 2024 року [16]. Він набув не лише всеукраїнського, але й міжнародного масштабів. Свої волонтерські зусилля доклало чимало людей. Студенти-активісти факультету з метою поширення збору на дрон відвідували релігійні організації міста Тернополя. Завдяки донатам прихожан Церкви Всіх Святих Землі Української ПЦУ, Церкви Святої Софії Премудрості Божої, Церкви Святого Духа УГКЦ вдалося зібрати 9 906 грн [18]. Варто відзначити логістичну роботу у Чехії та Німеччині студента Тараса Катруна та його колеги Дениса Климчука. Завдяки небайдужості закордоння до України вдалося перенаправити 38 000 грн.

Разом з тим, силами студентства історичного факультету та творчістю з 24-26 лютого 2024 року було не лише розповсюджено збір у соціальних мережах, а також відкрито свої мінізбори, під назвою «Шалена Щаслива Десятка». Студенти першого курсу 2023 року вступу, під координуванням Березюка Руслана, за участі студентського активу та проф. Лесі Алексієвець, у головному корпусі ТНПУ відкрили велику благодійну ярмарку «Едельвейс», в ході якого було здійснено благодійний розіграш [20, 22]. Доедналися до ініціативи й випускниця історичного факультету Наталія Велика та її подруга Катерина Яцина з розіграшом «Ескімо» [19]. Активні дні волонтерської діяльності дали змогу додати до загального збору 134 049 грн. 12 коп., що свідчить про надзвичайну згуртованість та наполегливу працю студентів та їх наставників задля допомоги українській армії. Проте на цьому збір не закінчувався, а продовжував функціонувати й у інших аспектах благодійництва. Зокрема, зусиллями студентів-археологів Назарія Данильчука та Тараса Якимчука та археоспільноти ТНПУ «Арте по факту» з 24 лютого- 3 березня 2024 року діяла благодійна лотарія, яка не лише принесла користь коштами у сумі 8 210 грн, але й подарувала учасникам подарунки пов'язані з археологією [17]. Картина Діани Юсип'юк «Весна», що розігрувалась у соціальних мережах 20-21 березня цього ж року, додала до загального збору 2 652 грн [21].

У квітні цього року даний Mavic, разом з 28 дронами, було передано особисто Степану Барні, який є командиром відділення бригади «Едельвейс» [23].

Отже, небайдужість студентів та швидке зростання волонтерського осередку історичного факультету вражає, а бажання добровільної допомоги дає уявлення розумінню тенденції благодійної діяльності у стінах закладу. Варто наголосити, що увесь історичний факультет продовжує боротьбу в тилу й створює нові ініціативні проекти, здійснює роботу в основних напрямках благодійної діяльності в межах волонтерського осередку для потреб ЗСУ з метою допомоги у перемозі над окупаційними військами армії РФ.

Список використаних джерел

1. Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/TNPU.official>
2. Волонтерський центр ТНПУ день 16. Bogdan Buyak: сторінка у Фейсбук. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02WWTGeXgkvCHHTtoWS9tmvgmAZBC6TLTHhpUbBHP8qbSwnbBVDwpJq1FNH5atmNpKl&id=100010328563739
3. Трохи зимових звітів. Володимир Кіцак: сторінка у Фейсбук. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0YQrYqBhyWGokbLixJAPoFz3EQacja82wyCCeGUtcNoJSRiGgFb9BbNNTeKsfk9JF1&id=100031647221644

4. Ось минув цей рік. Володимир Кіцак: сторінка у Фейсбук. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0TJ2Cw6hSMnmnnxhDiirQ92y44MukeWYrj5fxnvDwM7QYACwzXrYmmK8o35e7KBXul&id=100031647221644
5. Свобода. 30.11.2022. Леся Алексієвець: сторінка у Фейсбук. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0XJS3iJy92r6A7ARGWXJGLJzPz1NsJnUEwdVKwMuecR65t2hHtHFYyT93xxy8NrtJI&id=100015324823003
6. Арт-концерт Ми - Україна студентів-істориків ТНПУ, до Покрови 14 жовтня 2022 року. YouTube канал. URL: https://youtu.be/deKt_G9bm00
7. Студенти 1 курсу історичного факультету ТНПУ за підтримки інформаційно-аналітичного та волонтерського штабу Україна Перемагає запрошують долучитися до мережевого Марафону «Ми-Україна» (Мистецько-освітній Art_2). Леся Алексієвець: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/100015324823003/videos/2497958633701942/>
8. Уперше в ТНПУ - мандрівна ярмарка у межах благодійного проекту історичного факультету. Назар Федоров: сторінка у Фейсбук. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0gfd3gTwUn8VmvBeM1qNTW5hqaBjDZLfSSoVfchNuExtpM4KMZDiRwUgTXjWCTCpl&id=100018466110663
9. Для збільшення можливостей у визволенні. Волонтерський центр ТНПУ: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/groups/462794018839698/permalink/776830217436075/>
10. Тарас Катрун. Волонтерський осередок ТНПУ: сторінка у Фейсбук. URL: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid037E4L4cw8w5jzVeZu8Gs7Y1jZ24BjrLVzYL84XGUjA5vJiBPsd9asvWcqt22jrfJkl&id=100015324823003
11. Колеги-археологи знову з подарунками. Кафедра історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/groups/2817464385155092/permalink/3491371957764328/>
12. Разом з гуманітарною допомогою польські археологи привезли нам листівки. Кафедра історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/groups/2817464385155092/permalink/3419110198323838/>
13. До нашого міста втретє завітали польські археологи з важливою місією - передати гуманітарну допомогу та поділитися своїми знаннями. Кафедра історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/groups/2817464385155092/permalink/3417152811852910/>
14. Сьогодні мали нагоду, отримати гуманітарну допомогу для наших захисників від польських колег-археологів. Кафедра історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук. Сторінка у Фейсбук: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/groups/2817464385155092/permalink/3364834380418087/>
15. Благодійний ярмарок. ОП «Аналітика суспільних процесів» ТНПУ: сторінка у Інстаграм. URL: <https://www.instagram.com/p/Cou8iQ-N4Tg/?igsh=bGVzMGxieTF6MX1x>
16. UPD: Збір коштів на дрон DJI Mavic 3 Thermal (m3t). Тетяна Липка: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/tetiana.lypkaaa/posts/pfbid0iHszyMALpak8хахсК5T9nx6mQEPSPbgMJ8op1gxkhNFLfgHg4erMFtoofc95Gu2gl>
17. Долучаючись до збору коштів на дрон DJI Mavic 3 Thermal, для 10 ОГШбр "Едельвейс", архео-спільнота ТНПУ ім. В. Гнатюка «Арте по факту» оголошує благодійну лотерею!. Назар Данильчук: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1119922149015541&set=a.1119930439014712&type=3>
18. Допомога релігійних організацій. Олександр Лушев: сторінка у Фейсбук. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02gJF5PNs5WTwaufPQ5pBz5wb9VRZUYE4AsSa5bFhCweVXVnnfrqGpAybeXfEsBJ3El&id=100012487693210
19. Триває збір коштів на дрон DJI Mavic 3 Thermal (m3t), для 10 окремої гірсько-штурмової бригади Едельвейс. Nataliya Velyka: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/nataliya.velyka.5/posts/pfbid038MoWWdHTotcMqjnwnNkjiSELfmTaQN95TK7M3rrR5uzrrCxKiiizqvmzetaqaBSSl>
20. 26.02.2024. Руслан Березюк: сторінка у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/ruslan.fyria/posts/pfbid03mmYwNYoAb2aPZR9WmiLvT6cqDXVi9YAXWk5w39YQJjkGjYYkF8D1N2wR8FY94NEl>
21. Дорогі друзі, Хочу висловити найщирішу вдячність кожному ,хто взяв участь в аукціоні моєї картини. Діана Юсип'юк: сторінка у Фейсбук. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0kggkWwRtnF8vnU6cVjcurUmYyiA9fqgEgoXDk27Y1GxUynmYrCL6g99BcShnRqx3l&id=100051476181329

22. Друзі! 26 лютого 2024 р. студенти-історики організували благодійний ярмарок для придбання мЗт для 10 окремої гірсько-штурмової бригади "ЕДЕЛЬВЕЙС". Назар Грицай: сторінка у Фейсбук.

URL:

https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid0Cх4NjB8L37nUSPjn6QiDwwkVZnvoJ5vgmVw8kLonhgM1KSQe7vbwQKMgicF97BwBl&id=100024315247147

23. 28 дронів передали на фронт студенти і викладачі тернопільського університету. Файне місто: сторінка у Фейсбук. URL:

https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid02dGdjGitaXcT74knq8Wr88dNAnJTNqa4a8kkra9k34vFCnvpD6s9Gy3Fs85Tb3JvKl&id=100052506512819&paipv=0&eav=AfY9ofG4KWwZnQHUt5QY_gz g4s7gcT4PNACHcaoPmsq_9Vj2cCdM3kcDvHHts5-HxdU&_rdr

Станіслав Кучеренко, Vera Inozemtseva

Карлів Університет, Чехія

студенти 2 курсу

Науковий керівник:

Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.

Проблематика перекладу сучасної української літератури до чеської мови

Abstract

In this article were analyzed Ukrainian-Czech translations of poetry written in 2014 by Lyubov Yakymchuk. The first part explains the structure of *Apricots of Donbas*. The second part of this article explains different problems of translation, for example, the adaptation of Ukrainian realities for Czech readers. The last part of this article outlines the importance of translating Ukrainian literature into European languages.

Любов Якимчук є сучасною українською письменницею. Народилася та виросла на Луганщині. Її творчість напряму пов'язана з цим регіоном. Саме тому вона стала важливою особою в українському літературному просторі, — голосом «Донбасу».

Перша збірка поезії Любові Якимчук під назвою «, як МОДА» вийшла в 2009 році, за яку вона отримала Літературну премію імені Василя Симоненка НСПУ.

У 2015 році виходить її друга збірка — «Абрикоси Донбасу». Любов Якимчук знайшла образ, який маркує українські території на сході: «Дикі абрикосові посадки, які зникають, коли перетнути кордон із Росією». За словами авторки, вона «написала поему “Абрикоси Донбасу” як відповідь» на вислів одного зі своїх улюблених поетів Юрія Андруховича, який звучав як «давайте дамо можливість Криму та Донбасу відокремитися».

«Абрикоси Донбасу» складаються з п'яти частин, які були написані у різні роки — з 2008 по 2015. Наприклад, розділ «Ням і війна» було створено як раз у 2008-2009 роках, ще до російсько-української війни. Любов Якимчук пов'язує написання цих віршів із «воєнним конфліктом у Грузії».

Для аналізу перекладів ми обрали два твори: «він каже, що все буде добре» (написаний у грудні 2014 року) і «брови» (написаний у вересні 2014).

¹ Překlady do češtiny: Stanislav Kucherenko a Vera Inozemtseva, Alexej Sevruck

² Překlad do češtiny: Alexej Sevruck

«він каже, що все буде добре»

Вірш, у якому авторка рефлексує війну. Цей текст добре передає відчуття та настрої людей у ті часи. Питання, які ставить Любов Якимчук — живі й щирі: «як це, коли школи немає?», «що сталося з моїм фото, що висіло на дошці пошани?», «що сталося з моєю вчителькою, яка сиділа в класі?». Ці питання скоріш риторичні, мабуть, перші слова, які виникають у голові після страшних подій. Одною з таких подій є російський (так званий) «гуманітарний конвой» в Україну, на що відсилає вірш: «він каже: гуманітарка з білих фур — єдине наше спасіння // він каже: гуманітарка щойно полетіла снарядами». Нагадаємо, це кампанія з матеріально-технічної допомоги з боку Російської Федерації бойовикам та населенню на території так званих «ДНР» та «ЛНР» під час війни на сході України протягом 2014—2017 рр. Постачання бойовикам під прикриттям гуманітарної допомоги продовольства, зброї, військової амуніції, паливно-мастильних матеріалів тощо.

Для перекладача важливо зберегти основні риси твору. Власне, в цьому вірші немає рими, проте він має чітку та послідовну ритмічну структуру, яка зберігається впродовж всього твору. У цьому випадку дуже важливо його передати, адже саме він передає настрої і емоції.

Також важливим етапом перекладу є адаптація українських реалій так, щоб ці реалії були зрозумілі чеським читачам. Наприклад, слово «гуманітарка» — себто гуманітарна допомога, яке зрозуміло всім українцям, не існує (принаймні, саме в такому значенні) в чеській мові. Незважаючи на те, що чеська мова також доволі часто використовує такий спосіб словотворення, у цьому випадку «гуманітарка» носить інший сенс. Отже, для перекладу було обрано словосполучення «*humanitární nákladní vůz*» (гуманітарна вантажівка) і скорочено до «*humanitární nákladák*» — більш розмовна й коротша версія, яка добре передає стилістичні особливості оригінального тексту. Але також варто зауважити, що в Чехії була у новинах відомість про білі каміони, тобто тут у даному перекладі це має своє виправдання, тому при перекладі треба орієнтуватись на інформацію, яка була в ЗМІ.

Також цікавим є момент із такою пострадянською реалією, як «дошка пошани». У чеському контексті більш поширеним є «пам'ятна дошка» (« *pamětní deska*») — меморіальна табличка, що розташована зазвичай на будинках, для шанування пам'яті людини, яка мешкала/працювала у цьому будинкові. Отже, при перекладі найбільше вдалим варіантом виявилось слово «*nástěnka*» — «настінна дошка», яка загалом виконує більше функцій (інформаційні стенди, агітація тощо) і може також бути використана як і «дошка пошани».

«брови»

У цьому вірші метафорично описана тема похорону. Проблемою для перекладу цього вірша стали також українські реалії, яких немає в Чехії. Наприклад, «чорна хустка» — вираз, який описує одну з поминальних традицій, коли жінка (зазвичай, вдова) вдягає чорну хустку в знак трауру. У чеських реаліях подібна традиція вже вийшла з ужитку, тому перекладач звертається до методу так званого «пояснювального перекладу», в якому дає більше контексту для порозуміння: «*černý šátek na hlavu*» («чорна хустка на голову»). Друга традиція — завішування дзеркал у домі померлої людини. У вірші тканина, що нею завішують дзеркало, звучить як «рядно». Це вид тканини, зазвичай зроблений з льону/конопель, переважно низької якості «груба тканина». Вона часто зустрічалася у бідних сім'ях. Для цього слова, було складно знайти відповідника в чеській мові, який би повністю зберіг сенс та структуру віршу. Тому у перекладі слово було спрощено до «*tkaninou*» («тканина»).

Отже, переклад сучасних українських творів до чеської мови є важливим і актуальним, оскільки:

- 1) українське суспільство рефлексує війну, й в результаті чого з'являється чимало літературних творів, завдяки яким інші люди, не знайомі з війною, мають змогу дізнатися про почуття й відчуття українців;
- 2) європейське суспільство наразі дуже зацікавлено українською тематикою, тому потребує дедалі більше матеріалу, перекладеного на європейські мови (у нашому випадку — чеська мова);
- 3) на жаль, навіть зараз суспільство (зокрема європейське) вважає «великою» саме російську літературу, тому заради руйнування цього міту ми зобов'язані просувати українські нарративи якомога сильніше.

Список використаних джерел

1. Якимчук Л. Абрикоси Донбасу. Львів. Вид-во Видавництва Старого Лева, 2023. 136 с.
2. Любов Якимчук: «Росії дуже вигідно, коли ми відмовляємося від своїх авторів» — The Ukrainians. URL: <https://theukrainians.org/liubov-iyakymchuk/> (дата звернення: 4.05.2024).
3. Правила життя поета: Любов Якимчук | ВСЛ. URL: <https://starylev.com.ua/news/pravyla-zhytlya-poeta-lyubov-iyakymchuk> (дата звернення: 4.05.2024).
4. Zastřelte psy, aby se netrápili | | A2 – neklid na kulturní frontě. URL: <https://www.advojka.cz/archiv/2022/17/zastrejte-psy-aby-se-netrapili> (дата звернення: 5.05.2024).

Тетяна Петрик

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
магістрантка 1 курсу

Юрій Петрик

докторант Інституту Історії Університету Я.
Длугоша (Ченстохова, Республіка Польща)
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

The Lublin Triangle: history of development and prospects

Abstract. The article traces the creation of the Lublin Triangle as an integration entity between Ukraine, Poland, and Lithuania. The prerequisites and reasons that led to its establishment are determined. The steps **contributing** to the development of cooperation between states within the framework of the Lublin Triangle are described. The activities of the organization following the full-scale Russian invasion of Ukraine are revealed. The current situation in the sphere of cooperation between the countries of the triangle is analyzed and the prospects of its activity are outlined.

In modern history, various regional unions of geographically close states united by common goals and interests have played an important role. The Lublin Triangle is no exception. What is this association? It is an important regional alliance for political, socio-economic and cultural interaction between Ukraine, Poland, and Lithuania. Firstly, its goal is to strengthen cooperation and dialogue between states. In light of the Russian aggression against Ukraine, ongoing since 2014 and escalating into a full-scale conflict on February 24, 2022 [12], Triangle aims to help Ukraine counter the Russian invaders. And since Poland and Lithuania are members of the European Union (EU) and North Atlantic Treaty Organization (NATO), and Ukraine is still integrating into these structures,

another goal of the triangle's activity is to support Ukraine's movement towards joining these organizations.

The involvement of these countries in the Lublin Triangle is determined by both geographical and historical aspects. First, these nations are located in the same region. Secondly, from 1569 to 1795, Polish, Lithuanian, and Ukrainian lands were part of the Polish-Lithuanian Commonwealth, formed as a result of the Union of Lublin [11], so even in the name of the triangle we can see a vivid reference to an event several hundred years ago.

The declaration of the Ministers of Foreign Affairs of Ukraine, Dmytro Kuleba, the Republic of Poland, Jacek Czaputowicz, and the Republic of Lithuania, Linas Linkevičius, regarding the establishment of the Lublin Triangle was signed on July 28, 2020, in Lublin. The declaration discussed the need and benefits of strengthening political, economic, defence, security and cultural relations between the countries. The ministers emphasized the need for cooperation of the established association with the EU, NATO, Eastern Partnership countries, the OSCE, the UN, the Council of Europe, as well as within the framework of the "Three Seas Initiative" or the Intersea. The fight against pandemics was mentioned, which was extremely relevant in connection with the spread of COVID-19. The importance of the functioning of the Lithuanian-Polish-Ukrainian military brigade ("LitPolUkrBrig") was also highlighted. The ministers condemned Russia's aggression against Ukraine and declared that they would not recognize the illegal annexation of Ukrainian territories. The Lublin Triangle platform was created for the above-mentioned purposes [7].

Soon, on September 17, the first video meeting of the coordinators of the Lublin Triangle took place. It was attended by the Deputy Heads of the Ministries of Foreign Affairs of Ukraine, Vasyl Bodnar; of Poland, Marcin Przydacz; and of Lithuania, Dalius Čekuolis. They discussed the upcoming meeting in Kyiv between the Ministers of foreign policy departments and drew attention to security issues [4].

On January 29, 2021, a meeting of the Ministers of Foreign Policy Departments of the states was held, at which, among other things, they discussed issues related to relations with EU states and the administration of US President Joseph Biden. As Dmytro Kuleba also stated, the question of involving Belarus in the triangle in the future was considered, thus, the "Triangle" should become a "Square", as was planned at the time of its creation [2].

Interestingly, in 2020, the Ukrainian Ministry of Foreign Affairs even tried to invite Vladimir Makei, head of the Ministry of Foreign Affairs of Belarus, to one of the meetings of the Triangle as an honoured guest [3; 1]. As it became known already in 2021, Dmytro Kuleba also invited the leader of the Belarusian opposition, Sviatlana Tsikhanouskaya, to cooperate [6].

On December 2, 2021, the Presidents of Poland, Lithuania, and Ukraine, Andrzej Duda, Gitanas Nausėda, and Volodymyr Zelenskyy, held the first negotiations within the framework of the Lublin Triangle, at which they condemned Russia's aggression against Ukraine and expressed concern over Russia's construction of the Nord Stream 2 project. At that time, the migration problem provoked by Belarus and Russia against Poland was relevant, and the participants in the negotiations also condemned it. Based on the results of these negotiations, on December 20, 2021, the first summit of the heads of the countries of the Lublin Triangle took place in the village of Huta, Ivano-Frankivsk region of Ukraine [5].

A day before the start of Russia's full-scale invasion of Ukraine, on February 23, 2022, the Presidents met in Kyiv and signed a declaration in which they condemned Russia's recognition of the Luhansk and Donetsk regions as "independent" and called on the EU to grant Ukraine the status of a candidate for membership [10].

After the start of full-scale Russian aggression, Lithuania and Poland decided to provide Ukraine with various types of support. On November 26, 2022, the Prime Ministers of the three states

signed a statement calling on the world to recognize that Ukraine must liberate its entire territory, and appealed to NATO to speed up the process of negotiations between Ukraine and NATO [8].

On January 11, 2023, the second summit of the heads of states of the Lublin Triangle took place in Lviv, at which they signed a joint declaration on condemning Russian actions and supporting Ukraine in various directions [9].

What are the prospects of the Lublin Triangle? Firstly, this is a matter of security in the region. Russia is a threat not only to Ukraine, but also to the whole world, and the states that share a common border are at the greatest risk from the plans of the aggressor state. Therefore, the issue of strengthening the defence capability, particularly through joint military training and the creation of a joint system for increasing the military equipment is a priority.

Also on the agenda is the fight against disinformation spreading in these states, in particular, with the Russian propaganda machine, which still has a great influence on Ukrainian, Polish and Lithuanian society.

The existence of such an international initiative as the Lublin Triangle simplifies the international interaction of Poland, Lithuania, and Ukraine, because an important task of the Lublin Triangle is systematic communication between participating states, the prompt search for solutions to emerging problems, and ensuring the functioning of democratic foundations.

This cooperation allows for considering interstate issues from different angles, contributes to the search for joint solutions, the preservation of democratic foundations in the countries in question, and supports the European integration of Ukraine, which is very relevant at a time when the Russian-Ukrainian war is ongoing, and in general, in the time of the confrontation between democracy and dictatorship.

Список використаних джерел

1. Дмитро Кулеба запросив главу МЗС Білорусі на зустріч міністрів Люблінського трикутника. URL: <https://mfa.gov.ua/news/dmitro-kuleba-zaprosiv-glavu-mzs-bilorusi-na-zustrich-ministriv-lyublinskogo-trikutnika>.
2. Кулеба вважає «Люблінський трикутник» без Білорусі «трохи неповним». URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-lublinskyi-trykutnyk-bilorus/31076313.html>.
3. Кулеба запросив главу МЗС Білорусі на зустріч міністрів Люблінського трикутника. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3074064-kuleba-zaprosiv-glavu-mzs-bilorusi-na-zustrich-ministriv-lublinskogo-trikutnika.html>.
4. Люблінський трикутник визначив одним із пріоритетів протидію гібридним загрозам РФ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3101846-lublinskij-trikutnik-viznaciv-odnim-iz-prioritetiv-protidiu-gibridnim-zagrozam-rf.html>.
5. Люблінський трикутник. Президенти провели перші переговори і закликали до санкцій проти РФ. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/lyublinskyi-treugolnik-prezidenty-proveli-1638464741.html>. РБК
6. «Не треба порівнювати Білорусь з Україною». Майбутнє революції, доля Лукашенка, відносини з Кремлем — інтерв'ю НВ зі Світланою Тіхановською. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/tihanovska-revoluciya-v-bilorusi-prodovzhitsya-pidpilno-interv-yu-ostanni-novini-50144447.html>.
7. Спільна декларація міністрів закордонних справ України, Республіки Польща та Литовської Республіки щодо заснування «Люблінського трикутника». URL: <https://archive.ph/20200804172645/https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-deklaraciya-ministriv-zakordonnih-sprav-ukrayini-respubliki-polshcha-ta-litovskoyi-respubliki-shchodo-zasnuvannya-lyublinskogo-trikutnika#selection-3527.0-3530.0>.
8. Спільна заява Прем'єр-міністрів України, Литовської Республіки та Республіки Польща про результати зустрічі Люблінського трикутника. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spilna-zayava-premyer-ministriv-ukrayini-litovskoyi-respubliki-ta-respublika-polshcha-pro-rezultati-zustrichi-lyublinskogo-trikutnika>.

9. У Львові відбулася зустріч Зеленського, Дуди та Науседи. Президенти підписали Спільну декларацію. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/lyublinskiy-trikutnik-u-lvovi-vidbulasya-zustrich-zelenskogo-dudi-ta-nausedi-novini-ukrajini-50296869.html>.
10. President of Ukraine meets with the Presidents of Lithuania and Poland in Kyiv. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/u-kiyevi-pochalasya-zustrich-prezidenta-ukrayini-z-prezident-73069>.
11. Topolski J. Historia Polski. Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2015. 384 s.
12. War in Ukraine: Why did Russia invade and what's happening now? URL: <https://www.bbc.co.uk/newsround/60662417>.

Юрій Марцінів

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
магістрант 1 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

«Інтермаріум»: витоки та сучасна перспектива

The title of the article is "Intermarium: origins and modern perspective". The article deals with the geopolitical concept, which envisages the creation of a union of the countries of Central and Eastern Europe, located between the Baltic, Black and Adriatic seas. The idea was popularized by the Polish politician Józef Pilsudski after the First World War. The purpose of the Intermarium is to ensure the security and stability of the region, create a counterbalance to the influence of Russia and Germany, as well as strengthen economic and political ties between the participating countries. Although the concept was never fully realized, the ideas of the Intermarium are periodically revived in the context of contemporary political and security challenges in Europe.

Такі поняття як «інтермаріум», «міжмор'я», «тримор'я» доволі часто звучать серед нечисленних видань чи новин, ба навіть з вуст якихось політиків чи науковців. Особливо це стається, коли відбувається, до прикладу якась важлива геополітична подія, у якій провідні міжнародні організації не можуть забезпечити вирішення конкретних проблем. Тому можна зустріти це у вигляді альтернативних ідей щодо побудови нових геополітичних блоків чи союзів, які ніби-то було б набагато ефективніші у протистоянні із серйозними зовнішньополітичними загрозами. І в цьому аспекті насамперед варто зазначити, що у всі часи, концепція «міжмор'я» розглядалась як регіональний союз Центрально-східних держав, перед якими стояло ряд задач: від політичних до соціально-економічних. На різних етапах цей блок країн обмежувався різноманітними територіями, що мали охоплювати від Балтійського і до Чорного моря, так і в найбільших проєктах навіть до Адріатичного моря. Перспектива утворення нового потужного міжнародної організації на теренах Центрально-Східної Європи, завжди манило амбітних національних лідерів, які вбачали у цій ідеї противагу, або заміник певних союзних блоків, які уже існували, але в яких вони не займали домінуючих і бажаних посад. Все ж такі намагання були на початку ХХ століття, але як бачимо, навіть у ХХІ столітті у багатьох виникають такі думки. Доволі примітно, що у 2022 році, одразу після повномасштабного вторгнення росіян в Україну, такі розмови про альтернативу НАТО, знову активно почали лунати, що не могло не викликати цікавість у людей. А на фоні тісної всеосяжної допомоги нашого найближчого і найактивнішого сусіда, на той час, тобто Польщі, показало, що реалізувати новий союз та в подальшому розвинути його на інші оточуючі

держави, цілком можливо. Забігаючи наперед, це виявилось ілюзією, так як ідея міжмор'я на даний момент залишилась як локальна фантазія чи запізнілий політичний проєкт. Але тим не менш, як уже зазначав, все ж є чимало політиків та науковців, які досі піднімають питання про перспективу такого навіть у нашому XXI столітті. Концепцій геополітичних проєкту Міжмор'я існує чимало, але якщо заглибитись в історію їх створення, тому можемо виділити в загальному три доктрини: польську, українську та балтійську. Передусім варто зазначити, що кожна із них була орієнтована на тодішню обстановку як в світі, так і в окремому регіоні. Щодо польської концепції, то її підтримував та заохочував Юзеф Пілсудський у міжвоєнні роки, і саме він зі всіх був найближчий до цього. Особливо, якщо брати до уваги те, що це доволі добре поєднувалось з його ідеєю «прометеїзму», суть якої полягав у звільненні народів СРСР та створення разом із ними федерації на рівних умовах, зокрема із українцями та білорусами, та й як ніяк намагалися відновити колишню Річ Посполиту для протистояння із наростаючими загрозами у світі, як зі сторони Берліну так і з Москви. Він особисто пробував реалізувати даний задум під час польсько-радянської війни, але як відомо, зазнав невдачі, хоча надалі плекав надію упродовж 20-30-х років XIX століття. Все ж, цим ідеям через багато геополітичних чинників тих часів не було суджено здійснитись.

Щодо українського бачення цього союзу, то вона представлена Чорноморською доктриною Юрія Липи, що передбачала хоча в деякій мірі у низ не йшлося про утворення фактично єдиної державної структури під чийось проводом, а лише про необхідність такого регіонального союзу в тодішніх складних умовах. Але українці знаходячись у бездержавному статусі після поразки визвольних змагань 1917-1921 рр. не надто були зосереджені на цих примарних ідеях, поки їх власна країна знаходилась під окупацією кількох сусідніх держав.

Ще одне бачення про Міжмор'я було в латвійського генерала Петеріса Радзінша, який був тісно пов'язаний з Україною, а саме військовою службою на Павла Скоропадського та Симона Петлюри. Він теж розумів усю важливість певного регіонального союзу, але як балтієць, будував усю структуру навколо балтійсько-чорноморської вісі, але водночас так само як Липа, відводив ключову роль у вирішенні долі усього регіону Україні, а не Польщі. Це зумовлено не лише його досвідом перебування на українських землях, а й складними відносинами між литовцями і поляками у період його життя та далі.

Як бачимо, усі ці концепції про міжмор'я зароджувались в першій половині XX століття, коли світом уже пройшла Перша світова війна і була організовано нове облаштування світу, а паралельно з тим – наростання нових викликів для молодих національних держав та поневолених народів, яким не повезло здобути повноцінну незалежність, але які плекали довгоосяжні ідеї аби виправити це. Орієнтовно, ці ідеї на серйозному рівні жили до кінця Другої світової війни, коли після поразки нацистів в Європі почалась нова міжнародна система. А із появою нових військово-політичних блоків, як НАТО та ОВД, ці концепції про локальний союз Центрально-Східних країн стали неактуальними, і так триває досі, коли усі країни цього регіону, окрім України і Білорусі, є членами Північноатлантичного альянсу.

Отже, ідеї про створення на теренах Центрально-Східної Європи нового партнерського блоку не зуміли реалізуватись на жодному із етапів його проектування, через багато несприятливих зовнішньополітичних чинників, такі, як невдачі на дипломатичному і військовому фронтах, відсутності підтримки та через необдуманість деяких аспектів майбутнього союзу. Важко говорити, якби усе склалось, коли все ж таки вдалось створити принаймні у мінімальних масштабах, але у міжвоєнний період це мало би певний позитивний вплив, особливо, якщо завдяки цьому зуміли б нейтралізувати наростаючу загрозу з боку Москви. Тим не менш, це усе залишилось в історії лише словами та фантазіями. Щодо

нинішньої перспективи, то теж вважаємо, що принаймні за теперішньої обстановки в світі, та в нашому регіоні, утворення альтернативи НАТО чи ЄС – неможливе і недоцільне, з багатьох причин. Власне, навіщо придумувати велосипед, якщо уже це зробили до нас. Потрібно лиш реформування та реорганізація наявних військово-політичних блоків, які зараз, на жаль не можуть в повній мірі забезпечити мир і безпеку в Європі та у світі загалом. Тому подальші події продемонструють, чи все ж таки їм вдасться реабілітуватись та змінити усе для вирішення важливих завдань.

Список використаних джерел

1. Інтермаріум: між реальністю та фантазією - East Media Center. East Media Center. URL: <https://eastmediacenter.com/2022/12/12/intermarium-mizh-realnistiu-ta-fantaziiu/> (дата звернення: 28.05.2024).
2. Чи можливий проєкт "Міжмор'я"? Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/chi-mozhliivii-proekt-mizhmoria/> (дата звернення: 28.05.2024).
3. Генік М. Інтеграційні процеси Балто-Чорноморського регіону в політичних концепціях польської антитоталітарної опозиції // Політична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали всеукраїнської наукової конференції. Львів, 2008. С. 268-275.

Діана Блашак

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Епідемії у світовій цивілізації: історико-аналітичний аспект

Over the last millennia, humanity has experienced several fatal pandemics, which have led to both demographic catastrophes and economic crises and falls. The pandemics that most affected the globe include the Black Death (plague) in the 14th century, cholera in the 19th century, the Spanish flu in 1918—1920, and COVID-19 in 2020. The result of each pandemic was an economic downturn worldwide, caused by quarantine measures, namely the inability to attend work, a decline in production, which in turn led to a decrease in consumer capacity and cheaper raw materials. Since pandemics have become an integral part of human life, no country in the world is safe from their direct or indirect impact.

Епідемії жахали людство протягом усієї історії, проте саме пандемія чуми 1347-1353 років, відома також під назвою «Чорна смерть», стала першою фатальною хворобою, яка кардинально змінила хід історії. Вона ширилась з жахливою силою, охопивши не лише Європу, але й частину Азії та Африки. Втрати вражали своєю чисельністю, тільки в Європі загинуло близько 20% населення.

Провісниками «Чорної смерті» ставали озноб, підвищення температури тіла, головний біль і занепад сил. Природними переносниками хвороби були блохи, які паразитують на мишах. Збудник передавався через шкіру укусами бліх або повітряно-крапельним шляхом [2].

На той момент, розвиток медицини перебував на низькому рівні, тому епідемії трактувалися як Божа кара для суспільства, яке втратило християнську мораль. Медичний

факультет Паризького університету видав документ, який зазначав, що причиною спалаху інфекції є зараження повітря, викликане розташуванням планет, які залежали від волі Божої [2]. Згодом люди почали використовувати різні методи для його очищення, такі як носіння ароматних трав, обкурювання будинків димом та ладаном і розведення вогнів на вулицях. Також активно здійснювалась дезінфекція усіх особистих речей за допомогою оцту, адже пошесть переходила не лише від інфікованих, але й від одягу чи інших предметів побуту [1, с.6].

Пандемія «Чорної смерті» не лише спустошила європейське населення, але й суттєво вплинула на його демографічну структуру. Високий рівень дитячої смертності значно скоротив молоде покоління, що відбилося на економічному розвитку Європи.

Через поширення чуми було введено карантинні заходи та закрито порти. Це значно ускладнило торговельні відносини між країнами та вплинуло на міжнародні торгові маршрути.

В аграрному секторі на той час також спостерігались значні зміни. Попит на працю селян зріс, адже вони становили 90% населення. Однак з часом ціни на сільськогосподарську продукцію різко впали. Внаслідок цього доходи землевласників за 1347-1353 роки знизились майже на 20% [3, с.87].

Як би дивно це не здавалось, але були й позитивні наслідки даної пошесті. Пандемія «Чорної смерті» несподівано призвела до збільшення тривалості життя. Вона «очистила» генофонд, сприяючи появі більш стійкого до хвороб покоління.

Чума, окрім жакликих демографічних наслідків, стимулювала модернізацію праці. Зникнення значної частини робочої сили змусило шукати способи полегшення та пришвидшення фізичної роботи.

Згодом людство спіткало нове лихо – холера. Пандемія, яка розпочалася в 1817 році, розповсюджувалась протягом усього XIX століття та забрала життя близько 19 мільйонів людей. У народі холеру прозвали «хворобою брудних рук». І це не випадково, адже жакливі наслідки спричинила антисанітарія, що панувала у великих містах [3, с.87].

Оскільки зневоднення являлось найнебезпечнішим симптомом, основним методом лікування було відновлення вмісту рідини в організмі. Деякі лікарі також застосовували сумнівні ліки, такі як опіум, лауданум або ртуть. Проте, вони часто були неефективними, а іноді й шкідливими.

Епідемії холери, що спустошували світ протягом XIX століття, мали значні та далекосяжні наслідки. Щодо економічних зрушень, хвороба викликала значне зниження працездатності населення. Масове захворювання та смертність призводили до втрати робочої сили, що в свою чергу негативно впливало на розвиток економіки. Крім того, спалахи холери змушували владу вкладати значні кошти у боротьбу з хворобою та допомогу постраждалим, що також відбивалося на фінансовому стані.

Соціальні наслідки також були доволі значними. Передусім, вони призвели до збільшення ступеня соціальної нерівності. Оскільки бідніші верстви населення зазвичай жили в гірших санітарних умовах та мали обмежений доступ до чистої води, вони й ставали більш схильними до захворювання [7].

Крім того, холера неабияк вплинула на систему охорони здоров'я та санітарію. Вона змусила уряди та медичних фахівців шукати нові методи боротьби з інфекцією та покращити гігієнічні умови. Це призвело до значних змін у міському плануванні, водопостачанні, каналізації та інших аспектах інфраструктури міст.

З січня 1918 по грудень 1920 року над світом нависла жаклива тінь іспанського грипу. Ця пандемія стала найсмертоноснішою в історії людства, забравши життя від 17 до 50

мільйонів людей. «Іспанка» ширилася з неймовірною швидкістю, охопивши всі континенти, окрім двох віддалених островів: Маражо біля Бразилії та острова Святої Єлени [4, с.228].

Симптоми грипу розвивались раптово, протягом декількох годин. Хворі скаржилися на сильний озноб, високу температуру, що сягала 40 градусів, та нестерпний головний біль. Під час другої хвилі іспанський грип отримав нову назву – «синя смерть». Його прогресія була жахливо швидкою: за лічені години від початкових симптомів шкіра хворих набувала синюшного відтінку. До цього додавалися пекельні болі, кровотечі з усіх слизових оболонок та кашель, що розривав діафрагму.

Іспанський грип став справжнім викликом для людства. Лікарі, не маючи знань про віруси та методів боротьби з ними, опинилися безсилими перед цією жахливою хворобою. Їх можливості обмежувалися симптоматичною терапією, спрямованою на полегшення загального стану. У деяких випадках використовували сироватки крові від перехворілих, проте їх ефективність не була доведена.

Економічні наслідки іспанського грипу не обмежувались лише короткостроковими явищами. Загальне ослаблення робочої сили через втрати людей призвело до скорочення виробництва в багатьох країнах. Збільшення попиту на медичні послуги і ліки зумовило значне зростання цін. Крім того, спалах грипу призвів до перерв у транспорті та торгівлі через обмеження на переміщення людей і товарів. Досвід показує, що люди, народжені під час пандемії, були менш освічені, мали гірше здоров'я і нижчий соціально-економічний статус, ніж ті, хто народився до або після поширення «іспанки» [3, с.87].

Культурні наслідки також були доволі відчутними. Спалах грипу вплинув на літературу, мистецтво і навіть музику. Багато творів відображали або коментували цю трагедію, змушуючи суспільство відновити й оцінити свої цінності та перспективи подальшого розвитку.

Уже на початку 2020 року світ зіткнувся з новою загрозою – пандемією COVID-19. Яка швидко поширилася по всій планеті, породжуючи широкомасштабні локдауни, економічні потрясіння та трагічну втрату людських життів.

COVID-19 супроводжується високою температурою, важким диханням і відчуттям нестачі повітря. Окрім загальновідомих симптомів, він може проявлятися й більш специфічними ознаками. До них належать втрата нюху та смаку, а також так звані «коронавірусні ноги» – оніміння, поколювання й біль у кінцівках [5].

На сьогоднішній день, лікарі використовують різні методи для боротьби з COVID-19. Медикаментозна терапія, за допомогою ремдесивіру та дексаметазону, застосовується для лікування важких випадків та запобігання ускладнень. Коли рівень кисню в крові падає, пацієнтам допомагає киснева терапія або штучна вентиляція легень. Але найбільш ефективним засобом контролю за хворобою вважається вакцинація.

Після карантину, викликаного пандемією, в світі спостерігається стрімке зростання кіберзлочинності та шахрайства. Ізоляція і соціальні обмеження зробили людей більш вразливими до психологічного впливу.

Окрім підвищення рівня злочинності, COVID-19 суттєво вплинув на соціально-економічну сферу. Уряди країн опинилися перед складним завданням: як зберегти здоров'я населення і не завдати шкоди економіці та правам людини. Водночас, пандемія оголила існуючі проблеми та нерівності в суспільстві. Вона призвела до зростання бідності, банкрутства малого та середнього бізнесів та падіння економіки [6, с.227].

Вплив пандемії COVID-19 на світову економіку складно переоцінити. Так, за січень-лютий 2020 року промислове виробництво в Китаї скоротилося на 13,5% [3, с.88]. Ситуація в інших країнах також значно погіршилась. У США, наприклад, рівень безробіття різко зріс, а

ВВП у другому кварталі 2020 року скоротився на 33%. Падіння економіки торкнулося практично всіх галузей. Ситуація ускладнилася тим, що країни світу вживали різних заходів для стримування пандемії, що призвело до порушення ланцюгів постачання та зниження світової торгівлі.

Не дивлячись на складності карантинних обмежень, існують галузі, які зазнали певного розвитку і піднесення під час пандемії. Серед них – доставка продуктів та готової їжі, онлайн розваги, виробництво і продаж медичних препаратів та товарів, а також сфера медицини, зокрема дистанційна консультація, виробництво й продаж продуктів та засобів особистої гігієни.

Загалом пандемії протягом усієї історії чинили руйнівний вплив на світову цивілізацію, забираючи мільйони життів та змінюючи хід історії. Чотири з найвідоміших - чума, холера, іспанський грип та COVID-19 - продемонстрували жахливу силу інфекційних захворювань та підкреслили важливість міжнародної співпраці і готовності до реагування в будь-який момент.

Список використаних джерел

1. Боккаччо Д. Декамерон. Харків: Фоліо. 2017. 671 с.
2. Кіорсак В.Б. «Чорна смерть» в Європі 1347-1351 рр. у соціокультурному аспекті. Київ. 2007. 272 с.
3. Лепак П. А. *Флуктуація економічної культури суспільства в часи глобальних пандемій*. Київ. 2020. № 21-22. С. 84-90.
4. Липень Ю. Третя холерна пандемія та іспанський грип в історії людства // *Збірник матеріалів IV міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених*. Хмельник. 2020. С. 227-229.
5. Санітарно-просвітня робота. URL: https://lohvicka.crl.org.ua/informaciya_-pro-poshirennya-covid2019-15-57-54-16-03-2020/
6. Чала Н. Д. Вплив пандемії COVID-19 на досягнення цілей сталого розвитку. Київ. 2020. С. 226-228.
7. Чума, холера, «іспанка». Як великі пандемії змінювали світ. URL: <https://nv.ua/ukr/world/countries/epidemiya-ispanski-epidemiya-chumi-i-horleri-skilki-lyudey-pomerlo-yak-zminivsvya-svit-ostanni-novini-50083142.html>

Олександр Лушев

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
магістрант 1 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Пропаганда культу Олександра Невського в Польщі, Чехії та Словаччині

Alexander Nevsky, Prince of Kiev and Grand Prince of Vladimir, was a historical figure who remains a controversial topic among historians. His image has been used for propaganda purposes for centuries, including in Poland, the Czech Republic, and Slovakia. This essay explores how the cult of Alexander Nevsky was used to promote political and religious goals in these three countries.

Олександр Невський, князь Київський і Великий князь Володимирський, був історичною постаттю, неоднозначною з точки зору історіографії. Його образ використовувався в російській імперській пропаганді протягом століть, в тому числі в Польщі,

Чехії та Словаччині. Ця тема досліджує, як культ Олександра Невського використовувався для просування політичних та релігійних цілей у цих трьох країнах.

Протягом XVIII-го століття якогось масштабного шанування (вираженого, зокрема в масовій появі храмів, присвячених йому) Невського не було. Першим поштовхом, який змінив цей статус-кво, стала війна 1812 року. Князь-воїн, який перемагав іноземних інтервентів, та ще й однойменний актуальному цареві (Олександрові I) – став привабливим для посвят на його честь полкових та домових церков. Особливо – на «западних рубежах» та, за можливості – й поза ними [1].

Ім'я Олександра Невського активно використовувала російська пропаганда під час Першої світової війни. Акцент, зокрема, робився на тому, що він воював із німецькими рицарями в районі Чудського озера й переміг їх. А раз так, то під покровительством Олександра Невського російські воїни переможуть німців та їхніх союзників [4].

Під час пропаганди культу Невського використовували різні способи. Серед основних будівництво храмів та соборів у псевдовізантійському стилі на території Європи. Особливо активне будівництво таких храмів відбувалось на заході Російської імперії.

Наприклад, в Ризі, протягом 1820 – 1825 років було збудовано церкву Св. Олександра Невського, присвячену перемозі царя Олександра над Наполеоном. Вона замінила попередній православний храм, на честь ікони Богоматері Живоносне Джерело. А в 1826 було закладено церкву Св. Олександра Невського у Потсдамі, яка також замінила попередній храм, з посвятою Св. Праведним Симеону та Анні. Для німців ця зміна виглядала лише як данина пам'яті російському царю, який помер роком раніше. Натомість, в глибшому підтексті йшлося й про «можем повторить» – нагадування про взяття Берліну росіянами в ході Семирічної війни (в 1760-му).

У Польщі культ Олександра Невського був особливо популярним у XVI столітті, коли країна перебувала під загрозою з боку Османської імперії. Його образ використовувався як символ єдності та сили перед лицем спільного ворога. Польські правителі та релігійні діячі зображували Олександра Невського як мудрого та сильного лідера, який зумів захистити свою країну від завойовників.

Прикладом культурної експансії є храми та собори названі на честь Олександра Невського. Закладений в останній рік життя Олександра II собор у Лодзі – на крайній західній околиці імперії – вцілів і є діючим і в наш час. У цьому конкретному випадку храм будувався як «подяка» за порятунок самодержця від однієї з спроб вбивства. Це було також символічне «послання» на адресу поляків, підступи яких цар бачив за всіма замахами на себе [1].

За часів царської Росії споруджувалися храми Олександра Невського на «проблемних територіях». Такими, зокрема, були землі Польського царства, де в 1830-1831 та 1864 рр. вибухнули антиросійські повстання, а місцеве населення не приймало православ'я. У 1912 р. завершилося будівництво величного собору Олександра Невського у Варшаві. Це було найвище приміщення в столиці Польського царства – воно сягало 70 метрів. Проте у 1924-1926 рр., за часів існування незалежної Польської держави, цей храм був розібраний, оскільки вважався (і цілком справедливо!) символом російського владарювання над поляками. Також собор Олександра Невського був побудований у 1881-1884 рр. в промисловому центрі Польського царства Лодзі. Він зберігся і є кафедральним собором Лодзинсько-Познанської єпархії Польської Православної Церкви [4].

У Чехії культ Олександра Невського був менш поширений, ніж у Польщі, але все ж таки відігравав певну роль у політичному та релігійному житті країни. Його образ використовувався як символ протистояння монголо-татарському вторгненню, яке загрожувало Європі в XIII столітті. Чеські правителі та релігійні діячі зображували Олександра Невського як захисника християнства від завойовників-язичників.

У Словаччині культ Олександра Невського був схожий на культ у Чехії. Його образ використовувався як символ протистояння монголо-татарському вторгненню та як захисник християнства. Словацькі правителі та релігійні діячі зображували Олександра Невського як мудрого та сильного лідера, який зумів зберегти свою країну від завойовників.

Культ Олександра Невського в Словаччині виник у XIX столітті, коли країна перебувала під владою Австро-Угорщини. Словацькі націоналісти використовували образ Олександра Невського як символ опору іноземному пануванню. Вони зображували його як мудрого та сильного лідера, який зумів захистити свою країну від завойовників. Його вважали захисником православ'я та слов'янської культури.

Культ Олександра Невського пропагувався через ЗМІ, освітню систему та релігійні організації. Було збудовано багато церков та пам'ятників на честь Невського, а його ім'ям називали вулиці та школи. Сьогодні культ Олександра Невського в Словаччині не такий популярний, як колись. Проте він все ще має певне значення для деяких словаків.

Зараз існує кілька православних церков в Словаччині, які освячені на честь Олександра Невського.

Триває «десвятизація» Олександра Невського. Священний Синод Православної церкви України вилучив з церковного календаря день пам'яті князя Олександра Новгородського (Невського), який відзначали 23 листопада [3].

Андрій Плахонін вважає, що «Це історичний діяч — і з точки зору часів Російської імперії, і з точки зору міфологізації його в росії. Тож згадувати і вивчати його потрібно. Щодо вшанування церквами, мабуть, ми позбудемося згадок про Олександра Невського у храмах, коли переосвятять всі ці храми на честь інших святих» [2].

Пропаганда культу Олександра Невського відіграла значну роль у політичному та релігійному житті Польщі, Чехії та Словаччини. Його образ використовувався для просування єдності, сили та захисту від загроз ззовні. Цей культ був особливо популярним у XVI столітті, коли ці країни перебували під загрозою з боку Османської імперії та монголо-татар.

Просування культу, нібито святого (а, на мою думку, він таким не є) Олександра Невського шкодить інтересам європейських країн. Адже будівництвом храмів цього «святого» є нічим іншим як культурною експансією РПЦ та росії в інші країни. А це, загалом, шкодить інтересам національних держав.

Список використаних джерел

1. «Мітки» експансії. URL: https://risu.ua/mitki-ekspansiyi_n118324 (дата звернення: 04.05.2024)
2. КНЯЗЬ ОЛЕКСАНДР НЕВСЬКИЙ: ПРАВДА ТА ВИГАДКИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ua/%D0%BA%D0%BD%D1%8F%D0%B7%D1%8C-%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80-%D0%BD%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B4%D0%B0-%D1%82%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D0%BA%D0%B8->

<https://life.pravda.com.ua/society/2024/02/3/259253/> (дата звернення: 04.05.2024)

3. Синод ПЦУ вилучив із церковного календаря день пам'яті російського князя Олександра Невського. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2024/02/3/259253/> (дата звернення: 05.05.2024)
4. Олександр Невський – символ російського православ'я чи імперіалізму? URL: https://risu.ua/oleksandr-nevskij--simvol-rosijskogo-pravoslavyya-chi-imperializmu_n130730 (дата звернення: 05.05.2024)

Володимир Видаш

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студент 2 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Микола Алексієвець

Історія України у європейському вимірі

Abstracts. This text examines the history of Ukraine in the context of its inextricable link with European civilisation. The author emphasises that for many centuries Ukrainian lands have played a significant role in the events that shaped European history.

The author traces the continuous ethno-cultural development of the Ukrainian people as an organic part of European nations since the early Slavic period. The author covers the entry of Rus into the circle of medieval Christian states after the baptism of 988. The further fate of the Ukrainian lands as part of the Principality of Galicia-Volhynia, the Grand Duchy of Lithuania, the Polish-Lithuanian Commonwealth and their integration into pan-European processes are considered.

Particular attention is paid to the national liberation struggle of the Ukrainian people in the XVII-XVIII centuries, the activities of the Cossacks, and cultural ties with Europe. The author analyses the participation of Ukrainians in the events of the First and Second World Wars. The author emphasises the aspiration of Ukrainians for independence and European civilisational choice despite all historical vicissitudes. The current full-scale Russian invasion of Ukraine is seen as a struggle for European values and democracy.

Keywords: Ukraine, Europe, Rus, historical discourse, European world, modernity.

Історія України є нерозривною складовою історії Європи. Упродовж багатьох століть українські землі були ареною подій, що визначали хід європейської історії. Водночас, Україна завжди складала органічну частину європейської цивілізації, плекаючи спільні цінності та відіграла помітну роль у загальноєвропейських процесах.

Сьогодні, в умовах масштабного наступу росії на Україну, зростає її роль, як захисниці людських прав, моральних цінностей та демократії в Європі. Це протистояння ввійде в історію Європи, як і всі інші протистояння та досягнення України в історії в цілому.

Історія українського народу знала злети і падіння, розквіт і зубожіння. Складна історія одного з найбільших європейських народів - нерозривна частина Європейської цивілізації.

Починаючи з давніх часів, географічне розташування України відіграло ключову роль в світовій історії, як зауважив археолог Л.Залізняк, *«мало що знають [...], що українські степи були батьківщиною індоєвропейських народів, а землі між Дніпром і Сяном є*

прабатьківщиною слов'ян» На його думку, *«українці народилися тоді, коли й інші великі етноси середньої смуги Європи – англосакси, німці, французи, іспанці, поляки, серби, хорвати та ін. – усі вони родом із раннього середньовіччя»*. Із V–VII ст. на цих землях Європи, у тому числі й в Україні, як він зазначає, простежується безперервність етнокультурного розвитку до наших днів. Саме етнокультурна тяглість є головним показником віку народу. Тож ідея походження українців як європейського народу має глибокі історичні корені. Україна впродовж історії постійно прагнула запровадити суспільство європейсько-цивілізаційного формату [6, с. 208-209].

Велику роль в історії Європи відіграватиме Русь в X–XIII ст. З прийняттям християнства Володимиром Великим, на нас перестали дивитись, як на варварів, як це зобразив Візантійський історик Прокопій Кесарійський в VI ст. н. е. *«Ці племена, слов'яни і анти, не управляються однією людиною, але здавна живуть у народоправство (демократії). І у всьому іншому в обох цих варварських племен все життя і закони однакові. Живуть вони в жалюгідних хатинах, на великій відстані один від одного, і всі вони часто міняють місця проживання. У тих і у інших один і той же мова, досить варварський. І за зовнішнім виглядом вони не відрізняються один від одного»*[2, с.297-298].

Прийняття християнства східного обряду в 988 році для Русі стало визначальним кроком на шляху входження до цивілізаційного кола середньовічної Європи. Велику роль після Володимира відіграла політика Ярослава Мудрого, з його династичними союзами, які мали вагомий вплив на подальшу історію Русі. Завдяки йому, ми спостерігаємо високий рівень культури, писемності, розвитку державності, торговельні та дипломатичні зв'язки зробили Русь повноправним учасником тогочасної європейської спільноти. *«На міжнародній арені авторитет Київської Русі зріс до рівня найпровідніших країн середньовіччя, з нею змушені були рахуватись усі європейські країни; Київська Русь відіграла важливу роль у міждержавних відносинах країн Європи та Близького Сходу»* [5, с.15].

Через внутрішні міжусобиці і зовнішні чинники, які вплинули на Русь, завдали сильного удару українській державності, що призвело до занепаду і втрати свого вагомого впливу в Європі. Проте її наступники в лиці Галицько-Волинського князівства і Великого князівства Литовського, продовжать взаємодію з Європою. Західні землі Русі матимуть значний вплив у Європі, аж до XX ст.

З утворенням Речі Посполитої 1569 року, на Українських теренах домінуватиме вплив західної культури. Поширення Ренесансу, гуманізму призведе до проникнення реформаційних ідей. Культурне життя України інтегрувалося в загальноєвропейський контекст.

Друга половина XVI ст. явить світові нову військову силу, яка вплине не тільки на долю Речі Посполитої, а й інших держав. Так виникла Запорізька Січ – найперша республіка у Європі, на острові Мала Хортиця, заснована князем Байдою Вишнівецьким. Упродовж XVI–XVIII ст. козаки, як з Січі, так і з Гетьманщини справлять значний вплив на розв'язання багатьох важливих питань у Європі. Вони були єдині, хто загрожував Османській імперії і московії. Їх активно використовуватимуть уряди росії, Туреччини, Австрії, Франції. Тридцятилітня війна 1618-1648 р., в якій Українське козацтво брало участь, відіграло не малу роль в історії становлення Європи. В цей же час на теренах України відбуваються події, що мали загальноєвропейський характер, так звана Українська революція 1648–1676 рр. За визначенням істориків вона, поряд з Тридцятилітньою війною та Англійською буржуазною революцією XVII ст., відіграла важливу роль в остаточному крахові політичної системи Контрреформації, що трималася на монархії іспанських та австрійських Габсбургів – на заході Європи й Речі Посполитої – на Сході [6, с.47].

Особливо активними будуть й дипломатичні відносини, з гетьманами Богданом Хмельницьким, Пилипом Орликом, Петром Дорошенком, Іваном Мазепою та ін.

Потрібно звернути увагу і на розвиток науки, освіти та культури, які розвивалися не відокремлено від зарубіжних країн. Виникають вищі школи на рівні Європейських університетів. Однією з таких стала Києво-Могилянська академія, яка здобула в європейському світі славу і визнання. З її стін вийшли видатні вчені, філософи, гетьмани, які зробили свій внесок в історію.

XVIII-XIX ст. - період втрати українцями здобутків незалежності в національно-визвольній війні. Території розділені між Річчю Посполитою і росією, а потім схожий сценарій чекає Польські землі, які увійдуть до трьох держав: росії, Пруссії і Австрії. Імперські держави прагнули асимілювати український народ, позбавивши його права міжнародних відносин з іншими державами. Але, як би не старались імперські власті, український народ продовжив відігравати значну роль, як в торгівельно-економічному, так в соціально-політичному і культурно-духовному аспекті Заходу [1].

На початку XIX ст. більшість українських земель – Лівобережжя, Слобожанщина, Правобережжя, Південь входили до складу російської держави. Західноукраїнські землі – Східна Галичина, Північна Буковина і Закарпаття – перебували під владою Австрійської монархії. «Жандарм Європи», назва, яку отримав російський царизм, вів реакційну як зовнішню, так і внутрішню політику на українських землях, впроваджуючи військові поселення, що мали на меті зменшити витрати на армію, яка мала марширувати по Європі. Культуру українську інтегрували до російської і набуває статусу селянської. Але національна ідентичність українського народу не піддалась утискам. Важливу роль у національному відродженні першої половини XIX ст., як і відродженню інших слов'янських народів, сприяв романтизм з його ідеєю народності, як виявлення національної свідомості і самобутності [4, с.15].

Не лишнім буде згадати участь українського народу у вітчизняній війні 1812 року. Багато українських козаків, селян і міщан прагнули зі зброєю в руках взяти участь у боротьбі з наполеонівськими військами [4, с.54].

У другій половині XIX ст. помітні кардинальні зміни в національному відродженню. Відбувається розвиток освіти й науки, створюються культурно-освітні товариства, а згодом – перші національно-політичні об'єднання і політичні партії. Помітною була участь у декабристському русі, з проникнення масонства виникає феномен Кирило-Мефодіївське товариство, яке немалою мірою вплинуло на само визначеність українського народу. Великий геній Т. Г. Шевченко підніс на світовий рівень українську літературу, діяльність цілої плеяди митців, літераторів, інтелектуалів. Видатний український поет, письменник, громадсько-політичний діяч, національний ідеолог І. Я. Франко також відіграв значну роль в становленні національності українців. Відбувалася поступова трансформація від культурницько-просвітницького напрямку – до здобуття державницького національного самовизначення.

XX ст. для України було зумовлене двома Світовими війнами, в яких безпосередньо вона брала участь і відіграла не малу роль. З загостренням інтересів Європейських держав, як Німецької імперії і Австро-Угорщини, в Європі ведеться кривава боротьба. Український народ воює по двох сторонах фронту в Австро-Угорській і російській арміях, пізніше буде воювати в лавах Німецької імперії, з якої утворились Українські Січові Стрільці.

З поразкою Троїстого союзу на міжнародній арені виникають незалежні держави, які століттями перебували під гнітом імперіалістів. Так утверджується і Україна, яка хоч ненадовго ковтнула подих свободи, хоч Європа і немала намірів визнавати її, бажаючи бачити на сході сильну Польщу, яка мала бути захисницею Європи від навали комуністів.

У 1939-1945 рр. українські землі стають ареною бойових дій двох диктаторів, які не зважали на втрати людських життів заради своїх бажань. Під час нападу Німеччини на Польщу (вересень 1939 р.) сотні тисяч українців, що знаходились у складі польських збройних сил, брали участь у кровопролитних боях із загарбниками. Чимало українців, яким вдалося втікти з німецьких концтаборів, ставали активними прихильниками Рухів Опору в багатьох європейських країнах. Не можна оминати увагою той факт, що українці воювали в різних арміях, тобто по обидва боки барикад. При чому, якщо в Червоній Армії зі зброєю в руках стояли близько 6 мільйонів українців, то кількість колабораціоністів становить 250 тисяч чоловік [3, с.4].

Переживши дві Світові війни, Хрущовську відлигу, Брежнєвський Застій і Перебудову Горбачова, Україна проголошує Незалежність. Батько Незалежності Левко Лук'яненко, даючи інтерв'ю сказав, що *«Незалежність нам не була подарована, ми за неї відсиділи в тюрмах»*.

Саме зараз на наших очах постає Європейська Україна, яку ми хотіли бачити в 1991 році, на жаль, в муках, та великою ціною крові, яку щодня проливають українці. Уже 33 роки, як ми одержали Незалежність і тільки зараз платимо за неї сповна. Як бачимо, впродовж століть Українська нація тяжіла до Європи, які б обставини не ставали на перешкоді, вона все одно прагнула бути в рядах Європейських держав. Багато вчених, політиків, письменників, які виїхали з України працювали в Європі і збагачували її культуру, освіту, науку.

До повномасштабного вторгнення, про Україну мало що знали, багато хто говорив, що Україна це там, де росія. Нас не знали як окрему націю, але все змінилось. Тепер Україну знають в кожному куточку Світу і знають, що Україна стоїть не тільки заради свого існування, а й заради існування Європи і її цінностей, бо Україна – це Європа.

Список використаних джерел

1. Алексієвець Л., Алексієвець М., Дацків І. Україна-Європа: цивілізаційно-історичний дискурс. Український історичний журнал. 2020. 5. С. 204-220.
2. Прокопій з Кесарії. Війна з готами / Пер. з грец. СП. Кондрат'єва. М., 1950. С. 297-29
3. Сюдюков І. Пам'ять як ресурс впливу / Ігор Сюдюков. День. 2009. 29 вересня. С. 4.
4. Україна: хронологія розвитку. Том 5. К.: КРІОН, 2011. 720 с.: іл.
5. Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 9: Україна-Європа-Світ: творимо історію РАЗОМ. Присвячується Євро-2012. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. 372 с.
6. Чухліб Т. Переяславська угода 1654 р. у контексті міжнародного утвердження ранньомодерної української держави: причини, укладення, наслідки / Тарас Чухліб. Український історичний журнал. 2003. №1. С. 68-79.

Віталій Знак

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірант

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Микола Алексієвець

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ І НАТО: ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Annotation. The importance and current state of relations between Ukraine and NATO in the context of threats and challenges during the Russian-Ukrainian war are discussed. Focusing on the interaction between Ukraine and the Czech Republic, as well as Poland, active support from these countries in the form of supplying military equipment and training of military personnel is noted. The historical context of cooperation is examined, starting from the period after Ukraine's independence and ending with the current efforts of the Ukrainian state towards Euro-Atlantic integration. In particular, the development of relations from initial negotiations to the formation of joint practical programs and participation in peacekeeping operations is analyzed. Highlighting the significance and prospects of cooperation, emphasis is placed on NATO's active role in supporting Ukraine as a strategic ally in the fight for sovereignty and territorial integrity. The importance of strengthening military-political dialogue and cooperation according to NATO standards to enhance Ukraine's defense potential and ensure its security in the face of geopolitical challenges is underscored.

Взаємовідносини Україна – НАТО сьогодні не потребують додаткових доводів своєї актуальності. Вони мають своє безумовне стратегічне значення для політичного, економічного та соціального життя в регіоні Центральної та Східної Європи. Особливо ця актуальність посилюється після російської агресії, яка з 2014 року відбулася шляхом анексії Росією Криму, розгортанням війни на Донбасі, а тепер ця агресія ще більше посилилась, і з 24 лютого 2022 року по цей день триває російсько-українська повномасштабна війна. Європу ця війна також змусила переглянути свою систему колективної безпеки.

Взаємодію України, Чехії та Польщі можна виділити окремо і трактувати в рамках співпраці з НАТО. Ці країни мають міцні двосторонні відносини, особливо у контексті співпраці з Організацією Північноатлантичного договору, членами якої з 1999 року є Польща та Чехія. Останні підтримують євроатлантичні прагнення України. Чехія є важливим союзником НАТО і підтримує Україну, надаючи військоове обладнання, включаючи танки, вертольоти та ракетні системи, набої. Крім того, Чехія прийняла сотні тисяч українських біженців [1]. Влітку 2022 року, напередодні Мадридського саміту, генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг провів зустріч з прем'єр-міністром Чеської Республіки. Генеральний секретар високо оцінив зобов'язання Чехії перед Альянсом, особливо допомогу від Чеської Республіки Україні. Столтенберг зазначив: «У відповідь на жорстоку війну Росії з Україною ви активізували свою діяльність, щоб захистити інших союзників по НАТО і підтримати Україну» [1].

Північноатлантичний альянс та його країни-учасниці, особливо Польща, надають Україні безпрецедентну підтримку. Альянс повністю підтримує право України на самооборону та вибір вступити до НАТО. Під час візиту президента Польщі Анджея Дуди до штаб-квартири НАТО у лютому 2023 року, генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг також високо оцінив

зобов'язання Польщі перед Альянсом та її підтримку України. Він підкреслив, що Польща значною мірою сприяє Організації Північноатлантичного договору. Польща відіграє важливу роль у зусиллях з надання допомоги Україні, зокрема значного військового обладнання на початку війни та сприяє навчанням українських військових. Було зазначено, що «Польща в рамках НАТО є важливою для зміцнення безпеки в регіоні та підтримки України у її боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність» [2].

У травневі тижні 2024 року, як повідомлено у ЗМІ, в Чехії до передостаннього тижня травня проводились навчання Immediate Response (Миттєве реагування) за участі американських і чеських військових, тобто це одне з найбільших навчань [3]. Ці навчання є частиною найбільших за десятиліття маневрів НАТО Steadfast Defender 24 (Стійкий захист), у яких беруть участь понад 90 тисяч військових [4]. Метою заходу є підтримка зусиль союзників з розбудови оборонного потенціалу в межах НАТО завдяки залученню сил і засобів чеських збройних сил [5]. Такі події, звісно, вітаються Україною, яка заінтересована в посиленні своєї і європейської безпеки. Польща також збільшує частку свого ВВП на оборону, більше 2% минулого року, і вже близько 4% на даний час. Сильна присутність НАТО в Польщі, яка була обговорена під час відвідин Дуди штаб-квартири НАТО минулого року, допомагає стримувати російську агресію у Європі для членів Організації Північноатлантичного договору.

Україна – це також частина Європи, і, попри ускладнення на фронті, наша держава потребує ще більше зброї і допомоги від НАТО. Це повинно також згуртувати союзників України, щоб не допускати послаблення військової та економічної допомоги Україні. Польща та Чехія саме ті країни, які вже сьогодні виступають на найвищому рівні, закликаючи посилювати допомогу Україні.

Історично діалог та співпраця між Україною та НАТО розпочалися після відновлення Україною незалежності. Вже у 1991 році Україна приєдналася до Ради Північноатлантичного співробітництва. Туди вступили й інші країни, колишні члени Організації Варшавського договору. У 1994 році Україна однією з перших приєдналася до натовської програми Партнерство заради миру. Під час становлення та розвитку України як суб'єкта міжнародних відносин було важливим прийняття ВРУ у 1993 році програмного документа Основні напрями зовнішньої політики України. Згодом основні положення закладеної концепції зовнішньополітичної діяльності нашої держави були відображені у Конституції України 1996 року. Відносини з Альянсом були посилені підписанням Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО у 1997 році [6], яка у 2009 році була доповнена Декларацією про доповнення Хартії. Також в 1997 році було створено найвищий колективний орган, який ухвалював рішення стосовно розвитку відносин між Україною і НАТО та спрямовував заходи в плані практичного співробітництва, покликаний дотримуватися положень Хартії – Комісією Україна – НАТО (діяла з 1997 до 2023). З 2023 року на Вільнюському саміті Комісія була замінена Радою Україна – НАТО, в рамках якої країни НАТО та Україна ініціюють засідання на засадах рівності [7].

Акцентуємо на взаємодії між Україною й Організацією Північноатлантичного договору у військово-безпековій площині, яка має такі основні складові: військово-політичний діалог та матеріально-технічне практичне співробітництво за стандартами НАТО, а також миротворчі операції, де практично в усіх основних миротворчих операціях Альянсу Україна брала участь ще до війни.

За періодизацією розвитку відносин Україна – НАТО можемо виокремити такі основні складові. З 1991 року відбуваються різні періоди співпраці з НАТО. Україна пройшла розвиток від початку конструктивного діалогу, перших консультацій, семінарів, робочих груп і спільних програм. Відбувся етап змінної інтенсивності від початку 2000-х років, де було проголошення

Україною кінцевої мети – вступити в НАТО, постреволюційні відносини після Помаранчевої революції, але зрештою послаблення українсько-натовських відносин за президенства Януковича. Пожвавлення співробітництва України – НАТО знову відбулося після російської агресії проти України, з 2014 року український народ реорганізував Збройні сили. Надалі відбувається посилення співпраці нашої держави з Північноатлантичним альянсом. У 2019 році курс на євроатлантичну інтеграцію було закріплено в Конституції України [8]. Після 24 лютого 2022 року діалог продовжується і розвивається на безпрецедентному рівні підтримки України державами-членами НАТО.

Альянс від початку війни засуджує російську агресію. Після саміту НАТО у Варшаві в 2016 році підтримка України з боку НАТО визначалась Комплексним пакетом допомоги [9]. На саміті в Мадриді у 2022 році союзники посилили пакет допомоги, щоб надавати Україні ще більше підтримки. На саміті у Вільнюсі в 2023 році союзники домовилися розвивати пакет допомоги у багаторічну програму допомоги.

На саміті НАТО в Мадриді у 2022 році Чехія підтримала практичну допомогу Україні та вітає введення нової Стратегічної концепції НАТО, яка акцентує колективну оборону на основі підходу «на 360 градусів» [10] і служить ключовим документом НАТО на наступне десятиліття. У жовтні 2022 року президент України Володимир Зеленський та прем'єр-міністр Чехії Петр Фіала підписали спільну декларацію, яка підтверджує прагнення України до членства в НАТО [11].

У тому ж 2022 році Україна подала заявку для започаткування прискореного вступу до НАТО, незважаючи на війну.

Таким чином, усі дії відображають сильну взаємодію між Україною, Чехією та Польщею в рамках співпраці з НАТО, яка є ключовою для зміцнення безпеки в регіоні та підтримки України у її боротьбі за суверенітет та територіальну цілісність у російсько-українській повномасштабній війні.

Список використаних джерел

1. Secretary General discusses preparations for the NATO Summit with Prime Minister of Czech Republic - https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_197000.htm
2. NATO Secretary General praises Poland's support for Ukraine - https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211920.htm
3. У Чехії відбудуться спільні зі США військові навчання - <https://hromadske.ua/svit/223491-u-chekhiyi-vidbudutsia-spilni-z-ssha-viyskovi-navchannia>
4. Steadfast Defender 24 - <https://www.nato.int/cps/en/natohq/222847.htm>
5. Інтернет джерело - <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-americke-manevry-v-libave-na-cviceni-immediate-response-prijede-800-vojaku-z-usa-40470382>
6. Хартія про особливе партнерство - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text
7. Рада Україна – НАТО - https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_217652.htm
8. Знак, В. Основні етапи співпраці України і НАТО (1991–2021). Гуманітарні студії: історія та педагогіка. 2022. Вип. 1 (03). С. 64-88.
9. Інтернет джерело - <https://www.dpsu.gov.ua/ua/pislya-rosiyskoi-agresii-proti-ukraini-mi-znachno-posilili-riven-spivpraci/>
10. Стратегічна концепція НАТО 2022 - https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept-ukr.pdf
11. Ukrainian and Czech leaders sign declaration on Kyiv's NATO aspirations - https://www.yahoo.com/news/ukrainian-czech-leaders-sign-declaration-234900779.html?guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuYmluZy5jb20v&guce_referrer_sig=AQA-AAJjyfF1jxB6r4Gw4Ak43SQKwhu_jEax3i6QRFSvrkQYZTcav0KiGt7SJUgBTLUrH1h0rmLC-C9YPaN1yKbMKezflvUzpJuKt3P63--i2MyzQ-s1yQG9cZw63TSgxFp1Vl3nM1-Ay1XubOP4Jsv3zWTS5WylccVcAtMsVIUeIZKbK4&gucounter=1
12. Алексієвць Л., Алексієвць М. Трансформація відносин України та НАТО в 1991-2019 рр.: історичний аспект. Український історичний журнал. 2020. Вип. 1. С.126-142.

Назар Грицай

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

студент 1 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Микола Алексієвець

Проблеми та перспективи інтеграції України в ЄС

European integration, declared as a strategic direction of Ukraine's development, is not only a foreign economic vector, but also a benchmark of values for the entire Ukrainian society. Ukraine's integration into the EU today is supported by all government structures and the vast majority of the Ukrainian population. However, in this strategic direction of the development of our state, many difficulties of an objective and subjective nature arise. Moreover, overcoming them depends not only on Ukraine, but also on external factors that are outside its borders. Using the methodology of functional analysis, systemic approach and analogy, the report analyzes the state of political and economic relations between Ukraine and the European Union, the main causes of political and economic problems that have arisen in the EU.

Європейська інтеграція і місце в цьому процесі України – надзвичайно складна проблема. Реальність Європейської інтеграції України вимагає поглибленого аналізу й порівняння законодавчо-правових, економічних, соціальних та інших вимірів нашої країни з параметрами ЄС, а також оцінки їх відповідності євроінтеграційним принципам. Основи економічного співробітництва між Україною і ЄС визначаються цілою низкою угод та інших документів, прийнятих як на двосторонньому рівні, так і кожною із сторін окремо. 30 грудня 2005 р. Україна отримала від ЄС статус країни з ринковою економікою і була вилучена з переліку «країн із перехідною економікою» в рамках антидемпінгового законодавства Європейського Союзу.

Між Україною та ЄС був сформований План дій на 2005-2008 роки, який передбачав досягнення нашою країною певних пріоритетів. Основними із яких до тепер залишаються забезпечення демократії та верховенства права, утвердження незалежної судової влади, ефективна боротьба із корупцією, права та оснвні свободи людини, розвиток громадянського суспільства, свобода ЗМІ та свобода висловлювань, права національних меншин. В галузі економіки та соціальної сфери виділені такі пріоритети як створення ефективної ринкової економіки, покращання інвестиційного клімату, запровадження ефективних заходів зменшення бідності та збільшення зайнятості населення, зменшення розриву між рівнями розвитку регіонів, підвищення безпеки продуктів харчування, запобігання погіршенню стану навколишнього середовища, реформування та вдосконалення системи освіти, посилення охорони здоров'я та епідеміологічної безпеки в Україні.

Невиправдано довго готувалися в Україні до реалізації запропонованих Європейським інвестиційним банком планів кредитування у сфері енергопостачання. Те, що у часі можна було вирішити упродовж двох-трьох місяців, тривало понад рік. Україна фактично втратила можливість отримати найдешевші у світі кредити, так як в умовах світової фінансової кризи ситуація змінилась не на користь нашої держави. Не сталося поки що вирішальних змін і у відносинах Україна – ЄС в аграрній сфері. Україна вже постачає в країни ЄС свою аграрну продукцію: мед, фрукти, насіння, овочі. Здійснюється ряд заходів, щоб до цього ряду

продуктів долучились молокопродукти, м'ясо, риба. Українським експортерам вдалося ввести поліпшену систему контролю за вітчизняною рослинною олією й відновити її постачання в країни ЄС. Функції контролера на вході в Європейський Союз виконує система швидкого реагування щодо харчової продукції та кормів (RASFF), яка не пропускає неякісні іноземні поставки [1].

Враховуючи близьке сусідство України та країн ЄС (тільки Закарпаття межує із чотирма країнами Європейського Союзу), це неминуче зачіпає і інтереси нашої країни. Наприклад, за 2011 рік обсяг приватних переказів українців з-за кордону сягнув понад 7 млрд дол., що становило 4,3% ВВП країни. Європарламент підтримав пропозицію Єврокомісії щодо введення європейської «блакитної карти» для трудових мігрантів високої кваліфікації. За аналогією до американської «зеленої карти», європейський документ буде одночасно дозволяти на роботу та проживання громадянам третіх країн, які володіють унікальними для країн ЄС спеціальностями. Вплив цього рішення на економіку України буде відчутним, але його аналіз виходить за межі даної наукової статті [2].

У висновках Європейської Ради від 21 лютого 2024 року знову відзначено позитивні кроки. України на шляху до європейської інтеграції. Проте, розглядаючи проблеми і перспективи цього процесу, варто врахувати низку факторів, які впливають на його хід. Однією з ключових проблем є корупція. Україна здійснює значні зусилля для боротьби з цим явищем, але рівень корупції залишається високим. Це створює перешкоди для іноземних інвесторів та унеможливорює повне використання можливостей, які надає інтеграція в ЄС. Проблема з реформами також залишається актуальною. Хоча уряд України вживає заходів для впровадження реформ у таких сферах, як юстиція, енергетика та аграрний сектор, прогрес є повільним, а недоліки в системі часто затримують його реалізацію. Важливо також врахувати геополітичний контекст. Напружені відносини між Росією та ЄС, а також зростання впливу Китаю у регіоні, ускладнюють інтеграційний процес для України. Проте, розглядаючи перспективи, слід відзначити, що Європейський Союз віддає перевагу зближенню з Україною, що може стимулювати інтеграційні процеси [3].

Україна має значний потенціал для інтеграції в ЄС. Її ринок забезпечує широкі можливості для іноземних інвесторів, а географічне положення робить її важливим транзитним пунктом. Крім того, суспільство України демонструє готовність до змін та підтримує курс на європейську інтеграцію. Україна має потенціал стати сильним партнером для Європейського Союзу. Проте для цього необхідно подолати внутрішні проблеми, зміцнити інституційну базу та забезпечити стале економічне зростання. Тільки в такому разі інтеграція України в ЄС стане успішною та вигідною як для самої України, так і для європейського співтовариства [4].

Закінчуючи свою доповідь, хочу навести слова Жана Моне: "Європа не буде зроблена зараз або за один день, вона будується спільними зусиллями. Вона буде збудована на основі конкретних досягнень, які створюють спільну дію та спільну відповідальність". Так само і інтеграція України в ЄС вимагає спільних зусиль, але вона можлива та принесе значні вигоди для обох сторін. Необхідність європейської інтеграції поділяє більшість населення України. Сьогодні надзвичайно важливим є укладення нової угоди у формі асоціації Україна – ЄС. Це актуально у декількох аспектах. По-перше, рівень нової угоди впливає на рівень реформування України. Це важливо для нашої країни, особливо за умов відсутності чіткої програми дій уряду. Отже, виконання угоди про асоціацію Україна – ЄС є сьогодні важливим інструментом, за допомогою якого можна спостерігати реформи або їх відсутність у динаміці. По-друге, ефективність виконання взятих на себе зобов'язань є важливим аргументом для європейської сторони стосовно реальної заінтересованості України в інтеграції до ЄС, готовності

впроваджувати радикальні реформи, а не оперувати лише про європейською риторикою. Потретьє, виходячи із результатів виконання нової угоди, ЄС має можливість надавати або стримувати подальші стимули для України. Цей аспект набуває надзвичайного значення у світлі оптимізації відносин України з Європейським Союзом. В Україні все частіше висловлюється думка, що інтеграція до ЄС може бути об'єднавчою, загальнонаціональною ідеєю. В принципі це можливо за таких умов: 1) влада повинна здійснювати відкрити, прозору, зрозумілу для громадян європейську інтеграційну політику, жити та управляти країною за європейськими нормами і стандартами; 2) громадяни мають бути добре поінформовані про переваги та ризики приєднання країни до ЄС, а також мають відчувати конкретні позитивні результати реалізації європейського інтеграційного курсу.

Список використаних джерел

1. Булана О. Державна підтримка підприємств реального сектора економіки в Україні в умовах її інтеграції у СОТ і ЄС // Економіка України. 2011. № 2. С. 68-79.
2. Бутусов Ю. Європа поставила Україні «незадовільно» за боротьбу з корупцією // Дзеркало тижня. 2011. № 19. С.2.
3. Яхтенфукс М., Колер-Кох Б. Європейська інтеграція: Видавничий дім "Києво-Могилянська академія". 2007. С. 255-377.
4. Макаренко М., Хомутенко Л. Європейська інтеграція: Центр учбової літератури. Київ. 2014. С. 67.

Роман Савчин

Вроцлавський університет, Польща
студент 2 курсу

Problems of legalization and integration of Ukrainians in Europe

My report addressed the current issues concerning the legalization and integration of Ukrainians in Europe, which warrant further discussion. The report is divided into three parts: a documentary section, an economic aspect, and a mental component. My goal is to demonstrate that the problems facing Ukrainians abroad have not vanished but continue to shift in various directions. These issues are certainly worth discussing, and I will provide several theses for you to consider in your esteemed circle.

Моя коротка стаття буде присвячена проблемам легалізації та інтеграції українців у Європі. Вважаю, це стосується багатьох громадян за кордоном, адже ми перебуваємо тут і зараз, відчуваємо це і мусимо пройти цей шлях.

Першу проблему, яку я хочу зачепити, – це зміна процедури отримання документів за кордоном, яка потенційно може створити проблеми з легітимністю для українців чоловічої статі, які перебувають за кордоном.

Кабінетом Міністрів України ухвалено постанову № 443 від 23 квітня 2024 року, яка вносить зміни в процедуру отримання паспортних документів для чоловіків віком від 18 до 60 років які звертаються до філій ДП «Документ» за кордоном.

Заяви-анкети які подані починаючи з 25.04.2024

Чоловіки віком від 18 до 60 років зможуть отримати паспортні документи виключно в органах ДМС на території України, пересилання документів до закордонних філій ДП «Документ» не здійснюватиметься.

Але варто зазначити, що Заяви-анкети які подані до 25.04.2024 буде здійснюватися у порядку, що діяв до набрання чинності постанови 443.

Також, ця постанова не стосується категорії громадян України чоловічої статі, які не підлягають під мобілізацію, або мають відстрочку від мобілізації.

Ця проблема може значно вплинути на економічну складову, адже без належних документів буде важче піти на роботу.

Поширена проблема українців у Польщі це БЮРОКРАТІЯ

“Побит” у Польщі.

Розкажу про отримання сталого побиту у Польщі як приклад. Це діло приносить Великі затрати людських сил та нервових кінцівок виникає при отриманні сталого побиту. Для того, щоб отримати цей важливий документ у Польщі, потрібно пройти через тернисту дорогу бюрократії. Ця дорога має значний термін і цей термін не контролюється з боку польської влади, адже зміна від 08 04 2022 року до закону від 12 березня 2022 “Про допомогу громадянам України, що рятуються від збройного конфлікту” терміни розгляду справ призупинені. Польською ‘Zawieszone’. Це означає, що затримку з видачею рішення у справі не можна оскаржити як бездіяльність. Відділи справ іноземців все одно працюють, але повільніше. У деяких воєводствах дуже повільно.

Також українці стискаються з проблемами заповнення документів на подачу на заявку на “побит”. Якщо буде якась мала не заповнена дрібниця, це може розтягнути справу ще на місяць. Адже поки прийде відповідь, поки ми відповімо пройде значний час. .

Також не можна виїжджати за межі країни у час розгляду справи, що в значній мірі впливає на всі галузі життя. Науковці-докторанти не можуть поїхати інтегруватись на конференції в інших країнах. Звичайні громадяни не можуть поїхати до дому на деякий час, щоб побути з родиною.

І це все є досить важкою дорогою. До диспозиції українцям доступні приватні юридичні компанії, котрі допомагають в отриманні, а саме заповнення форм заявок, консультування, юридична допомога. Але противагою є фінансові затрати. Здавалось, це б не мало поносити значних витрат, але у більшості випадках задля ефективності звертаються до юридичних компаній для допомоги в отриманні легалізації.

Нова політика європейських країн з прихистку українців

Ця політика здебільшого зменшує соціальну допомогу, котра ставить під високі ризики потенційно нестабільних українських мігрантів. Таких як: багатодітні сім'ї, особи з інвалідністю та багато інших випадків.

Наступна і остання мною представлена проблема – це синдром біженця.

Синдром біженця — це психологічна реакція людини, котра була змушена залишити власний дім чи країну. Попри те, що його немає у міжнародному переліку хворіб, такий набір реакцій організму — депресивні стани, туга, дратівливість, тривожність, — може негативно впливати на життя здоров'я людини не говорячи уже за інтеграцію у нове середовище проживання. Найочевидніші наслідки — втрата сну, затяжна депресія, психічні розлади тощо. Утім, навіть якщо явних ознак погіршення стану не спостерігається, це ще не означає, що у вимушено переміщеної людини усе гаразд з ментальним здоров'ям.

Аби подолати синдром біженця зменшити тривожність та ностальгію, психологи радять чимало стратегій та підходів. Серед них — акцент на спілкуванні з рідними, особливо тими, хто залишився в нашій країні, навіть зведення його до певного ритуалу, коли наперед встановлені дні й години, відведені для розмов. Помічними також можуть бути медитації, релаксація та інші способи підвищення психологічної стійкості. Комусь допомагає спілкування спільне заняття творчістю з такими самими вимушено перемещеними українцями.

Адаптація до нового середовища (серед усього — вивчення мови й соціальні контакти), навіть якщо людина не збирається назавжди залишатися в іншій країні, теж допомагає справлятися з небажаними наслідками. Сюди ж — облаштування тимчасового помешкання

Жити тут зараз: чому важливо планувати

Психологи сходяться на думці, що дуже важливо обмежити споживання неформаційного шуму з інтернету, а також не дозволяти собі залишатися у стан відкладеного життя. Жити за правилом «тут зараз» — це рішення, яке має ухвалити кожен, хто опинився у статусі біженця.

Список використаних джерел

<https://www.slovoidilo.ua/2023/11/15/infografika/suspilstvo/yakux-krayinax-planuyut-skorotyty-dopomohu-ukrayinskym-bizhencyam>

<https://spilnoinpl.org/article/syndrom-bizhentsia>

<https://zaborona.com/syndrom-bizhenczya-yak-vporatysya/>

<https://passport.org.ua/news/informatsiia-shchodo-vnesennia-zmin-do-postanovy-kmu-678-shchodo-eksperymentalnoho-proiektu-z-oformlennia-pasportnykh-dokumentiv-za-kordonom>

<https://visitukraine.today/uk/blog/1722/residence-permit-in-poland-what-difficulties-ukrainians-may-face-when-applying-for-a-document-and-methods-of-solving-them>

<https://uapl.info/kartu-pobytu-u-polshchi-dovodytsia-chekaty-bilshe-piv-roku-voievodstva-samostijno-vyrishyty-problemu-ne-mozhut/>

<https://ukraina.interwencjaprawna.pl/%D1%87%D0%B8-%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%D1%83-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F/>

Назар Федоров

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

магістрант 1 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

ДУБРОВИЦЯ ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Побудова незалежної і демократичної України можлива за умови вивчення вітчизняної історії, духовної культури, осягнення вагомості кожного населеного пункту, розуміння їх місця, значення й ролі в загальному процесі українського державотворення.

У цьому контексті – ствердження національної державності – опертя віднаходимо у власній історії. Історичне краєзнавство та регіоналістика відіграють особливо помітну роль. Українська історія має міста і містечка, перші згадки про які сягають глибокої давнини, й котрі нині вирізняються розвитком, людьми, участю у загальнодержавному процесі, новими відкриттями. Звісно у всій сукупності яскравих моментів, які захоплюють й проблеми місцевого і всеукраїнського рівнів, що потребують вивчення.

Серед таких міст є й моя Дубровиця Рівненщини, котра в цьому році відзначатиме 1019-річницю з дня віднайдення писемової згадки і нині відомої як бурштиновий край України. Дубровиця правдиво рахується одним із найдревніших поліських міст, і загалом України, її історія є неповторною, самобутньою, багатою на пам'ятки історії та культури, вважається окрасою українського Полісся.

За свою понад тисячодесятилітню історію місто пережило чимало подій, випробувань у боротьбі за українську державність [1-3]. У 1990-ті роки в місті діяли льнопереробний завод, бавовнопрядильна фабрика, музей Дубровицького збройного повстання 1918-1919 років. У січні 1995 року Верховна Рада України ухвалила постанову про включення до складу Дубровиці землі Дубровицького району загальною площею 301,1 га. У травні 1995 року Кабінет Міністрів України ухвалив постанову щодо приватизації дубровицьких АТП-15642 та льнозаводу, а в липні того ж року прийняв ще одну постанову щодо приватизації іншої низки підприємств міста: виробничого об'єднання з обслуговування сільського господарства, відгодівельного пункту та «Дуботекс».

30 липня 1997 року Дубровицька міська рада рішенням затвердила сучасний герб і прапор Дубровиці (автори проектів - Ю. Терлецький і А. Гречило). Герб: у синьому полі щита - золотий явір, у срібній главі - сім зелених дубових листків і два золоті жолуді з чорними шапочками; щит увінчує срібна міська корона. Прапор: квадратне полотнище, на синьому тлі якого жовтий явір, на білій верхній горизонтальній смузі (шириною в 3/10 сторони прапора) - сім зелених дубових листків і два жовті жолуді з коричневими шапочками. У гербі використано елемент міського знака XVIII ст. (явір), дубове листя та жолуді є номінальними символами й підкреслюють назву міста. [2]. Величавими свідками минулого Дубровиці є два храми - костел Іоана Хрестителя (1695-1702) і церква Різдва Богородиці (1861). Із проголошенням незалежності України обидва храми були відреставровані.

Дубровиця за цей час помітно розквітла, погарнішала. У місті розвиваються традиційні для цієї місцевості лісопереробна та комбікормова галузі. На найсучаснішому обладнанні працює потужний лісопереробний комплекс Дубровицького держлісгоспу, відкрито лінії з виробництва макаронних виробів та розливу води, монтується нова технологічна лінія м'ясопереробки ТОВ «Полісся-продукт», налагоджено виробництво з випуску зварювальних металів за найсучаснішою технологією відомого Київського інституту електрозварювання ім. Є. Патона на ДП "Іскра". Випускає пряжу ДП "Поліссятекстиль", здійснюється видобуток поліського бурштину, який за якісними характеристиками високо цінується не тільки в Україні, а й за кордоном. Виробничу діяльність в районі здійснюють 8 сільськогосподарських підприємств, 1 фермерське господарство, які використовують 3140 га ріллі та 16685 особистих селянських господарств, що займають 15647 га ріллі. Транспортні перевезення здійснюються автомобільним та залізничним транспортом. Автомобільним транспортом обслуговується 23 приміських маршрути, які з'єднують 96,5 % сільських населених пунктів з районним центром, 23 міжміських маршрути, що з'єднують населені пункти району з обласним центром. Споживчий ринок району представлений 148 об'єктами побуту. Найбільша питома вага припадає на послуги, пов'язані з лісовим господарством - 20,0 %, сільським господарством - 18,0 %, перевезенням вантажів - 12 %, перукарські послуги - 10 %, комп'ютерні послуги - 8 %, ремонт взуття - 3 %, послуги лазень - 2 %. Торговельна мережа району налічує 395 підприємств роздрібною торгівлі та ресторанного господарства. На території району діє ринок на 1704 торгові місця, чотири автозаправні станції [3]. Місцеві органи влади представлені Дубровицькою міською радою.

Дубровиця є адміністративним центром та єдиним населеним пунктом міської ради. До міської ради входить 30 депутатів. Про громадянську активність і патріотизм говорять жителі міста та району, багато з яких брали участь в антитерористичній операції. Розвивається та набирає оборотів волонтерство. У місті діють Дубровицький історико-етнографічний музей, центральна районна бібліотека та районна бібліотека для дітей, кінотеатр «Доміно», багато закладів громадського харчування, кафе, значно збільшилася кількість магазинів,

супермаркетів, на стадіоні Горинь почалося будівництво спортивного комплексу за підтримки депутата Василя Яніцького.

З березня 2011 року рішенням сесії районної ради був затверджений статут «Дубровицького історико-етнографічного музею. Серед експонатів — мистецькі твори гончаря Є. Кулика, майстрині народної творчості Уляни Кот; фотоматеріали про графів Плятерів, копії сторінок Пересопницького Євангелія тощо.

Станом на 2019 рік у місті діють три загальноосвітні школи, професійний ліцей, музична школа та дитячо-юнацька спортивна школа. Станом на 2019 рік на території міста в межах радіочастот FM-діапазону своє мовлення проводять 5 всеукраїнських та регіональних радіостанцій: «UA: Радіо Культура»; «UA: Українське радіо»; «Радіо „Рівне-FM«»; «Радіо „Полісся«»; «Стильне радіо „Перець FM«». Крім того, з 2004 року діє «Радіо Дубровиця», яке було засноване і фінансується Дубровицькою районною радою. Серед друкованих видань найпопулярнішими є «Дубровицький вісник», «Рівненська газета», «Вільне слово». «Дубровицький вісник» заснований у жовтні 1993 районною радою, 1997 року до її співзасновників долучилася районна державна адміністрація. Основна тематика: соціальний захист, сільське господарство, спорт, промисловість. Окреме місце в історії Дубровиці доби незалежності слід приділити бурштину.

На даний момент завдяки органам місцевої влади незаконний видобуток сповільнив свої темпи. Не одноразово відбувалися сутички правоохоронців та старателів в які потрапляло і місцеве населення. Розвиток Дубровиці й району в умовах незалежності України, був і є невіддільним від загальнонаціональних інтересів. Дубровиця сьогодні є доволі мальовничим і затишним містом, багатим на пам'ятки історії та культури. Дубровичани люблять рідний край і своє чудове місто.

Попри труднощі, пов'язані з суспільно-економічною кризою, видобутком бурштину, військовими діями й участю в російсько-українській війні, дубровичани сповнені бажання працювати й надалі примножувати традиції й культурно-історичні пам'ятки міста, зберегти історичне обличчя і його красу.

Список використаних джерел

1. Алексієвець Л., Алексієвець М. Дубровиця крізь віки: основні віхи історичного розвитку. УкраїнаЄвропа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини. Присвячено 1010-ій річниці м. Дубровиця. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 16. У 2 ч. Ч. 2 С. 20-35.
2. Історичні нотатки: герби Дубровиці. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://my.rv.ua/hotnews/istorichni-notatki-gerbi-dubrovitsi/>
3. Історія м. Дубровиця. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://otherreferats.allbest.ru/moscow/00118299_0.html

Володимир Владика

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірант II року навчання

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Українсько-польські відносини в контексті інтеграції до ЄС та НАТО

Abstract. Ukrainian-Polish relations in the context of integration to EU and NATO.

Ukrainian-Polish relations are an important aspect of modern European politics, especially in the context of Ukraine's integration into the European Union (EU) and the North Atlantic Treaty Organization (NATO). This relationship, which has deep historical roots, now plays a crucial role in ensuring stability and security in Eastern Europe.

Ukraine and Poland have a long history of interaction, which includes both periods of cooperation and conflicts. These historical events affect the current relations between the two countries.

In the historical context, the path of Ukrainian-Polish relations is complex and multifaceted, including periods of cooperation and conflicts. Relations between Ukraine and Poland date back to the times of Kyivan Rus and the Polish-Lithuanian Commonwealth. Over the centuries, these countries were under the influence of various empires and underwent various socio-political changes. After the First and Second World Wars, when both countries were occupied by the Soviet Union, Ukraine and Poland regained their independence, which marked a new stage in their relations.

Вступ. Українсько-польські відносини мають глибоке коріння та складну історію, яка охоплює періоди дружби, союзів, конфліктів і співпраці. Після Першої світової війни та розпаду Австро-Угорської і Російської імперій на політичній карті Європи з'явилися незалежні Польща та Україна, що одразу призвело до військових зіткнень через спірні території. Протягом міжвоєнного періоду українці на території Польщі зазнавали політичних та культурних утисків, що посилювало напруженість.

Під час Другої світової війни обидві країни стали жертвами агресії з боку нацистської Німеччини та Радянського Союзу, а в післявоєнний період опинилися у сфері впливу СРСР. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Україна здобула незалежність, що стало новою віхою у відносинах з Польщею.

Упродовж кінця 80-х р. ХХ ст. – початку ХХІ ст. польсько-українські відносини перебували під впливом низки чинників, які різною мірою визначали характер та динаміку їх розвитку. Безпосередня підпорядкованість зовнішньополітичної діяльності Польщі успіхам її інтеграції в євроатлантичні та європейські структури була одним із факторів, які значною мірою зумовлювали взаємини двох держав [Бурант, с. 99-111].

Перші роки після здобуття незалежності Україною були відзначені встановленням дипломатичних відносин та укладенням численних двосторонніх угод. В 1992 році було підписано Декларацію про добросусідство, дружбу та співробітництво між Україною і Польщею, що заклала основи для подальшої співпраці [Віднянський, с. 51].

Польща стала одним із головних лобістів євроінтеграційних прагнень України. У 1997 році підписано угоду про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС, що стало першим важливим кроком на шляху інтеграції. Польща активно підтримувала цей процес, використовуючи свої дипломатичні можливості в Брюсселі [Гевко, с. 370].

У 1999 році Польща стала членом НАТО, а у 2004 році – членом ЄС. Ці події значно вплинули на українсько-польські відносини, адже Польща почала відігравати роль посередника та адвоката України на міжнародній арені [Знахоренко, с. 29].

Після Помаранчевої революції 2004 року Україна активізувала свої євроінтеграційні прагнення. Польща активно підтримувала Україну в цих процесах, що в результаті привело до підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, яка включала положення про створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі.

Революція гідності 2013-2014 років та агресія Росії проти України значно змінили безпекову ситуацію в регіоні. Польща стала однією з головних країн, що надає підтримку Україні як на дипломатичному, так і на практичному рівні [Мелекесцев, с. 12].

На сучасному етапі Польща є одним із найактивніших союзників України на міжнародній арені, особливо у питаннях європейської інтеграції та безпеки.

У частині економічного співробітництва Польща є важливим торговим партнером України. За останні роки спостерігається значне зростання двостороннього товарообігу. Польські інвестиції в українську економіку також зростають, що сприяє економічному розвитку обох країн. Спільні проекти в енергетичному секторі, зокрема в сфері транспортування газу та нафти, відіграють важливу роль у забезпеченні енергетичної безпеки регіону.

Якщо говорити про політичну підтримку, то сміливо можна констатувати, що зараз Польща активно підтримує євроінтеграційні та євроатлантичні прагнення України. Польські дипломати неодноразово виступали на підтримку України в міжнародних організаціях та форумах, закликаючи до посилення санкцій проти Росії та надання Україні більшої допомоги.

Взаємні культурні обміни та спільні проекти сприяють покращенню взаєморозуміння та зміцненню відносин між двома народами. Польські та українські університети активно співпрацюють у галузі освіти та науки, що сприяє розвитку академічних контактів та спільних досліджень.

Українсько-польські відносини, незважаючи на позитивну динаміку, стикаються з низкою викликів, які потребують вирішення для подальшого успішного співробітництва. Можна окреслити таких три основних блоки: політичний, євроінтеграційний, безпека та НАТО.

Політичний виклик. Відносини між Україною та Польщею іноді ускладнюються історичними суперечками та внутрішньополітичними проблемами в обох країнах. Важливо продовжувати діалог і шукати компроміси для подолання цих бар'єрів [Мелекесцев, с. 12].

Євроінтеграція. Процес інтеграції до ЄС вимагає від України здійснення глибоких реформ у різних сферах, таких як боротьба з корупцією, судова реформа, покращення інвестиційного клімату. Польща надає значну експертну допомогу Україні в цих питаннях, проте успіх залежить від політичної волі та ефективності внутрішніх реформ в Україні.

Безпека та НАТО. Польща є активним членом НАТО і підтримує прагнення України приєднатися до Альянсу. Співпраця у військовій сфері, включаючи спільні навчання та технічну допомогу, сприяє підвищенню обороноздатності України. Однак, для повноправного членства України в НАТО необхідно вирішити питання територіальної цілісності та відповідати стандартам Альянсу.

Співпраця між Україною та Польщею в оборонній сфері є важливим елементом їхніх відносин. Польща активно підтримує реформування українського війська за стандартами НАТО, надає військову техніку та допомогу у навчанні українських військових. Важливою ініціативою є створення Литовсько-Польсько-Української бригади (LITPOLUKRBRIG), яка символізує спільну готовність до захисту безпеки регіону [Яковлева, с. 284].

Успіхи України в справі поглиблення відносин з НАТО та ЄС супроводжувалися активною підтримкою польського керівництва. Намагаючись уникнути становища "прикордонної держави", якою Польща автоматично ставала у разі здійснення "східного розширення" Північноатлантичного альянсу і неохоплення ним України, та прослідковуючи вплив української підтримки на прискорення інтеграції Польщі в НАТО і ЄС, польські дипломати продовжували надавати українським колегам діяльну допомогу [Яковлева, с. 289].

Висновки. Українсько-польські відносини, що розвиваються у контексті інтеграції України до ЄС та НАТО, є важливим елементом стабільності та безпеки в регіоні. Польща відіграє ключову роль у підтримці України, сприяючи її європейській та євроатлантичній інтеграції. Співпраця в економічній, політичній та оборонній сферах створює міцну основу для подальшого розвитку відносин між країнами.

Українсько-польські відносини відіграють ключову роль у контексті інтеграції України до ЄС та НАТО. Обидві країни зацікавлені у зміцненні співпраці, що сприяє стабільності та безпеці в регіоні. Незважаючи на існуючі виклики, перспективи розвитку відносин залишаються позитивними завдяки спільним інтересам та цінностям.

Список використаних джерел

1. Бурант С. Україна і Польща: до стратегічного партнерства. Політична думка. 1997. № 3. С. 99-111.
2. Віднянський С. Еволюція зовнішньої політики України (1991–2006 рр.). Український історичний журнал. 2006. № 4. С. 51.
3. Гевко В. Основні тенденції політичного українсько-польського співробітництва в 1993–1996 роках. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія. 2003. Вип. 3. С. 364–370.
4. Знахоренко О. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти. Людина і політика. 2004. № 3. С. 29–40.
5. Мелекесцев К. Україна та Республіка Польща: від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції (історичний аспект). 2019. С. 12.
6. Яковлева І. Генеза формування концептуальних засад східного напрямку зовнішньої політики Республіки Польща. Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 48. С. 284–289.

Анна Пушкар

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 1 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

НАУКОВА СПАДЩИНА ЮРІЯ МИХАЙЛОВИЧА ДОНАТ-КОТЕРМАКА ЯК МІЖНАЦІОНАЛЬНИЙ МІСТ У РОЗВИТКУ АСТРОНОМІЇ ТА ГЕОФІЗИКИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

*«Обшири неба для наших очей незбагненно великі,
Розумом легко, проте, можемо їх осягнути.
Наслідки ми за причинами і навпаки визначаєм,
Так відкривається шлях, що до ефіру веде.»*

Юрій Михайлович Донат-Котермак

The article titled "Scientific Heritage of Yuriy Mykhailovych Donat-Kotermak as an International Bridge in the Development of Astronomy and Geophysics between Ukraine and Poland" analyze the scientific legacy of the distinguished Ukrainian astronomer and geophysicist Yuriy Mykhailovych Donat-Kotermak as a bridge between Ukraine and Poland in the development of astronomy and geophysics.

The author highlights the importance of Donat-Kotermak's research and scientific contributions to the study of space and the deepening of cooperation between the two countries. The life achievements of Yuriy from Drohobych are revealed, his biographical data and his path in the scientific sphere are illuminated, as well as his role for Ukraine and Poland.

The article covers the key achievements of the scientist, his influence on the development of scientific directions, and academic exchanges between Ukrainian and Polish scientists. The author proposes to continue researching Yuriy Kotermak's contribution to popularizing science among the younger generation and establishing scientific connections at the international level.

Юрій Михайлович Донат-Котермак - руський (український) науковець епохи Відродження, освітній діяч, поет, філософ, астроном та астролог. Доктор медицини та філософії. Ректор Болонського університету медицини й вільних мистецтв, професор Ягеллонського університету в Кракові.

Дослідження цієї постаті та його ролі у розвитку науки має велике значення. Вивчення спадщини науковця, який працював у міжнародному контексті між Україною та Польщею, допомагає збагатити та поглибити взаєморозуміння між цими країнами в науковій сфері. Дослідження наукової спадщини також сприяє збереженню культурної пам'яті та розумінню важливості наукових досягнень для суспільства. Це може мати велике значення для освітніх програм та популяризації науки серед широкої аудиторії.

Народився Юрій Котермак в Дрогобичі 1450 року в родині збіднілого шляхтича. На честь рідного міста було взято псевдонім Юрій з Дрогобича або просто Юрій Дрогобич. Він відомий також під іменами: Юрієм (Григорієм) із Русі або Юрієм зі Львова (Georgius de Russia, Georgius de Leopoli). Такі псевдоніми, утворені від назви рідного міста, були у давні часи звичайними у середовищі учених та літераторів [1; 4].

Отримав початкову освіту у церкві св. Юрія в Дрогобичі. Засвоївши математику і латину, він деякий час по смерті батька працював у Львові, де вів торгові справи. У 1468 р. записався до Краківського Ягеллонського університету на факультет вільних мистецтв. Зберігся запис 1469 р. про прийом на навчання сина ремісника Михайла Доната Катермака Юрія 1450 р. народження з українського Дрогобича. Він сплатив 1 грош як податок за навчання. Отже, походив він з небагатої родини. У ті далекі часи діти заможних батьків сплачували до 20 грошей. У ранньому середньовіччі розумні керівники Ягеллонського університету розуміли, що славу університету складають не стільки багаті, скільки розумі та здібні студенти. В 1470 році він здобуває науковий ступінь бакалавра, а в 1473 році - магістра [1; 2].

У 1477 – поч. 1478 Юрій Котермак пише свою працю «IUDICIUM ANNI 1478 RECURRENTIS», ця книга не була друкованою – збереглася у вигляді рукопису [5].

Як зазначено в джерелах [1; 6; 7] молодий магістр не затримався довго у Польщі, а помандрував до Італії. Ще у себе на батьківщині він багато чув про цю чудову країну від італійців – робітників Дрогобицьких солеварень. З усіх вищих шкіл Італії магістр Юрій з Дрогобича обрав Болонську академію. Це був найстарший у всій Європі навчальний заклад, заснований ще у 1119 р. У 1476 році українець отримав в Болоньї ступінь доктора мистецтва, а з 1478 по 1482 рік читав там лекції з астрономії і одночасно вивчав медицину. Незабаром він

отримав ступінь доктора медицини. Юрій Дрогобич очолював найстаріший в Європі університет лише один рік – з 1481 по 1482. Але одного цього вже було достатньо, щоб вписати ім'я українця в історію. На одній із його стін до наших днів зберігся висічений на камені надпис – прізвище ректора університету українця із далекого прикарпатського Дрогобича.

В епоху Ренесансу, на яку, власне, і припадають роки життя Юрія Дрогобича, астрономія мала величезне значення. Найвідомішою працею нашого земляка є «IUDICIUM PRONOSTICON ANNI 1483 CURRENTIS Magistri Georgii Drohobich de Russia» – «Прогностична оцінка поточного 1483 року магістра Юрія Дрогобича з Русі». Ця перша друкована книга українського автора вийшла 7 лютого 1483 року у видавництві відомого італійського друкаря Еухаріуса Зільбера. Незважаючи на суто астрологічний (прогностичний) характер трактату, в ньому є чимало свідчень про широке коло наукових інтересів болонського професора. Юрій Дрогобич демонструє великі знання у області інших наук, зокрема, визначено з точністю до годин і хвилин час двох майбутніх місячних затемнень і фаз Місяця впродовж усього року, представлені певні вказівки про рух планет, наводяться також метеорологічні відомості, наприклад, прогноз погоди на весь рік. Крім того, автор демонструє чудове знання географії, прекрасно визначаючи координати Львова, Вільно, Дрогобича, багатьох міст Італії і Німеччини. Зміст книги свідчить про те, що український вчений був чудово знайомий з працями Аристотеля, Птолемея і особливо Альбумазара, арабського астронома, який жив у Багдаді у 885-886 рр. Оригінали книг Дрогобича зберігаються в бібліотеках Кракова і Мюнхена [3].

У 1487 році він знову повернувся до Кракова, де займався медичною практикою. Є документ датований 24 серпня 1492 р. який свідчить про те, що наш співвітчизник навіть був удостоєний титулу королівського лікаря при дворі польського короля. У праці [1] зазначено, що відомий польський біолог Юзеф Ростафінський писав: «Цей магічний титул був заповітною мрією багатьох маючих вищу медичну освіту, а удостоївшихся цієї почесності дуже не багато з числа висококваліфікованих спеціалістів. Українець Юрій Котормак-Дрогобич по праву носив це почесне звання особистого лікаря короля».

Після повернення з Італії працював в університеті і був професором, пізніше його було обрано деканом медичного факультету Краківського Ягеллонського університету [7].

Важливо відзначити, що в роки, коли Юрій Дрогобич викладав у Ягеллонському університеті, який у ту епоху досяг найвищого розквіту, астрономію і медицину, там з 1491 року вивчав ці ж предмети молодий Микола Коперник. Краківський університет був єдиний у Європі вищий заклад, де були дві кафедри астрономії, і своєю славою він багато в чому зобов'язаний виключно високому рівню викладання математичних наук. Саме в Кракові Микола Коперник отримав перші знання по астрономії. У цей же час кращим викладачем астрономії і медицини був Юрій Дрогобич, який міг бути його вчителем [1;7].

Отримавши від ради професорів Ягеллонського університету земельний наділ, Юрій Дрогобич збудував на ньому будинок.

4 лютого 1494 р. Юрія Котермака Дрогобича не стало, поховали його у Кракові. Напередодні своєї смерті вчений підписав заповіт, за яким його будиночок перейшов у власність університету і став своєрідним гуртожитком для незаможних викладачів медиків [1].

Отже, дослідження теми про наукову спадщину Юрія Михайловича Донат-Котермака має важливе значення як для наукового розвитку, так і для міжнаціонального та культурного співробітництва. Його біографія може надихнути молодих вчених для подолання всіх труднощів в освоєнні нових знань а також прокласти міжнаціональний міст між Україною і Польщею для співробітництва у різних галузях, зокрема в історії, медицині, астрономії та геофізиці. Це може започаткувати і розвивати наукові обміни студентів і викладачів між

вищими навчальними закладами України та Польщі у дослідженні цієї теми, що позитивно відобразиться на різних наукових дослідженнях учених і зможе мати практичне застосування.

Список використаних джерел

1. Віктор Гайдук. Науковий наслідок професора мистецтв та медицини Юрія Михайловича Дрогобича з Русі – з турботою про людський рід. *Світогляд*. 2023,18(5):56-59 .
2. Юрій Дрогобич (Котермак): біобібліогр. покажч. / уклад. О. М. Груб'як ; редактор С. Ю. Фартушок ; відп. за випуск М. М. Дмитрів; ДДПУ ім. Івана Франка, Бібліотека. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. Івана Франка, 2017. 80 с.
3. <http://litopys.org.ua/human/hum47.htm>
4. https://books.google.com.ua/books?id=wxz7cnbOAz8C&pg=PA289&lpg=PA289&dq=Jurij+Drohoby%20Bologna&source=bl&ots=FPEX-LN4PI&sig=F79Gtgp4VW9GWyBS_jNjRoUe38&hl=uk&sa=X&ved=0ahUKEwiGjYWousnOAhXLKcWKNcPCToQ6AEIJTAB#v=onepage&q=Jurij%20Drohoby%20Bologna&f=true
5. <http://litopys.org.ua/human/hum46.htm>
6. http://www.ji.lviv.ua/n71texts/Pro_Yuriya_Drohobycha.htm
7. <https://www.nuozu.edu.ua/n/n/5238-storinky-istorii-akademii-yurii-drohobych#gsc.tab=0>

Юлія Попрожук

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 3 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПОЛЬСЬКОЇ ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

The article highlights the key directions in the development of Polish education and culture during the interwar period between World War I and World War II, following Poland's restoration of independence in 1918. It examines efforts to democratize and modernize the school system, as well as uneven progress in different regions. It describes the flourishing of theater, cinema, painting and music.

Людська ідентичність як індивідів, так і спільноти, базується на пам'яті. Минуле дозволяє зрозуміти, хто ми такі, а найкращий спосіб зрозуміти іншу країну – дізнатися про її історію. Історія Польщі має досить величну, проте драматичну і трагічну історію своєї державності. Новітня історія Польщі наповнена як злетами, так і падіннями. Якщо твердження «Історія – вчителька життя» - правдиве, то не можна виховувати майбутніх поколінь і будувати національну самосвідомість на брехні та забутті. Побудова мирного майбутнього Європи є виключно правда.

Відновлення незалежності Польщі в 1918 році стало ключовою подією, що заклала потужне підґрунтя для широкомасштабного розвитку національної культури країни впродовж наступних двадцяти років. Це був важливий етап активного пошуку і утвердження власної культурної ідентичності, а також глибокої модернізації та переосмислення ключових сфер культурного життя - освіти, театру, музики, образотворчого мистецтва та кінематографу.

Освіта є рушійною силою, що забезпечує збереження і розвиток культури. Попри численні труднощі, спричинені браком фінансових і матеріальних ресурсів, регіональними відмінностями в рівні освіченості населення, а подекуди й дискримінаційними тенденціями,

все ж вдавалося здійснювати важливі кроки з демократизації та осучаснення навчальних закладів.

Перші заходи у вирішенні освітнього питання уряд почав здійснювати від 20 листопада 1918 р.. Було видано перші декларації, в яких йшлося про створення безкоштовних шкіл, які були доступні для всіх [2].

А вже 9 лютого 1919 р. видано декрет про обов'язкове навчання у семирічній загальній школі [2].

Реалізація цього декрету була вкрай тяжкою, що пов'язано з нестачею коштів, війнами та руйнаціями. Тому зобов'язання створювати та утримувати школи було покладено на місцеве самоврядування.

І вже в перші роки це дало свої позитивні результати. Кількість шкіл до 1923 р. зросла вдвічі. У школах навчалось 5 млн дітей шкільного віку [1].

Але через брак коштів до семирічних шкіл було записано до 15% дітей. Більшість шкіл були одно або двокласними.

Ситуація різнилася залежно від регіону та місцевості. Найкраща ситуація зі шкільництвом спостерігалася в західних і центральних областях, де позначка дітей, які відвідували школу не була нижчою 95%, в той час як в східних регіонах вона ледь досягала 70% [3].

Розвиток шкільної освіти в цей період ускладнювався відсутністю єдиних підходів і стратегії реформування. Це проявилось під час роботи просвітніх організацій та Всепольського освітнього з'їзду 1919 року у Варшаві, відомого як "Вчительський сейм". Делегати від різних учительських і педагогічних об'єднань обговорювали основні напрями становлення польської шкільної системи.

Більшість учасників підтримували демократизацію навчального процесу, рівний доступ до освіти для всіх верств населення та обмеження релігійного виховання лише уроками релігії. Однак очікуваних кардинальних змін у системі освіти не відбулося, багато рішень з'їзду так і залишилися на папері, особливо щодо освіти національних меншин.

Розвиток польської школи супроводжувався полонізацією освіти у Західній Україні, Західній Білорусі та на Віленщині. У 1924 році був прийнятий закон, який покладав утримання національних шкіл на місцеві громади, тоді як держава надавала перевагу двомовним школам, метою яких була асиміляція українців та білорусів [4].

У 1932 р. проведено освітню реформу, за якою велика увага приділялася вивченню природничо-математичних дисциплін. А на основі семирічної школи запровадили додаткові ланки: чотирирічну гімназію, яка була трьох типів: класична, гуманітарна і математично-природнича та дворічний ліцей [5], закінчення якого відкривало безліч можливостей професійного росту.

Плата за навчання в гімназії та ліцеї була великою, а закладів мало. Тому більшість учнів походило з заможних сімей.

Реформа обмежила доступ молоді з менш заможних верст до середньої та вищої освіти через високу платню та випускні іспити – матура, які, на той час, могла скласти невелика кількість учнів, адже вони потребували додаткових знань, які отримати безкоштовно було неможливо.

У період після проголошення незалежності Польщі спостерігався значний прогрес у розвитку вищої освіти. На той момент у країні діяли три університети (у Кракові, Львові та Варшаві), а також дві політехніки (у Львові та Варшаві). У 1918 році завдяки приватним пожертвам відкрився Люблінський Католицький університет, а наступного року -

Познанський університет та відновив роботу Університет імені Стефана Баторія у Вільно, що продовжив традиції Віленської академії.

Упродовж перших років незалежності також розпочали свою діяльність Гірнична академія в Кракові, Головна школа сільського господарства у Варшаві, Академія мистецтв у Варшаві та інші вищі навчальні заклади. Однак існувала нестача наукових кадрів, і значну допомогу в цьому надавали поляки, які здобували освіту за кордоном. Станом на 1924 рік в 17 вищих навчальних закладах Польщі навчалось 39 тисяч студентів [6].

Розквіту зазнала і культурна сфера, особливо театральне мистецтво, кінематограф, живопис та музика.

Якщо говорити про театр, то активно створювалися нові театри, особливо у Великопольщі, Помор'ї та Сілезії. Провідними діячами були Юліуш Остерва з "Редуютою", Арнольд Шифман, Леон Шиллер та Александр Зельверович [7]. Вони експериментували з новаторськими формами, монументальним театром, синтезом різних мистецтв. Попри популярність комедій, ставили твори польських класиків та європейських авангардистів. Виховувалося нове покоління акторів. Однак, існували проблеми з браком фінансування, необхідністю пошуку спонсорів, цензурою. Театри часто гастролювали, йшли на компроміси з репертуаром. Попри труднощі, польський театр зберігав провідну роль у культурі, традиції та здатність до новаторства, що стало базою для його розквіту після Другої світової війни.

Після відновлення незалежності Польщі її кінематограф спочатку перебував у занедбаному стані. Домінували іноземні фільми, а місцеве виробництво було обмеженим через економічні та адміністративні труднощі [7]. Ситуація почала змінюватися в 1920-х роках із появою патріотичних стрічок та зростанням кількості кінотеатрів.

У 1930-х роках відбулося підвищення художнього рівня польського кіно. З'явилася молода генерація режисерів єврейського походження, як Генрик Шаро, Леон Тренжер, Юліуш Гардан та Александер Форд. Популярними стали літературні екранізації та комедії, хоча критики часто скаржилися на низьку якість сценаріїв.

Попри творчі здобутки, польський кінематограф того періоду стикався з матеріальними негараздами, браком державної підтримки. Його розвиток був перерваний Другою світовою війною, внаслідок якої багато діячів загинули. Повноцінний розквіт національного кіномистецтва припав на повоєнні роки.

У міжвоєнний період польський живопис значною мірою визначався прагненням сформуванню національну художню школу та осмислити самотність польської культури. Це проявилось у творчості митців краківського осередку.

Поруч із пошуками національного стилю, в Польщі також знайшли відгук новітні західні художні тенденції, особливо з Парижу. Це спричинило формування численних авангардних об'єднань, які пропагували власні мистецькі концепції та підходи.

Одним з найяскравіших таких угруповань були краківські формісти, які надавали перевагу формі над реалістичним зображенням дійсності. Їхні твори демонстрували помірний вплив кубізму та натхнення народним мистецтвом.

Інші авангардні групи, як-от "Блок" і "Ритм", також виступали за новаторські, абстрактні чи експресіоністські підходи. У свою чергу "капісти" зосереджувались на мистецтві кольору" [8].

Попри фінансові та ідейні виклики, польський живопис 1920-30-х років виплекав видатних майстрів і накопичив творчий потенціал для наступного періоду розквіту.

Історія польської музики починається з прийняттям християнства у 10 столітті, коли до Польщі надійшли літургійні співи латинської церкви, зокрема перший польський гімн "Богородиця" [9].

Після відновлення незалежності Польщі в 1918 році, музичні інституції країни були відновлені та розвивалися. Було засновано Варшавський філармонічний оркестр, музичні товариства та навчальні заклади.

У академічній музиці цього періоду виявилася творчість видатних польських композиторів, таких як Фітельберг, Карлович, Палестер, які синтезували традиції з новітніми течіями [9].

Водночас активно розвивалась і модерністська музика авангардистів на чолі з Шимановським і Тансманом, які зазнали впливу французького мистецтва.

У міжвоєнний період розквітнув польський музичний театр та популярна музика - пісні, оперети, танці, створені видатними композиторами.

Незважаючи на виклики, польська музична культура зберігала національну ідентичність, активно інтегруючись у європейський культурний простір і відкриваючись до нових художніх напрямків.

Досягнення міжвоєнного періоду стали основою для подальшого розквіту польської академічної, театральної та популярної музики у наступні десятиліття.

У підсумку, міжвоєнний двадцятирічний період в історії Польщі став визначальним етапом національно-культурного відродження і модернізації [10]. Незважаючи на численні труднощі, польська культура спромоглася зберегти свою унікальну ідентичність та органічно інтегруватися у загальноєвропейські мистецькі процеси. Здобутки цього етапу мали вагомe значення для подальшого культурного розквіту Польщі в наступні десятиліття.

Список використаних джерел

1. Habigier-Pipska G. *Polityka edukacyjna w procesie reformowania ustroju współczesnej Polski*. Kraków: Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, 2015. 253 s.
2. Chrzanowska I. *Zaniedbane obszary edukacji – pomiędzy pedagogiką a pedagogiką specjalną. Wybrane zagadnienia*. Kraków : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2009. 326 s.
3. Chodkowska M. *Problemy pedagogicznego wsparcia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie społecznego funkcjonowania w klasie szkolnej. Wsparcie społeczne w rehabilitacji i resocjalizacji / red. Z. Palak, Z. Bartkowicz*. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2004.
4. Zamoyski A. *The Polish Way: A Thousand Year History of the Poles and Their Culture*. Warszawa: New Ed edition. 1993 ,422 s.
5. Brzoza C., Sowa A. *Historia Polski 1918—1945*. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2006. 754 s.
6. Michalski G., Obniska E., Swolkień H. and Waldorff J. *An Outline History of Polish Music*. Warsaw: Interpress Publishers. 1979, 194 s.
7. Eckert M. *Historia Polski 1914—1939*. Warszawa, 1990. 349 s.
8. Kania I. *Galeria malarstwa Polskiego 1800 – 1939. Przewodnik / Izabela Kania*. – Katowice, 1999. 83 s.
9. Michalski G., Obniska E., Swolkień H. and Waldorff J. *An Outline History of Polish Music*. Warsaw: Interpress Publishers. 1979, 194 s.
10. Алексієвець Л. *Польща: утвердження незалежної держави. 1918-1926*. Тернопіль, 2006. 448 с.

Іван Бойко

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студент 3 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Роль громадсько-політичних об'єднань у формуванні українсько-польських відносин у міжвоєнний період

Анотація. The study provides an analysis of the role of public and political associations in the formation of Ukrainian-Polish relations in the interwar period and draws attention to the complex dynamics between the countries, the influence of public organizations on the perception of political and cultural events, as well as the role of these associations in the convergence of cultural identities. Special emphasis is placed on the key political parties of Ukraine at that time, their activities and influence on national politics and international relations, taking into account their views on European integration and national autonomy. The importance of cultural mutual influence and cooperation between public and political associations for the convergence of Ukrainian and Polish cultures is also emphasized, as well as the role of these organizations in creating dialogue and mutual understanding between peoples.

У міжвоєнний період Україна та Польща переживали складний період свого історичного розвитку, що супроводжувався рядом викликів у визначенні національної ідентичності та встановленні відносин між собою. Громадсько-політичні об'єднання відіграли важливу роль у формуванні українсько-польських відносин, впливаючи на сприйняття та реалізацію політичних, соціальних та культурних інтересів обох народів. Різноманітність цих об'єднань та різні підходи до вирішення національних питань створювали складну динаміку між двома країнами, що відображалось як у конфліктах, так і в спробах співпраці. Проаналізувати роль цих об'єднань у формуванні українсько-польських відносин у міжвоєнний період дозволить нам краще зрозуміти динаміку взаємин між двома народами та їхні взаємні перспективи.

Важливо відзначити, що під час міжвоєнного періоду Україна та Польща зазнали значних турбулентностей, що виникли не лише через конфлікти національних інтересів, а й через загострення геополітичної ситуації в регіоні після закінчення Першої світової війни. Громадсько-політичні об'єднання обох країн відігравали ключову роль у формуванні стосунків між українцями та поляками, впливаючи на спосіб, яким сприймалися політичні події, культурні цінності та ідеології. На фоні загострення конфлікту між Україною та Польщею, громадсько-політичні об'єднання сприяли як посиленню взаємних напружень, так і спробам знаходження компромісу та розвитку взаємопорозуміння. Важливим аспектом взаємин були ідеї культурного взаємовпливу та взаємного вивчення мов та традицій, що відображалось у взаємній підтримці культурних ініціатив та освітніх проєктів. Такий діалог, хоч і важкий, сприяв урізноманітненню поглядів і зближенню культурних та національних ідентичностей. Водночас, існування різноманітних громадсько-політичних об'єднань спричиняло іноді глибокі розбіжності та конфлікти, що ускладнювали можливість досягнення взаємопорозуміння.

Серед основних політичних організацій в Україні були: Українська національна демократія (УНДО) очолювана з 1920 року В'ячеславом Липинським, а з 1930 року Дмитром Донцовим. Найвпливовіша українська політична партія, яка виступала за створення незалежної української держави, вела активну дипломатичну діяльність, сприяла розвитку

української культури та мови. Мала значний вплив на формування української національної політики, брала участь у виборах, лобювала інтереси українців на міжнародній арені. Сприяла національному самоусвідомленню українців, об'єднувала українську еліту, організовувала культурні та освітні заходи. Вважала євроінтеграцію важливим кроком на шляху до створення незалежної української держави. Прагнула до визнання України на міжнародній арені та співпраці з європейськими країнами.

Існувала також Українська соціал-демократична партія (УСДРП): Лівоцентристська партія, яка прагнула до соціалістичних реформ та автономії для України в складі Польщі. Її лідером був Євген Онацьковський з 1918 року, а потім у 1929 році її очолив Андрей Шептицький. Партія впливала на соціальну політику, брала участь у профспілковому русі, співпрацювала з іншими соціал-демократичними партіями Європи. Активно діяла серед робітників та селян, пропагувала соціалістичні ідеї, організовувала страйки та протести. Підтримувала євроінтеграцію, бачачи в ній можливість для соціалістичних перетворень та покращення життя людей. Впливала на формування проукраїнської позиції в соціал-демократичних партіях інших європейських країн

Українську соціал-радикальну партію (УСРП) очолював Микола Шаповал. Це була радикальна націоналістична партія, яка виступала за збройну боротьбу за незалежність України. Вона мала обмежений вплив на офіційну політику через радикальні методи та підпільний характер діяльності. Критичувала євроінтеграцію, вважаючи її капіталістичним проектом, який не відповідає інтересам робітників та селян. Виступала за світову революцію та соціалістичний лад. Абсолютно протилежною їй виступала комуністична партія Західної України (КПЗУ), яку очолював з 1925 року Юліан Левицький. Підпільна комуністична партія, яка діяла в західноукраїнських землях, що перебували під владою Польщі. Вона пропагувала комуністичні ідеї, критикувала капіталізм та польський гніт. Намагалася нав'язати суспільству думку про соціальну рівність. Сприймала євроінтеграцію як інструмент буржуазії для експлуатації робітничого класу. Виступала за світову революцію та встановлення радянської влади в Європі.

Окрім політичних організацій існували ще й громадські. Однією з таких було Українське робітничо-селянське об'єднання "Селянська Громада": організація, яка представляла інтереси селянства. Ще був союз українських кооперативів (СУК): кооперативна організація, яка сприяла розвитку української економіки. А також виділявся Пласт - український скаутський рух. Його діяльність була спрямована на роботу молоді.

Якщо говорити про Польські організації то слід виокремити партію Національна демократія (СН), яку очолював Роман Дмовський і Станіслав Глабб. Це найвпливовіша польська політична партія, яка виступала за сильну централізовану державу з польською домінантою. Вона контролювала уряд та парламент протягом більшості міжвоєнного періоду. Скептично ставилася до євроінтеграції, вважаючи, що вона загрожує суверенітету та національній ідентичності Польщі. Виступала за збереження сильних національних інституцій та обмеження зовнішнього впливу.

Існувала також Соціал-демократична партія Польщі (ППС) керівником якої був Юзеф Пілсудський до 1922 року, а потім Модест Радзівевський до 1939 року. Це була лівоцентристська партія, яка прагнула до соціальних реформ та демократизації Польщі. Відстоювала захист прав робітників, визнавала право українців на самовизначення. Більш прихильно ставилася до євроінтеграції, бачачи в ній можливість для модернізації країни та демократизації суспільства. Підтримувала співпрацю з іншими європейськими країнами та участь у міжнародних організаціях. Протилежною їй була Польська ендеція: радикальна націоналістична партія, яка виступала за асиміляцію українців та інших меншин. Рішуче

протистояла євроінтеграції, вважаючи її інструментом поширення чужих впливів та загрозою для польської культури та мови. Виступала за збереження етнічної однорідності Польщі та ізоляціоністську політику. Також існувала Комуністична партія Польщі (КПП) очолювана Юзефом Ленінським та Владиславом Гомулкою. Підпільно діяла, критикувала офіційну політику, не мала суттєвого впливу на прийняття рішень.

Щодо громадських організацій в Польщі та яскраво виділялось Польське соціологічне товариство – це наукова організація, яка досліджувала польське суспільство. Був польський національний комітет допомоги українцям: організація, яка надавала допомогу українцям, що постраждали від польської політики. І союз польської молоді: молодіжна організація, яка виховувала польський патріотизм.

Українські організації, такі як УНДО та УСДРП, активно сприяли національному самоусвідомленню українців та соціальній мобілізації через культурні та соціальні заходи. Польські ж організації, такі як Національна демократія та Ендеція, були спрямовані на збереження польської домінанти, асиміляцію українців та пропаганду антиукраїнських гасел. Українські партії, хоч і підпільно, але активно лобювали інтереси українського народу, тоді як польські партії визначали політичний курс країни та контролювали урядові структури. Крім того, українські організації, такі як УНДО і УСДРП, виступали за створення незалежної української держави або автономії в складі Польщі, тоді як польські організації, зокрема Національна демократія та Ендеція, прагнули до збереження єдності Польщі та активно протиставлялися ідеї незалежності чи автономії українських регіонів. Такі різні підходи відображали суперечливість інтересів і прагнень різних національних та політичних груп в міжвоєнний період. Комуністичні партії в Україні та Польщі, а саме КПЗУ та КПП відповідно, спільно пропагували комуністичні ідеї, критикували капіталізм та прагнули до змін у суспільному устрої. Однак їх вплив на формування офіційної політики був обмеженим через підпільну діяльність та репресії з боку влади. Українська КПЗУ більше акцентувала свою увагу на критиці капіталізму та соціальній нерівності, в той час як польська КПП більше фокусувалася на критиці польського уряду та сприяла внутрішньому опору. Українські та польські організації мали різний підхід до євроінтеграційних питань. Українські партії, зокрема УНДО і УСДРП, зазвичай були більш спрямовані на зміцнення національної держави та збереження культурної ідентичності, а необхідність приєднання до європейських структур була для них менш пріоритетною. Натомість, деякі польські організації, такі як Польська Партія Соціалістична (ППС), активно підтримували євроінтеграційні зусилля, вважаючи їх ключовим елементом для реформ та зміцнення демократії в країні. Національна демократія, хоча й не була так прямо присвячена європейським інтеграційним питанням, проте підтримувала політику демократизації Польщі, яка сприяла її наближенню до європейських стандартів.

Незважаючи на свої різні підходи до політичних та національних питань, польські та українські організації в міжвоєнний період мали кілька спільних рис. По-перше, обидві сторони намагалися захищати та просувати інтереси своїх національних груп на теренах, де вони були меншинами, або ж де їх права були обмежені. По-друге, як українські, так і польські організації виступали за соціальні реформи та захист прав працівників. Вони активно співпрацювали з іншими соціал-демократичними організаціями у Європі. Крім того, обидві сторони мали підпільну діяльність і критикували офіційну політику влади, намагаючись впливати на громадську думку та змінювати суспільні умови відповідно до своїх ідеологічних поглядів.

Громадські організації України та Польщі міжвоєнного періоду виявляли схожість у своїй меті сприяти розвитку та захисту інтересів своїх національних груп. Українське робітничо-

селянське об'єднання "Селянська Громада" та Союз українських кооперативів обидві працювали на користь селянства та розвитку української економіки. Пласт, у свою чергу, спрямовував свою діяльність на виховання та роботу з молоддю, що мало позитивний вплив на соціальну та культурну сфери. У Польщі Польське соціологічне товариство та Польський національний комітет допомоги українцям відображали спільну мету здійснення наукових досліджень та надання допомоги українському народові. Союз польської молоді, подібно до українського Пласту, фокусувався на вихованні патріотизму та активному участі молоді в суспільному житті. Однак, виникали й різниці у мотиваціях. Українські організації більше акцентували увагу на захисті національних інтересів та культурному відродженні, в той час як діяльність польських громадських організацій більше спрямовувалася на розвиток науки, надання допомоги меншинам та виховання патріотизму серед молоді.

Отже, у міжвоєнний період українські та польські організації виявляли різні підходи до політичних та національних питань. Українські групи, такі як УНДО та УСДРП, активно просували ідеї національної самостійності та культурного відродження, в той час як польські організації, зокрема Національна демократія, ставили своїм головним завданням збереження єдності країни та польської домінанти. Обидві сторони спільно підтримували соціальні реформи та захист прав працівників, проте українські організації більше акцентували увагу на культурному відродженні, в той час як польські ставили більший акцент на політичних питаннях. Обидві сторони також мали підпільну діяльність та критикували офіційну політику влади, намагаючись впливати на суспільну думку та змінювати суспільні умови відповідно до своїх ідеологічних поглядів. Незважаючи на різні підходи, обидві сторони мали спільні риси у своїй боротьбі за права та інтереси своїх національних груп та у прагненні до соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Алексієвець Л. Польща: утвердження незалежної держави. 1918-1926. Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 448 с.
2. Галичина у першій чверті ХХ ст.: Проблеми польсько-українських стосунків / О. Я. Красівський; Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Львів. 2000. 415 с.
3. *Куронь Яцек*. Поляки та українці: важкий діалог. Київ: Дух і літера, 2012. 264 с.
4. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті / О. Я. Калакура; НАН України, Ін-т політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса. Київ: Знання України, 2007. 507 с.
5. Стратегія українсько-польського соціально-економічного партнерства *Strategia Ukraino-Polskiego Partnerstwa Społeczno-Gospodarczego*: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (Львів, 7 — 8 груд. 2000 р.) / ред.: І. М. Грабинський: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2000. 166 с.
6. Україна і Польща 1920—1939 рр.: З історії дипломатичних відносин УССР з Другою Річчю Посполитою: Документи і матеріали / НАН України; упорядкування, коментарі, вступна стаття: Н. С. Рубльов, О. С. Рубльов. Київ: Дух і літера, 2012. 624 с.
7. Українсько-польські культурні відносини ХІХ-ХХ століття / [редкол.: О. Федорук (голов. ред.) та ін.]. Київ : Вид-во М. П. Коця, 2003. 293 с.
8. Українсько-польські стосунки на зламі тисячоліть / К. Кіндрат, С. Трохимчук; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів. 2002. 112 с.
9. *Mirosława Papierzyrska-Turek*. Sprawa ukraińska w Drugiej Rzeczypospolitej 1922—1926. Cracow: Wydawnictwo Literackie, 1979.
10. *Roman Drozd, Bohdan Halczak*. Dzieje Ukraińców w Polsce w latach 1921—1989. Warszawa: 2010.
11. *Ryszard Torzecki*. Kwestia ukraińska w Polsce w latach 1923—1929. Cracow: Wydawnictwo Literackie, 1989.
12. *Hans-Jürgen Bömelburg*. Die polnisch-ukrainischen Beziehungen 1922—1939: Ein Literatur- und Forschungsbericht. Jahrbücher für Geschichte Osteuropas 39 (1991): 81-102.

Jagna Rita Sobel
 Instytut Historyczny Uniwersytetu
 Wrocławskiego, Польща

Образ козаків у фільмі «Вогнем і мечем» Єжи Гоффмана

Безперечно, неможливо розповідати про історію Речі Посполитої (об'єднаної Польсько-Литовської держави) без урахування історії запорозького козацтва. Вони на чолі з гетьманами були основною політичною силою в Україні того часу, що виражала інтереси української нації. Зрештою, їхня історія стала однією з головних опор сучасної української національної ідентичності. Адже саме на їхню відвагу та героїчні вчинки орієнтується сучасна українська армія.

Козацька тематика з'явилася в польській культурі майже одночасно зі створенням Запорозької Січі. Польські художники черпали з нього в роки поділу, а після відновлення Польщею незалежності в 1918 (тисяча дев'ятсот вісімнадцятому) році, донині. Безперечно, це явище доводить, наскільки тісно переплелися долі обох народів. Тому варто придивитися до нього уважніше.

Почнемо з присутності козацької тематики в польському малярстві кінця XIX ст. Козаків часто малював видатний польський художник Юліуш Коссак. Ми бачимо їх на таких картинах, як «Козак з конюхом», «Козак з гончаком і соколом», «Козак і дівчина на кінному заводі» чи «Козак з дівчиною біля криниці». Зустрічаємо козаків і на картинах ще одного польського художника Юзефа Брандта. Згадаймо декілька з них: «Козак на коні», «Запорожці», «Козаки питають дороги», «Іде козак степом», «Козак на посту» та — мабуть, найвідоміша — «Сутичка між козаками та татари». У своїх творах ці малярі зверталися до культури та етнографії неіснуючої на той час Речі Посполитої. Їхнє звернення до козацької тематики безсумнівно свідчить про те, що, на їхню думку, запорозьке козацтво було важливим елементом етнічної мозаїки Речі Посполитої. Тому це була спільна пам'ять поляків і українців, незважаючи на важку історію сімнадцятого століття, яка їх розділяла.

Другий важливий напрямок творчості польських митців, у якому постає козацька тематика, — художня література. Ми вже знаходимо їх у драмі Юліуша Словацького з 1840 (тисячі вісімсот сорока) року під назвою «Мазепа». Головний герой цієї драми — Іван Мазепа, придворний польського короля Яна II Казимира, який згодом став козацьким гетьманом. Наразі ця драма, на жаль, забута і маловідома широкому колу польської аудиторії, як і сам персонаж Івана Мазепа. До канону шкільного читання вона також не входить.

Проте найважливішим твором, який суттєво сформував уявлення поляків про запорозьке козацтво, є історичний роман під назвою «Вогнем і мечем», написана польським письменником і лауреатом Нобелівської премії Генриком Сенкевичем у 1884 (тисячі вісімсот сорока) році. Це перша частина трилогії цього автора (дві інші — «Потоп» і «Пан Володийовський»). Сюжет трьох романів, що складають цю трилогію, розгортався в реаліях Речі Посполитої XVII століття і, як зазначав сам Генрик Сенкевич, був написаний «для розради сердець». Для поляків, які жили у другій половині XIX ст., позбавлених власної держави, вона мала нагадати про часи слави їхньої країни та описати національні перемоги. Тому не дивно, що вона написана з точки зору польського націоналізму XIX століття і в ній помітний чіткий поділ колективних персонажів: позитивним героєм є, звичайно, польський народ, а його вороги представлені як негідники: українці, татари, росіяни, шведи чи турки. Усі

три частини «Трилогії» Сенкевича є одними з найважливіших творів польської літератури і відіграли значну роль у формуванні сучасної польської національної ідентичності. Як доказ того, наскільки пізніші читачі ототожнювали себе з героями роману Сенкевича, можна використати прізвиська солдатів польської Армії Крайової, які воювали під час Другої світової війни, як-от «Кміціц» або «Скшетуський». Тому не дивно, що після війни всі три частини були екранізовані. Спочатку була знята остання частина «Трилогії» («Пан Володийовський»), а через кілька років друга частина («Потоп»). Екранізація першої частини («Вогнем і мечем») стала можливою лише після падіння Польської Народної Республіки та виходу Польщі із залежності від Союзу Радянських Соціалістичних Республік, оскільки її сюжет стосується польсько-українського конфлікту.

Сюжет «Вогнем і мечем» розгортається під час козацького повстання під проводом гетьмана Богдана Хмельницького. На цьому фоні показано історію кохання Гелени Курцевичівни та польського шляхтича Яна Скшетуського. Проти їхнього шлюбу виступає козацький полковник Юрко Богун (за історичною постаттю Івана Богуна), якому її опікунка княгиня Курцевичова пообіцяла руку Гелени. І в романі, і у фільмі були й політичні нитки, пов'язані з польсько-козацьким конфліктом, але акценти були інші. У романі Генрика Сенкевича найважливішим видається польський національний інтерес, що, звісно, не дивно, зважаючи на час його створення та те, що він адресований польському читачеві. Богдан Хмельницький показаний майже як бандит, який зраджує свою батьківщину, тобто Річ Посполиту. Козаки — повстанці, які порушують закон, виступаючи проти повернення під владу польської шляхти.

Режисер Єжи Гоффман у своєму фільмі з 1999 (тисяча дев'ятсот дев'яносто дев'ят) року представив конфлікт більш нейтрально. У кіноверсії озвучується сам керівник повстання Богдан Хмельницький, який у розмові зі Скшетуським влучно пояснює причини його спалаху: «Погляньте, що діється в Україні. Хто тут щасливий? – Королі та жменька шляхти. Їм земля, їм золота воля, а решта? – Воли. Яку подяку отримало військо Запорозьке за кров, пролиту на захист Речі Посполитої? Де козацькі привілеї? З вільних козаків хочуть зробити селян. По-іншому подано й постать князя Єремія Вишневецького. Він уже не є, як у романі, ідеалізованим захисником польської нації, а тираном, який не хоче слухати порад сенатора Адама Киселя, який прагне миру. Проте якщо керівників козацького повстання представляли як тверезо мислячих політиків, то його учасників – запорізьких козаків – показували як селянство, кероване іноді навіть тваринними інстинктами. Чи справді цей образ нейтрально представляє козаків-українців?

Також варто відзначити, що для участі у виробництві фільму були запрошені українські актори. Роль Богдана Хмельницького виконав один із найкращих українських акторів Богдан Ступка, відьму Горпину – Руслана Писанка, а кошового отамана – Дмитро Миргородський. Також у фільмі є елементи українського фольклору. Можна почути навіть відомі українські народні пісні «Ой чий то кінь стоїть» або «Ой чия ж то рута, м'ята».

Підсумовуючи, варто сказати, що фільм Єжи Гоффмана вносить суттєву зміну у виклад політичної історії повстання Богдана Хмельницького порівняно з романом Генрика Сенкевича. Водночас вона не нав'язує глядачеві єдиної інтерпретації цієї історичної події, залишаючи йому поле для власної оцінки. Важливо, що він дає голос українському державницькому розуму, який знайшов відгук у словах Хмельницького у фільмі. Проте образ запорозького козацтва як соціальної групи залишається, на жаль, незмінним, хоча й не цілком відповідає історичній дійсності. Вже в польських наукових дослідженнях про козацтво, написаних Єжи Серчиком у вісімдесятих роках, ми знаходимо відомості про те, що козацьке військо було добре організоване та знало техніку військової інженерії. Тож це було не просте

селянство, яким його зображали у фільмі. Чи знадобиться нова екранізація «Вогнем і мечем» у процесі все тіснішої інтеграції наших народів? Час покаже.

Андрій Стойків

Західноукраїнський національний
університет

Доктор філософії в галузі Історія та
археологія

Взаємодія між польськими та українськими діячами культури у сфері важкої й альтернативної музики 2013 - 2024

Interaction between Polish and Ukrainian Cultural Figures in the Field of Heavy and Alternative Music (2013 – 2024).

The article presents main elements of Polish-Ukrainian cultural relations in musical aspect. Development of cultural relations considered in the period 2013 – 2024, when some crucial moment happened: Revolution of Dignity, the Russo-Ukrainian war and COVID-19 pandemic. All these events influenced the dynamics of Polish-Ukrainian relations in different ways.

The article compared difference between development of polish alternative music in Ukraine and ukrainian alternative music in Poland and how it affected relations in cultural sphere.

The article also outlined the foundations on which Polish-Ukrainian relations took place before the Revolution of Dignity and how they influenced the development of relevant relations during the first period.

Звичним явищем для культури є співпраця між жителями різних, зазвичай сусідніх, держав, яка відбувається або всередині культурної сфери, або у інших сферах і у кінцевому гатунку утворює пласт культури. Подібні процеси відбувались у тій чи іншій формі з різними країнами, зокрема, Польщею та Україною.

Поряд з державним рівнем розвивались і неформальна культурна співпраця між діячами культури, у якій важливе місце посідала сфера музики, як найдоступніший формат для численної кількості людей.

Від України, здебільшого, відбувались поодинокі концерти гуртів у Польщі, утім, інформація щодо виступів у 1990-і роки та перші роки нового міленіуму є незначною. Щодо перших концертів українських гуртів, це були європейські турне Воплі Відоплясова у 1991 р. [Країнамрій. Історія ВВ] і Брати Гадюкіни у 1992 р [UA Music. Брати Гадюкіни]. Участь у музичних фестивалях Польщі в 1995 р. взяв гурт Ot Vinta [Армія FM. 2021]. У 2001 р. гурт Кому Вниз представили Україну на одному із найгучніших фестивалів готичної контркультури у Європі Castle Party [Кому Вниз. Концерти], який відбувався у Гданську.

Окрім концертів, популяризацією української андеграундної музики в Польщі після розпаду соціалістичного табору займався підпільний, а з 1993 р. офіційно зареєстрований лейбл «Кока» та сатиричний журнал «Відрижка» [Клочков, О. 2019].

З польської сторони концертна діяльність в Україні представлена ще слабше. Серед важливих нюансів, які пояснюють причину низької неформальної взаємодії між музикантами в рамках фестивалів - орієнтованість польських музикантів на західноєвропейські сцени, а українських на російську та внутрішньодержавні заходи. Окрім цього, обидві держави

перебували у гіршому економічному становищі, як їх сусіди, що впливало на рішення музикантів не проводити закордонні концерти в Україні чи Польщі. Перші візити польських гуртів важкої й альтернативної музики на українські опен-ейри відбулись у 2007 – 2009 рр. під час фестивалю Славське Рок, зокрема виступали панк-рок гурти Farben Lehre і Koniec Świata [ZAXID.NET. 2008].

Поширенню культурного контакту між музикантами в Україні сприяв благодійний фонд «Серце до Серця», що у 2012 р., за сприяння Єжи Коніка та Кузьми Скрябіна, організували рок-фестиваль Woodstock Україна, який проіснував до 2018 р. Участь у ньому брали як українські, так і польські гурти [Серце до Серця. Фестиваль Woodstock Ukraine].

Великим переломом у відносинах між Україною та Польщею, як на офіційному, так і неформальному рівні, стали події Революції Гідності та російсько-українська війна.

Значення подій Революції Гідності у контексті взаємодії культур відображено у альбомі польського гурту Taraka під назвою «Podaj rękę Ukrainie». Окрім цього, музикант відповідного гурту Кароль Кус був учасником Революції Гідності, під час якої на сцені майдану Taraka виконали титульну пісню, створену на початку зими 2014 р [Клімакін, Е. 2019; Терещук, Г. 2014]. За даними Експресо TV 1 лютого 2014 р. на всіх польських теле- та радіо ефірах у знак підтримки України трансливався відео-кліп на відповідну пісню [TarakaTV. 2014].

Схоже відбувся фіт між українським гуртом Kozak System з польськими гуртами Enej і Maleo Reggae Rockers, результатом якого були створені пісня «Brat za Brata» та відео-кліп композиції [KozakSystem. 2014]. Публікація відео-кліпу в інтернет-мережі відбулась 21 березня 2014 р, дещо пізніше, аніж невизнаний у світі Референдум про статус Криму 16 березня 2014 р. Значення відео-кліпу також полягало у підтримці України з боку представників неформальної культури.

Усередині Польщі в лютому 2014 р. на основі веб-радіо Tuba.FM було створено додаткову хвилю «Radio Euromajdan», на якій під девізом «Muzyka grana na scenie na Euromajdanie» звучали композиції гуртів, які напряду були дотичними до подій Революції Гідності. Згідно слів директора Tuba.FM Лешека Богдановича, композиції підбирались під польського слухача задля «висвітлення ідей Майдану закладених у піснях» [Наш Вибір. 2014].

Перший рік війни на сході України також мав великий відголос у польсько-українському культурному житті, адже після подій Революції Гідності, що були означені поляками, які брали участь у ній, як щось неймовірне, особливо у контексті насилля, що відбувалось упродовж 18 – 21 лютого 2014 р., початок війни з використанням артилерії й авіації загострили тему України в інформаційному просторі. Так зокрема, під час проведення Krajowy Festiwal Piosenki Polskiej w Opolu 2014 гурт Kozak System разом з Марилею Родович виконали пісню «I warto czekać» як знак підтримки України [Цвях, Д. 2014].

З іменами низки музикантів з початком війни пов'язано створення «Музичного Батальйону», головним завданням якого була підтримка українських бійців у зоні АТО, також організація патріотичного рок-фестивалю «Дунайська Січ», який вперше відбувся у жовтні 2014 р [Музичний Батальйон].

Разом з МузБатом концерти в зоні АТО проводили інші гурти та музиканти, які не входили до організації. Серед польських гуртів, згадані вище Taraka наприкінці листопада 2014 р. організували концерт у Маріуполі для підтримки воїнів української армії. Пізніше гурт неодноразово виступатиме в зоні АТО [Espresso.TV. 2015]. Схоже, однак без туру на Донбас, вчинив польсько-український гурт Enej, що створив пісню «Bilia Topoli», текст присвячений загиблим у російсько-українській війні українським військовим [Наш Вибір. 2015].

Не всі контакти між польськими та українськими музикантами у 2013 – 2014 роках відбувались навколо публічної підтримки України, частина з них проходили у рамках великих

фестивалів. Так наприклад, Carpathian Alliance Metal Festival 2014 хедлайнером якого став польський блек-метал гурт Behemoth не позиціонувався у контексті підтримки України. Однак, це перший візит музикантів до України, що було доволі важливо для прибічників важкої музики і для гурту задля контакту з публікою та іншими українськими гуртами [MetalStorm. 2014].

Продовженням впливу Польщі та польської культури на офіційну політику та культурну сферу, включаючи музичну культуру України стало озвучення 12 квітня 2016 р. переможцем конкурсу на посаду голови ПАТ «Укрзалізниця» рок-музиканта гурту Chemia і бізнесмена Войцеха Бальчуна [Банахевич, Ю. 2016].

Своєрідним феноменом, характерним для андеграундної музики є потужніша популяризація колективу закордоном, аніж всередині держави. Одним із подібних прикладів є інтерв'ю українського дарк-кантрі гурту Zwynтар масштабному польському музичному інтернет-журналу Kvlt. Текст інтерв'ю опублікований на сайті журналу 21 серпня 2016 р, на той час у репертуарі гурту був тільки один міні-альбом «Гріх», промоція якого в Україні тільки розпочиналась, а перший концерт в Україні мав відбутися аж 8 жовтня 2016 р. Разом з цим, інтерв'юер журналу Kvlt запрошував музикантів з концертами до Польщі, однак які не відбулись [Kvlt. 2016].

Завдяки харківському блек-метал гурту Nokturnal Mortum, відбувалась популяризація польського блек-метал колективу Graveland, які не були і не є хедлайнерами відповідного суб-жанру в Польщі. Незважаючи на давні дружні стосунки між гуртами, перший спільний запис гурти створили 24 серпня 2016 р. під назвою «The Spirit Never Dies», який включав шість композицій, три з яких авторства Nokturnal Mortum, інші Graveland [Солодовник, М. 2016]. Роком пізніше Graveland стануть першим гуртом з Польщі, які виступлять на фестивалі Коловорот у Харкові, що спеціалізується виключно на блек-метал музиці й був біля витоків суб-жанру в Україні з другої половини 1990-х років [Коловорот Нове Коло. 2017].

Починаючи ще у 2017 р. і особливо у 2018 р. довіра між частиною польських і українських митців досягнула рівня, коли прийнятним стало використання й адаптація зразків культури сусідньої держави у власному культурному просторі, без претензій щодо національної виключності чи пуризму. Так наприклад, у 2017 р. відбувся запис «Акерманських степів» Адама Міцкевича гуртом Гайдамаки з декламацією вірша польським письменником, давнім другом України та її культури, Анджеєм Стасюком. Спліт представили в ефірі Radiowa Trójka. Композиція містила декламацію вірша польською мовою та спів пісні українською [Гайдамаки. Проект "MICKIEWICZ-STASIUK-HAYDAMAKY"]. 20 листопада 2018 р. платівка «Mickiewicz-Stasiuk-Haydamaku» під час ефіру на вищезгаданій Польській Трійці отримала відзнаку «Золотий диск» [Наш Вибір. 2018].

Повертаючись до екстремальної музики, 21 квітня 2018 р. у Гданську відбувся щорічний «Pomerania Fest», хедлайнерами якого були харківські Nokturnal Mortum. Враховуючи, з одного боку, спеціалізацію фестивалю на блек-металі та паганістичній тематиці з 2016 р, з іншого, популярність та потужність польської блек-метал сцени у світі, факт хедлайнера з України свідчить про знаність гурту всередині Польщі, чому сприяла дружба Nokturnal Mortum з польським гуртом Graveland [METAL-RULES.COM. 2018].

10 жовтня 2019 р. польський інтернет-журнал Kvlt публікує інтерв'ю з одеським блек-метал гуртом White Ward, які після запису другого альбому набули значного розголосу в рамках суб-жанру як в Польщі й Україні, так і серед інших держав. Інтерв'ю присвячене виступу гурту на польському фестивалі у Бельсько-Бялій 26 жовтня 2019 р., з трьома іншими польськими пост-блек-метал гуртами Moanna, Rosk i Shine [Kvlt, 2019].

10 жовтня 2019 р. відбулась непересічна подія у рамках українсько-польських культурних відносин, зокрема благодійний концерт «Марафон 101/1» [Варто – Галицькі новини. 2019], приурочений постраждалим від обвалу будинку на вулиці Грушевського 28 серпня у Дрогобичі. Український гурт Fusion, разом з польським Taraka і офіційними благодійними організаціями, провели концерт [Дрогобицька Міська Рада. 2019].

Кінець 2019 – початок 2020 років поставив перед світом новий виклик у вигляді пандемії коронавірусної хвороби (COVID-19), більшість концертної діяльності гуртів перейшла в онлайн режим, живі концерти скасовувалися. У ізоляції польські виконавці, серед яких польсько-український гурт Енеї презентували відео-кліп кавер на пісню «Olsztyń Kocham», присвячену підтримці міській лікарні та службі здоров'я [Наш Вибір. 2020]. У коментарях під відео на платформі YouTube разом з польськими, є і українські, у яких люди обмінюються словами підтримки один до одного [ЕнеїОфіційну. 2020].

З 2021 р. обмеження щодо пандемії були дещо послаблені, однак з 24 лютого 2022 р. контекст культурних контактів між українськими та польськими музикантами отримав абсолютно новий зміст, а саме солідарності та підтримки України у війні проти Росії. І саме тут далось в знаки давня дружба і співпраця поляка Нергала - вокаліста найпопулярнішого блек-метал гурту Behemoth з українським дарк-кантрі музикантом Сашею Булем, котрий на початку повномасштабного вторгнення припинив свою участь у новому гурті Нергала Me and that Man і відправився служити в Збройних Силах України [Müller-Hansen N. 2022].

У подальшому польські музиканти у переважній більшості підтримували українських музикантів і Україну в протистоянні Росії.

Список використаних джерел

- Банахевич, Ю. 2016, Войцех Бальчун, Переможець конкурсу на керівника "Укразалізниці". *УКРІНФОРМ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2000136-vojceh-balcun-peremozecz-konkursu-na-kerivnika-ukrzaliznici.html> (дата звернення 13.05.2024).
- “Біла Тополи”. Польський гурт “Еней” присвятив пісню українським військовим. 2015, *Наш Вибір*. URL: <https://naszwybir.pl/bila-topolya-polskij-gurt-enej-prisvyativ-pisnyu-ukrayinskim-vijskovim/> (дата звернення 13.05.2024).
- Брати Гадюкіни. *UA Music*. URL: <https://uamusic.com.ua/biography/1341-brati-gadyukini> (дата звернення 13.05.2024).
- Варто – Галицькі новини. 2019, Благодійний концерт “FUSION” та “Taraka” у Дрогобичі/“Марафон 101/1” Facebook. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=2565987020289668> (дата звернення 13.05.2024).
- Дрогобицька міська рада. 2019, *Марафон 101/1: Під час благодійного концерту гуртів “FUSION” та “Taraka” зібрали близько 15 тисяч гривень*. URL: <https://drohobych-rada.gov.ua/%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%BE%D0%BD-101-1-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D1%80/> [Accessed: 27.10.2021]. (дата звернення 13.05.2024).
- Гайдамаки. *Проект "MICKIEWICZ-STASIUK-HAYDAMAKY"*. URL: <https://www.haydamaky.com/mickiewicz-stasiuk-haydamaky> (дата звернення 13.05.2024).
- Гайдамаки. *UA Music*. URL: <https://uamusic.com.ua/biography/1352-gajdamaki> (дата звернення 13.05.2024).
- Клочков, О. 2019, Як український андеграунд захоплював Польщу. Володимир Наконечний про історію лейбл «Кока». *Амнезія*. URL: <https://amnesia.in.ua/koka-records?fbclid=IwAR1YKVO7kV2f3w0pREdEazP3NR7VxgGX-AEcSps6SkeTPIUXC7EgLaWd5c> (дата звернення 13.05.2024).
- Коловорот Нове Коло. 2017, URL: <http://nokturnal-mortum.com/media/181/> (дата звернення 13.05.2024).
- Кому Вниз. *Концерти*. URL: <http://komuvnyz.com/events/> (дата звернення 13.05.2024).
- Країнамрій. *Історія ВВ*. [Online]. Available from: <https://www.krainamriy.com/gurt-vv/istoria-vv> (дата звернення 13.05.2024).
- Музичний Батальйон. *Рок-фестиваль «Дунайська Січ»*. URL: <https://muzbat.org/proekt/rok-festyval-dunajska-sich/> [Accessed: 27.10.2021]. (дата звернення 13.05.2024).
- Музичний Батальйон. *Учасники*. URL: <https://muzbat.org/uchasnyky/> (дата звернення 13.05.2024).
- На "Славське рок-фест" приїде гурт "The Ukrainians" з Великобританії. 2008, *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/na_quotslavske_rokfestquot_priyide_gurt_quothe_ukrainianzquot_z_velikobritaniyi_n1055899 (дата звернення 13.05.2024).

- Нове Коло – Ragnar Reborn – міжнародний фестиваль металевої музики. 2018, URL: <https://metaleast.in.ua/> (дата звернення 13.05.2024).
- Платівка українського гурту “Гайдамаки” стала “Золотою”. 2018, *Наш Вибір*. URL: <https://naszwybir.pl/plativka-ukrayinskogo-gurtu-gajdamaky-stala-u-polshhi-zolotoyu/> (дата звернення 13.05.2024).
- Польсько-український гурт Enej присвятив пісню службі здоров'я. 2020, *Наш Вибір*. URL: <https://naszwybir.pl/polsko-ukrayinskyj-gurt-enej-prysvyatyv-pisnyu-sluzhbi-zdorov-ya/> (дата звернення 13.05.2024).
- Серце до Серця. *Фестиваль Woodstock Ukraine* URL: <https://sercedoserca.com.ua/rok-festyval-vudstok/> (дата звернення 13.05.2024).
- Солодовник, М. 2016, Nokturnal Mortum / Graveland – The Spirit Never Dies (split). *Neformat*. URL: <https://www.neformat.com.ua/reviews/nokturnal-mortum-graveland-the-spirit-never-dies-split-2016.html> (дата звернення 13.05.2024).
- Цвях, Д. 2014, Kozak System заспівали з Марилею Родович. *ZAXID.NET*. URL: https://zaxid.net/kozak_zyztem_zaspivali_z_marileyu_rodovich_n1312022 (дата звернення 13.05.2024).
- Enej Oficjalny. 2020, *Olsztyniacy - Olsztyn kocham (Official video)*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=5A5p42uTHf0&t=66s> (дата звернення 13.05.2024).
- Espresso.TV. 2015, *Поляки презентували фільм "Укрон"* URL: <https://www.youtube.com/watch?v=VxWnuPS9jcc> (дата звернення 13.05.2024).
- Kozaksystem. 2014, *KOZAK SYSTEM - Brat za Brata, feat ENEJ i MALEO REGGAE ROCKERS (Official video)*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=QBW85LFx_fw (дата звернення 13.05.2024).
- MetalStorm. 2014, *UKR, Volosyanka - Carpathian Alliance Metal Festival 2014*. URL: https://metalstorm.net/events/event.php?event_id=94255 (дата звернення 13.05.2024).
- Müller-Hansen N. INTERVJU: Nergal i Behemoth. 2022. URL: <https://www.rocksverige.se/intervju-nergal-i-behemoth-2/> (дата звернення 13.05.2024).
- Nokturnal Mortum + Biały Vitez @ Pomerania Fest, Gdańsk. 2018, *METAL-RULES.COM*. URL: <https://www.metal-rules.com/2018/06/18/nokturnal-mortum-bialy-vitez-pomerania-fest-gdansk/> (дата звернення 13.05.2024).
- Ot Vinta – лідери національної рокабілі-сцени, 2021, *Армія FM*. URL: <https://www.armyfm.com.ua/ot-vinta--lideri-nacionalnoi-rokabili-sceni/> (дата звернення 13.05.2024).
- Radio Euromajdan заграло у Варшаві. 2014, *Наш Вибір*. URL: <https://naszwybir.pl/radio/> (дата звернення 13.05.2024).
- TarakaTV. 2014, *Taraka - Podaj Ręce Ukrainie (LIVE Majdan)*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=QtClmp3zQVc&t=135s> (дата звернення 13.05.2024).
- White Ward: „Nasz black metal jest trochę inny”. 2019, *Kvlt*. URL: <https://kvlt.pl/muzyka/wywiady/white-ward-nasz-black-metal-jest-troche-inny/> (дата звернення 13.05.2024).
- Zwyntar: „Biblijny Wąż to nasz przyjaciel”. 2016, *Kvlt*. URL: <https://kvlt.pl/muzyka/wywiady/zwyntar-biblijny-waz-to-nasz-przyjaciel/> (дата звернення 13.05.2024).

Володимир Анісімов

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірант
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Волинська трагедія в історичній пам'яті українців та поляків

Abstract. The Volyn tragedy is one of the most tragic pages in the history of Poland and Ukraine for 20 years. Ukrainian and Polish historiography have a different vision of these events, which is often caused not so much by scientific disputes as by the opposition of national views. The settlement of the Ukrainian-Polish conflict of memories will provide an opportunity to improve relations between the peoples.

Українсько-польське протистояння часів Другої світової війни було однією з найтрагічніших сторінок нашої спільної історії в ХХ столітті. Кульмінацією цих подій стала Волинська трагедія. Українська та польська історіографії мають різне бачення цих подій, що

нерідко спричинено не стільки науковими суперечками, скільки протистоянням національних поглядів.

Польський погляд на Волинську трагедію зводиться до наступного: конфлікт почався взимку 1943 року з прагнення українських націоналістів очистити Волинь від поляків, апогею сягнув 11 липня, а пізніше перекинувся на Галичину. Поляки називають ці події «Волинською різаниною» та вважають геноцидом.

Українські дослідники концентрують увагу на обопільності етнічних чисток, вказуючи, що не тільки Українська повстанська армія, а й польська Армія Крайова знищувала місцеве населення. Українці використовують для опису цих подій термін «Волинська трагедія» і виводять причини цих подій за межі Другої світової війни, апелюючи до історії.

У повоєнний період на цю тематику було накладено табу. Українські території опинилися в складі СРСР, де пам'ять про націоналістичний спротив стиралася. Радянські вожді сповідували ідеологію інтернаціоналізму і намагалися згладжувати пам'ять про етнічні конфлікти. У Польщі був встановлений комуністичний режим, який займався тим самим.

Ситуація стала змінюватися після розпаду соціалістичного табору та формування незалежної України та Польщі. Еліти нових держав почали шукати нову державну ідеологію на заміну старому інтернаціоналізму. Польська держава почала активно освоювати національний погляд на свою історію. І дуже швидко виявилось питання Волинської трагедії.

У Польщі це питання активно просуває держава. Окрім того, там є група людей-свідків, які пам'ятають про Волинську трагедію, так звані «кресов'яки» (від терміну Kresy Wschodnie – східні околиці міжвоєнної Польської держави). Це люди, які або походять, або мають родичів із середовища «кресів» (територія Західної України та Західної Білорусі). До них належать також колишні вояки Армії Крайової, які були причетні до подій 1943 року.

Польське суспільство має гомогеннішу позицію стосовно Волинської трагедії, аніж українське. Інформованість польського суспільства щодо цього питання можна оцінити за соціологічними дослідженнями. Згідно з опитуванням 2003 року менше половини поляків стверджували, що вони знають про Волинську трагедію [1]. Дослідження 2013 року показало, що вже 69 % знали про події на Волині [2]. Опитування 2023 року показує, що понад 80 % поляків ознайомлені з цими подіями [1].

Українська держава тривалий час не мала чіткого ставлення до Волинської трагедії. Це спричинено різним ставленням в Україні до спадщини націоналістичного підпілля загалом. Населення західної частини країни позитивно оцінювало діячів ОУН та УПА, а східної та південної – негативно. Це формувало дискусію в суспільстві і певне відсторонення у влади від таких питань.

Згідно з опитуванням 2003 року тільки 8 % населення були поінформовані про події 1943 року [3]. На сьогодні ж ознайомлені з цим питанням близько 50 – 60 % [1]. Це питання залишається регіональним і стосується західного регіону, який зачепило українсько-польське протистояння. Українська науковиця Оксана Калішук зазначає: «Якщо проблема Волині є проблемою і питанням Варшави, то в Україні проблема Волині не є питанням і проблемою Києва. Вона є радше проблемою Львова і Луцька» [1].

Якими можуть бути шляхи для врегулювання конфлікту пам'яті між українцями та поляками стосовно Волині? На нашу думку, є три варіанти розв'язку проблеми. Перший – повернутися до формули «вибачаємо та просимо прощення», яку висунули в минулому польські священники, а згодом папа Івана Павло II. Свого часу її підтримали президенти Польщі та України в 2003 році. Це найкращий варіант врегулювання конфлікту. Кожна сторона має визнати, що в минулому вона чинила неправильні речі щодо своїх сусідів.

Другий варіант – врегулювання цього конфлікту судовими шляхом. Якщо польська сторона вважає, що проти неї був вчинений геноцид, то нехай подасть до суду. Водночас українська сторона також може у відповідь здійснити те ж саме. Таким чином розв'язувалося питання злочинів в Югославії. Однак на це треба витратити багато часу і, зрештою, де гарантії, що якась сторона прийме висновок суду? А якщо прийме, то це навряд чи сприятиме налагоджуванню відносин між державами.

Третій варіант найгірший – ігнорування Волинської трагедії. Дотримування принципу: «у нас є свій погляд на це питання, а у вас – свій, і поступатися ми не будемо». Це призведе до ускладнення стосунків між поляками та українцями. Інші суперечливі сторінки історії також розглядатимуться крізь призму цього погляду. І замість потрібного примирення будуть постійні історичні війни пам'яті.

Список використаних джерел

1. Що не так з дослідженнями Волинської трагедії. Локальна історія: веб-сайт. URL: <https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/volin-1943-chomu-tragediia-a-ne-riznia/> (дата звернення 16.05. 2024).
2. Третина поляків нічого не знає про Волинську трагедію – соціологія. Історична правда: веб-сайт. URL: <https://www.istpravda.com.ua/short/2013/07/8/129412/> (дата звернення 16.05. 2024).
3. "Геноцид" на Волині: питання і відповіді. BBC NEWS Україна: веб-сайт. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2016/07/160722_volyn_qa_sx (дата звернення 16.05. 2024).

Мар'яна Гайдук

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 4 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері (1991-2023)

Over the last three decades, Ukrainian-Polish relations in the humanitarian sphere have undergone significant evolution, characterized by extensive cooperation in education, science, culture, and arts. Since Ukraine gained independence in 1991, both countries have actively engaged in educational exchanges, joint scientific research, and cultural projects. Key initiatives include university partnerships, cultural festivals, and literary collaborations, all aimed at fostering mutual understanding and strengthening bilateral ties. This study analyzes the historical context and impact of these relations, emphasizing the benefits and challenges faced. The findings highlight the importance of continued cooperation for the enrichment of both nations' cultural and educational landscapes, ensuring robust and dynamic future relations.

Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері з 1991 по 2023 роки демонструють значну динаміку та зростання. Період після здобуття Україною незалежності став часом інтенсивного розвитку міжнародних зв'язків, серед яких відносини з Польщею зайняли одне з ключових місць. Співпраця у гуманітарній сфері стала особливо актуальною, враховуючи спільну історичну спадщину та географічну близькість обох країн.

Історіографія дослідження українсько-польських гуманітарних відносин включає вивчення широкого спектру джерел, серед яких офіційні документи урядів України та Польщі, наукові статті, монографії та статистичні дані. Методологічний підхід базується на аналізі

історичних документів, інтерв'ю з учасниками процесів та порівнянні результатів різних наукових досліджень [1].

Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері розвивалися на фоні змінюваних історичних обставин та загальної міжнародної кон'юнктури. Початок XXI століття став періодом активізації створення та функціонування офіційних і громадських структур для координації взаємин у гуманітарній сфері [2].

За останні три десятиліття освітньо-наукова співпраця між Україною та Польщею демонструвала значний розвиток. Партнерські відносини між університетами обох країн сприяли обміну студентами та викладачами, проведенню спільних наукових досліджень та участі у міжнародних конференціях [3].

Так, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) активно взаємодіє з польськими вищими навчальними закладами. Програми обміну студентами, такі як Erasmus+, дозволяють студентам проводити семестри в польських університетах і навпаки. Взаємні візити викладачів для проведення лекцій, семінарів та участі у наукових конференціях також є важливою частиною цієї співпраці. Спільні науково-дослідницькі проекти, організація спільних наукових конференцій та публікація наукових статей сприяють зміцненню наукових контактів [4].

Літературні зв'язки між Україною та Польщею помітно активізувалися після здобуття Україною незалежності. Відбулося багато спільних заходів, таких як літературні фестивалі, виставки та презентації книжок. Фестиваль «Україна в центрі Любліна» став значущою подією для обох країн, під час якого представлено сучасні українські літературні твори та польські переклади українських авторів [5].

Спільні культурні заходи, такі як музичні фестивалі та кінопокази, сприяли взаємному культурному збагаченню. Наприклад, проведення фестивалів українського кіно в Польщі та польського кіно в Україні дозволило глядачам ознайомитися з культурними досягненнями обох країн. Спільні музичні проекти та концертні тури також сприяли зміцненню культурних зв'язків [6].

Таким чином, Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері за останні три десятиліття демонструють значну динаміку та зростання. Співпраця між обома країнами у галузі освіти, науки та культури сприяє взаємному збагаченню та зміцненню двосторонніх відносин. Важливими чинниками зближення стали розширення міжособистісних контактів та підтримка науково-освітньої співпраці. Перспективними напрямками співпраці є завершення договірно-правової бази, розширення регіонального співробітництва, відродження контактів між містами-побратимами, перетворення діаспори на суб'єкта культурної дипломатії та організація спільних культурних заходів. Постійне прагнення до порозуміння та співпраці свідчить про реальність цієї перспективи, що відображається у поступовому розширенні договірно-правової бази та її відповідності європейським і світовим стандартам.

Список використаних джерел

1. Беганська І., Садовська Н. Адаптація вищої освіти Польщі до умов Болонського процесу. Схід, 2009, № 2 (93).
2. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Польщею. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/231-kulyturno-gumanitarne-spivrobotnictvo-mizh-u-krajinoju-ta-polyshheju>
3. Беляєв Ю., Мішуков О. (2005). Болонський процес. Хрестоматія. Херсон: Видавництво ХДУ.
4. Співпраця ТНПУ з польськими вищими навчальними закладами. URL: <https://tnpu.edu.ua/news/3834/>
5. Фестиваль «Україна в центрі Любліна». URL: <https://svitua.org/2021/12/01/u-polshhi-vidbuvsya-festyval-ukrayina-v-czentri-lyublina/>

6. Клочко Д. Митці, які належать і польській, і українській культурі, — це те, що має нас об'єднувати, а не роз'єднувати. URL: <https://culture.pl/ua/stattia/diana-klochko-mytsi-yaki-nalezhat-i-polskiy-i-ukrayinskiy-kulturi-tse-te-shcho-maye-nas-obyednuvaty-a-ne-rozyednuvaty>

Яна Ключенкова

Вроцлавський університет, Польща
магістр

Російська дезінформація та пропаганда: вплив на українсько-польські відносини

This article scrutinizes the pervasive influence of Russian propaganda in Ukraine and Poland during the year 2024. It meticulously examines the historical antecedents shaping propaganda strategies, particularly drawing parallels between the tactics employed by National Socialist Germany and those by the contemporary Russian Federation. The text elucidates the nuanced disparity between traditional propaganda and the sophisticated Information-Psychological Operations (IPSO), with a focal point on their manifestation amidst the ongoing Ukrainian-Russian conflict. Furthermore, it delineates the evolution of Russian IPSO in Ukraine from the 1990s to its pivotal role in the hybrid warfare tactics employed since 2014. Lastly, the article acknowledges the cross-border impact of Russian IPSO in Poland and its profound implications on shaping public perception and opinion.

Перед усім, хотіла би подякувати представникам Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, представникам Вроцлавського університету, Інституту Етнології і Культурної Антропології, Чеській асоціації українців, а також представникам Карлів університету за цю неймовірну можливість знаходитися тут і разом з вами створювати краще майбутнє задля нас та наших нащадків.

Загалом, тема, як ви можете помітити, досить актуальна та навіть важлива у контексті формування наших спільних культурних, соціальних та політичних контактів поміж представниками польською та українською спільнотою.

І починаючи від короткої генези та появи такого поняття як ІПСО, варто перенести свою увагу у часи появи засобів масової комунікації, а саме конкретного технологічного здобутку – появи у людства телебачення.

Історичні прекурсори:

-поява засобів масової комунікації:

Радіо початок 20 століття, глобальне телебачення – середина 20 століття, прийнято вважати, що пік розповсюдження настав після закінчення Другої світової

Після того, як нацисти захопили владу 1933 року, Гітлер створив імперське міністерство народної освіти і пропаганди, яке очолював Йозеф Геббельс. Метою міністерства було успішне поширення нацистської ідеології через мистецтво, музику, театр, фільми, книги, радіо, освітні матеріали та пресу.

Наступним важливим історичним моментом, що вплинув на появу та розповсюдження ІПСО, а також активного його використання через Російську Федерацію стали, власне, глобалізаційні й технологічні зрости у світовому суспільстві. Ріст технологій дозволив створити глобальну мережу Інтернет, яка в подальшому стала додатковим простором задля використання військових маніпулятивних стратегій й маневрів.

Чому для мене це досить складний темат? Перед усім, розбираючись в теорії поняття ПСГО, дуже важко і майже неможливо знайти наукові дослідження стосовно конкретної різниці поміж пропагандою та ПСГО.

Пропаганда	Інформаційні операції
Масова свідомість	Індивідуальна або групова свідомість
Довготривалий процес	Короткочасний <u>процес</u>
Переважання емоцій	Переважна інформація
Можлива достовірність	Можлива недостовірність
Безліч інформаційних носіїв та жанрів	Один носій

ПСГО – вузьке поняття, що характеризує методи, способи на проведення різних військових дій. Це не стосується журналістів, кінофільмів, театрів та інших розважальних подій, для таких операцій створюються окремі воєнні підрозділи. Хоч і у випадку з Росією, не виключно, що ці поняття перегукуються, тим самим стираючи кордони задля чіткого визначення. Натомість пропаганда у свою чергу, це більш широке поняття, що може включати в себе ПСГО, або ні, але зачасту це характер певний дій інституцій на внутрішню та зовнішню політичні структури.

ПСГО:

Якщо простіше, це комплекс заходів спецслужб, спрямований формування потрібного нарратива за умов відкритого чи прихованого конфлікту. Інструментами для цього можуть бути фейки, дезінформація, роздування та розкручування незначних епізодів, маніпуляції з трактуванням тощо.

Російське ПСГО в Україні:

Росія прощтовхує своє ПСГО в Україні з 90-х

У 21 столітті Україна зіткнулася із гібридною агресією Росії. Це новий тип війни, що передбачає не тільки пряме застосування військової сили, а й значну роль саме для інформаційних спотворень.

Де факто, гібридна війна Росії проти України тривала з 90-х років її піками тоді були "кримський сепаратизм" імені Мешкова та Лужкова, "газові війни", спекуляції на тему поділу Чорноморського флоту, спроба захоплення острова Тузла, Помаранчева революція та Революція Гідності. Незаконна анексія Криму та події на Донбасі у 2014 році стали логічним продовженням.

Це були не поодинокі диверсії, а спланована інформаційна війна, яка велася відповідно до так званої "Доктрини Герасимова", російського голови Генштабу та військового злочинця.

Україна стала об'єктом цілеспрямованих кремлівських інформаційних атак ще з 2004 року після перемоги президента Ющенка під час виборів. До 2010 року вони набули великого розмаху та агресивності. Один із базових методів – це створити штучний конфлікт між групами людей. Розшукується будь-яка лінія потенційного розколу, наприклад, питання мови, релігії та радикалізується до великого конфлікту, вигідного кремлю. Роздування недовіри суспільства до влади та армії служить цілі агресора,

Проти України було спрямовано всю машину російської пропаганди та дезінформації і до 24 лютого 2022 року численні російські ПСО відігравали ключову роль.

Все це приклади російських ПСО 2014-2022 років.

Після вторгнення 24 лютого розпочалася відкрита російська військова агресія, проте нікуди не зникли російські ПЗГ.

Їхні приклади відомі, ми їх зустрічали в соцмережах – в анонімних телеграм-каналах та групах у вайбері, ви бачили їх у коментарях на фейсбуці або в інстаграмі, можливо, у тиктоці, абсолютно точно – на YouTube, або в інших місцях масових зборів любителів. зради".

Російське ПСО у Польщі:

54 млн потенційних контактів із антиукраїнською пропагандою за 2023 рік. Кожен поляк віком від 15 років міг щонайменше двічі за рік зіштовхнутися з антиукраїнською пропагандою в польськомовному Інтернеті, — каже Марсель Келтика з одного з найдосвідченіших у Польщі фактчекінгового товариства Демагог

1. Case with Bucha:

4-5 квітня, коли новини про скоєну росіянами різанину в Бучі неподалік Києва облетіли усі міжнародні ЗМІ (крім російських!), Польща зіткнулась із масштабною атакою тролів, яка виявилась принаймні у трьох аспектах:

листи з погрозами, надіслані на електронні скриньки польських ключових осіб;

спам-атака на польські ЗМІ;

активізація обговорення теми Волинської трагедії часів Другої світової війни в польських соцмережах;

У такий спосіб російські тролі знову намагались підірвати польську підтримку України.

Погрози польським ключовим особам

Сотні польських політиків, громадських діячів, журналістів та експертів отримали електронні листи від «польського патріота», який погрожував надзвичайно жорстоко розправитись з ними за підтримку «бандерівської України». Текст цього електронного листа був написаний доволі примітивно, тож адресати одразу зрозуміли, що це банальна атака тролів, а не серйозна погроза розправи.

5 квітня щонайменше одне велике польське інформаційне агентство було завалено електронними листами від «звичайних росіян», які хотіли переконати польські ЗМІ та журналістів у тому, що «нацистська» Україна скоїла воєнні злочини проти російських солдатів. Листи були написані англійською та польською мовами.

Починаючи з 4-5 квітня тема Волинської трагедії (opens in a new tab) також увійшла до головних трендів польського Twitter. Волинська різанина – це один із найболісніших моментів у відносинах польського та українського народів. Трагедія відбулась у 1943-44 роки, коли українські загони ополчення вбили та прогнали десятки тисяч поляків, які проживали на Галичині та Волині.

Case #2.

28 січня на сайті X з'явилося відео без звуку, на якому показано бійку на вулицях Вроцлава. Один з учасників застосував ніж. Поруч з опублікованим відео був скріншот з описом ситуації. Його автор припустив, що нападник був громадянином України, надавши багато подробиць про злочинців. Головне управління муніципальної поліції у Вроцлаві спростовує цю інформацію.

Далі анонімний автор запису у Facebook з посиланням на нібито колегу по роботі наводить багато подробиць про затриманих зловмисників. Під час нібито обшуку квартири та автомобілів учасників бійки поліція нібито знайшла сировину для виробництва вибухівки, невелику лабораторію з виробництва наркотиків, а також фотографії Бандери та Гітлера. Ця

остання знахідка, зокрема, викликала скептицизм серед коментаторів щодо правдивості цієї історії.

Проблематика:

Сучасні Європейське гроно, не до кінця, усвідомлює собі можливу загрозу, яке може нести в собі російське ІІСО. За даними, які представила Пані Доктор Ірина Ткешелашвілі з Опольського Університету, Росія здатна через свій канал Спутник транслювати в 32 мовах світу 800 годин на добу! Саме стільки здатна пропаганда транслюватися щоденно в різних куточках світу, тим самим, звісно, формуючи свій порядок денний, інтоксикуючи своєю неправдою нашу спільноту. І це ще нічого, коли ми маємо справу із «незалежним» Радіо Свобода, що намагається у своякий спосіб транслювати власну думку, щодо формування рідної країни, але зовсім інша справа, коли медіа-контент заперечує військові дії, що проводяться РФ на території України.

Окрім цього, наступною властивістю пропаганди є вплив на суверенність національної безпеки, що має безпринципний вплив на суверенність і стабільність країни. Пропаганда здатна створювати непотрібні конфлікти між внутрішніми групами країни, тим самим поляризувати їх, на прикладі Східної і Західної України.

Методи боротьби:

Окрім, фактчекінгових товариств, що були представлені підчас моєї презентації, варто зацентувати увагу на важливості транслювання цього переказу на інституціональному рівні, надаючи приклад таких героїчних проявів боротьби, на прикладі Молдови, що заблокувала певну кількість медіа-каналів, що транслювалися Росією на території самої Молдови. Або також на прикладі підписаного пакту між великими корпораціями, що забороняють монетизувати дезінформацію та пропагандистський контент.

Список використаних джерел

1. [Brak Autora], Atak trolli na polskich polityków za Ukrainę. "Ludzie! To interes Polski!", O2, online: <https://www.o2.pl/informacje/atak-trolli-na-polskich-politykow-za-ukraine-ludzie-to-interes-polski-6754978230418016a> [09.05.2024]
2. [Brak Autora], Бучанська різанина: як відвернути увагу в Польщі, EU vs. DisInfo, online: <https://euvsdisinfo.eu/ua/%d0%b1%d1%83%d1%87%d0%b0%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0-%d1%80%d1%96%d0%b7%d0%b0%d0%bd%d0%b8%d0%bd%d0%b0-%d1%8f%d0%ba-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b2%d0%b5%d1%80%d0%bd%d1%83%d1%82%d0%b8-%d1%83%d0%b2%d0%b0/>, [09.05.2024]
3. Dzieciuchowicz, Na tysiącach kont trolle zniechęcają nas do pomocy Ukraincom. Walczą z tym Cyber Elfy [ROZMOWA], Okopress, online: <https://oko.press/trolle-zniechecaja-nas-do-pomocy-ukraincom-walcza-cyber-elfy>, [09.05.2024]
4. Довгань К., Осторожно, ІІСО: как распознать и противостоять российским гибридным угрозам, 24 Канал, online: https://24tv.ua/ru/chto-takoe-ipso-kak-raspoznat-i-protivostojat-rossijskim-gibridnym-ugrozam-24-kanal_n2156751 [09.05.2024]
5. Почепцов Г., Пропаганда vs. Информационные операции: сходства и различия, MediaSapiens, online: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/16443/2016-04-17-propaganda-vs-yformatsyonnye-operatsyy-skhodstva-y-razlychyya/> [09.05.2024]
6. Словник військових і пов'язаних термінів (JP 1-02 DOD Dictionary of Military and Associated Terms)

Дмитро Штокалюк

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірант

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Блокування польсько-українського кордону (2023 – 2024 рр.)

Blocking the Polish-Ukrainian border (2023 – 2024). The theses reveal the process of blocking the Polish-Ukrainian border by the Poles from November 6, 2023 until now. The prerequisites and cause-and-effect relationship between the actions of Polish farmers and the consequences for relations between Kyiv and Warsaw are given. Attention is also paid to the connections of the participants in blocking the Polish-Ukrainian border with hostile countries (belarus and the russian federation) in relation to Ukraine, when the Poles are opposed to the supply of Ukrainian food to Poland, instead they massively buy it instead of the fruits of Ukrainian agriculture in the previously mentioned hostile countries in relation to of Ukraine.

Починаючи з 1991 року, Польща є одним з близьких сусідів і партнерів, котра перша визнала самостійність України та підтримує її, особливо після 24 лютого 2022 року, коли рф напала на Україну, прагнучи завоювати та підпорядкувати її й використовувати для подальшого наступу на сусідні країни, використавши її як наступальну площадку, яка мала жити загарбників силою і запасами, необхідними для насильницького захоплення решти країн Європи, але Україна стала «щитом», котрий взяв на себе увесь удар кремлівських військ й зірвав ворожі замисли.

Польща є одним із шляхів постачання важливих складових для підтримання стійкості до боротьби із московськими загарбниками. Саме через Польщу (західний кордон України) постачається військова техніка і боєприпаси, які є важливими для ведення оборонних і наступальних дій ЗСУ. В кремлі це усе дуже добре розуміють, тому вирішили застосувати гібридні способи боротьби, щоб посварити Україну і Польщу. Для цього вони використали суперечності із постачанням української продукції в країни ЄС, спекулюючи на них. Україна є одним з важливих постачальників сільськогосподарської продукції, тим самим, завдавши грошових збитків українському кошторису, заодно можуть зіпсувати стосунки між двома народами, граючи на їхніх суперечностях. Шкода, але частина польського суспільства піддалась на цю кремлівську провокацію й почала блокувати польсько-український кордон, обмежуючи торгівлю українською продукцією, отриману від земледілля в країнах ЄС й перешкоджаючи постачанню зброї в Україну для боротьби з ворогом.

Інша причина таких дій криється в баченні України як суперника-важковаговика, який за сприятливих обставин політичного, господарського та військового управління здатний стати провідним гравцем в Східній Європі щонайменше й в Європі загалом. Польща цього не бажає й таким способом намагається тимчасово послабити Україну, щоб зберегти свої позиції в Європі. Проте Україна стане сильною і могутньою державою, особливо після перемоги в російсько-українській війні, коли буде реформування країни та її перетворення в потужну в усіх аспектах державу, яка займатиме ключові позиції в Європі та світі.

Блокування поляками польсько-українського кордону розпочалось 6 листопада 2023 року, коли польські фермери, не задоволені надмірним постачанням сільськогосподарської продукції в Польщу, зокрема зерна, отримали збитки, бо не могли реалізувати свою продукцію, тому що українська продукція дешевша та її більше. Вони спочатку заблокували три пропускні пункти на польсько-українському кордоні – Краківець-Корчова, Ягодин-

Дорогуськ, Рава-Руська-Гребенне. Пропускна здатність через дії польських фермерів з обох боків польсько-українського кордону знизилась в рази, як наслідок, з обох боків польсько-українського кордону виникли затори в кілометри, коли українські водії з боку українського кордону не могли потрапити в Польщу, так і з польського боку водії вантажівок застрягли. Це добряче зашкодило перевезенню продукції, особливо, яка швидко псується. З різною періодичністю відбувалось блокування пунктів пропуску на польсько-українському – то вони його блокували, то розблоковували, за бажання пропускаючи вантажівки та інший транспорт. 16 грудня 2023 року на КПП «Краківець-Корчова» помер український водій фури, яка стояла в черзі внаслідок страйку польських перевізників [2; 11; 13; 32; 36].

Польські фермери, які блокували кордон, перейшли до кардинальних дій. 20 лютого 2024 року вони розсипали зерно з вагонів, які прямували до Німеччини, 23 лютого – відкрили шлюзи вантажних вагонів і розсипали зерно ріпаку, на річницю нападу рф на Україну 24 лютого 2024 року – на станції «Дорогуйськ» розсипали вантажні вагони із бобовими. О. Кубраков назвав це «сплявною диверсією». 26 лютого 2024 року поляки на станції Котомеж Куявсько-Поморського воєводства висипали із товарного поїзда 160 тонн кукурудзи, 30 тонн з якої прийшлося утилізувати. Дійшла справа до пошкодження військової техніки, яка прямувала до України для допомоги ЗСУ в протистоянні з кремлівськими військами. Це відбулось 4 березня 2024 року. Вони також розкидали цвяхи та шурупи зі свого боку кордону, щоб обмежити рух вантажівок. Навіть трапився випадок, коли поляк на тракторі розмістив заклик до путіна «розібратись з Україною і нашими правителями». Звісно ж, МЗС Польщі та інші відомства Польщі засудили ці дії, приїхала поліція і «розбиралась» з ним. 23 лютого 2024 року поляки оголосили блокаду польсько-литовського кордону, оскільки Литва відмовилась підтримувати вимоги поляків й купувала зерно в Україні. Після низки журналістських розслідувань в березні 2024 року виявились випадки, котрі засвідчили «подвійні стандарти»: з одного боку, поляки заблокували постачання української сільської продукції, бо вважали її загрозою для свого господарства, з іншого – жваво і таємно торгували з білоруссю та рф цією продукцією, тим самим, спонсоруючи загарбницьку війну рф проти України і допомагаючи обходити накладені на рф міжнародні санкції. Журналістів, котрі висвітлювали ці боки діянь поляків з фірмами рф та білорусії, арештовували. До слова, білорусь – це лише «перевалочная база», усі товари, які прямують з білорусі, є переважно кремлівськими [10; 15; 16; 20; 23; 24; 18; 25; 26; 28; 33; 34; 35; 37; 38; 40].

Заступник міністра сільського господарства Польщі Міхал Колодзейчак підтримав дії блокувальників кордону, додавши, що можливі нові обмеження для українського вивезення: «М'яч на полі України. Або ви домовляєтеся з Польщею, або ми будемо змушені запровадити подальші обмеження на імпорту українських товарів». Натомість генеральна пані консул Польщі у Львові Еліза Дзвонкевич вибачилася перед українцями за дії своїх співвітчизників на польсько-українському кордоні, прирівняла їх до подій повстання у варшавському гетто у 1944 році, сказавши: «Ганьба і сором. Перепрошую, Україно, яка воює, перепрошую» [5; 17; 22].

22 лютого 2024 року прем'єр-міністр Польщі Д. Туск заявив, що уряд візьме під контроль усі дороги, які ведуть до польсько-українського кордону для постачання гуманітарної допомоги Україні та ЗСУ включно – військової техніки та боєприпасів. Причина такої рішучості проста, бо поляки розуміють, якщо Україна впаде під натиском московитів, наступними стануть країни НАТО – держави Балтії (Латвія, Литва, Естонія) та Польща. Про це багато разів казав президент Польщі А. Дуда. Для цього достатньо заморозити війну в Україну, щоб загарбники укріпились й строком до 3 років повні сил вони підуть в наступ на східні країни НАТО. Поляки навряд бажають воювати, і це підтверджує опитування, проведене серед населення 22 грудня 2023 року, згідно з яким лише 15% поляків згодні воювати у випадку нападу рф на Польщу, решта готові волонтерити у шпиталях (29%), 26% переїдуть у безпечний тил, 22% затаяться й запасуться терпінням, 12% емігрують. Для цього заможні поляки масово скупляли нерухомість в Іспанії для безпечного проживання там на випадок війни з кремлем: «Зростання за останні два роки очевидне, але на початку цього року воно посилювалося, що, ймовірно, пов'язано з новинами з України. Дедалі частіше з'являється інформація, що війна може прийти до нас. Половина клієнтів зізнається в бесідах з нами, що

вони думають про дві речі: як безпечно вкласти гроші та куди тікати в разі війни» [3; 4; 6; 8; 9; 19; 21; 27; 29; 30].

У цьому світлі подій виникає логічне питання: яким чином би розвивалась обстановка в Польщі, якщо б кремлівські війська пішли в першу чергу на країни Балтії та Польщу замість України, як би розгорталась обстановка і бойові дії? Цілком можливо, що поляки би тікали від війни в Іспанію та інші країни, могли б поступитись землями загарбникам, й ті жахи, що кояться в Україні – геноцид, масові етнічні чистки і депортації в Сибір, мародерства і звалтування, – прийшли б в Польщу, бо з цими наступальними можливостями, які були в рф станом на 24 лютого 2022 року, вони могли б приблизно до 10 днів захопити Варшаву і Польщу загалом й далі наступати на Німеччину та інші країни ЄС і НАТО. Зважаючи, як зараз НАТО реагує на загрозу нападу рф на них, вони б могли поступитись територіями на користь рф, якщо б та пішла прямо на східні країни – члени НАТО. Цікаво, як би зреагували ті блокувальники кордону, якщо б по них прилетіла кремлівська балістична ракета типу «Іскандер», «Кінджал» та інші, якими по Україні безжально і жорстоко б'є кремль, вони б далі блокували кордон чи розбіглись би в паніці і через страх бути вбитими?

Починаючи з 6 листопада 2023 року дотепер поляки блокують польсько-український кордон. Звідси підсумок:

Україна, будучи багатою на родючі землі, має високу врожайність, що дозволяє їй забезпечувати себе продовольством та вивозити його за кордон, отримуючи від цього прибутки в кошторис України, що особливо важливо в часи російсько-української війни, зокрема, на етапі повномасштабного вторгнення кремлівських військ в Україну й захоплення її частини.

Враховуючи раніше поданий пункт, в Польщі відбулось переважання української продукції від земледілля, яка є дешевшою за польську, внаслідок чого польські фермери отримали збитки від цього й, бачачи господарські можливості України у вивезенні сільської продукції, вдалися до дій, які мають назву торгівельна війна. Вони почали час від часу блокувати і розблоковувати польсько-український кордон, ба, більше – радикалізувались й наносили шкоду уже наявній там сільськогосподарській продукції – висипали зерно з фур та вантажних залізничних вагонів, тим самим завдаючи шкоди українським аграріям, котрі без цього терпіли збитки й Україна недоотримала гроші в кошторис України.

Цими діями вдало скористався кремль, який «підкидав дров у вогонь» й сам продавав в Польщу та інші країни ЄС сільськогосподарську продукцію власного виробництва й ту, яку отримав із загарбаних володінь України, тобто склалась двояка обстановка, коли українську продукцію поляки блокують і забороняють, натомість ворожій дають зелене світло, тим самим спонсоруючи війну в Україні. Цими діями кремль також впливає на хід бойових дій, бо до блокування польсько-українського кордону техніка і зброя йшла безперешкодно, тепер – із затримкою через блокувальників кордону, що грає на користь кремлю – подвійна вигода.

Тільки разом вирішуючи усі питання можна перемогти росію й надалі налагодити взаємовигідну співпрацю в економічній сфері між нашими народами.

Список використаних джерел

1. Безкарність є неприйнятною, – посольство України надіслало термінову офіційну ноту Польщі URL: https://24tv.ua/polshhi-visipayut-ukrayinske-zerno-zemlyu-posolstvo-ukrayini_n2500809 (дата звернення: 23.02.2024).
2. Важко, у нас здають нерви»: в чергах на кордоні з Польщею застрягли не лише українські водії URL: https://24tv.ua/blokada-kordoni-cherгах-stoyat-polski-vodiyi_n2498693?fbclid=IwAR16BgRxzIb0SXBGqnINsrx7iqGd_e41zSxE_sqhfN2hd9UMwH8qL7fr-Ag (дата звернення: 20.02.2024).
3. Варшава візьме під контроль дороги, що ведуть до КПП з Україною, та розблокує рух допомоги URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/22/710273/> (дата звернення: 22.02.2023).
4. Варшава візьме під контроль дороги, що ведуть до КПП з Україною, та розблокує рух допомоги URL: <https://www.fin.org.ua/news/1517233> (дата звернення: 22.02.2023).

5. Генконсулка Польщі у Львові засудила протести фермерів на кордоні і перепросила в Україні URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/21/7180092/> (дата звернення: 21.02.2023).
6. Готовність Польщі до війни. Чи є сенс сміятися з сусідів? URL: <https://glavcom.ua/columns/ostapdrozdov/hotovnist-polshchi-do-vijni-chi-je-sens-smijatisja-z-susidiv-975965.html> (дата звернення: 23.02.2024).
7. Група міністрів на чолі зі Шмигалем сьогодні приїде на польський кордон, – Зеленський URL: https://24tv.ua/ukrayinska-delegatsiya-choli-zi-shmigalem-pribude-kordon-iz-polshheyu_n2500991 (дата звернення: 23.02.2024).
8. Дуда попередив, чим може обернутися перемога Путіна у війні URL: <https://tsn.ua/politika/duda-poperediv-chim-mozhe-obernutisya-peremoga-putina-u-viyini-2534011.html> (дата звернення: 12.05.2024).
9. Дуда: за два-три роки Росія може мати потенціал для нападу на НАТО URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-duda-rosiya-napad-nato/32869109.html> (дата звернення: 12.05.2024).
10. Журналісти у Польщі зняли її торгівлю з Росією: їх затримали, забрали майно і депортували – ЗМІ URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/03/13/7446270/> (дата звернення: 13.03.2024).
11. ЗМІ: на кордоні з Польщею помер ще один український водій URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-polshcha-kordon-ukrayina-vodiy-smert/32733573.html> (дата звернення: 12.05.2024).
12. Зустріч з польськими урядовцями на кордоні сьогодні не відбулася – Шмигаль URL: <https://suspilne.media/691482-zustric-z-polskimi-uradovcami-na-kordoni-sogodni-ne-vidbulasa-smigal/> (дата звернення: 23.02.2024).
13. Із 3 листопада польські перевізники планують блокувати один з пунктів пропуску – Демченко URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3780890-iz-3-listopada-polski-perevizniki-planuut-blokovati-odin-z-punktiv-propusku-demcenko.html> (дата звернення: 12.05.2024).
14. Київ погоджується на певні обмеження: Україна представила план деблокади кордону з Польщею URL: https://24tv.ua/kiyiv-pogodzhuetsya-pekni-obmezheniya-ukrayina-predstavila-plan_n2501165 (дата звернення: 23.02.2024).
15. МЗС Польщі відреагувало на пропутінські гасла фермерів під час блокади на кордоні URL: <https://espresso.tv/svit-mzs-polshchi-vidreaguvalo-na-proputinski-gasla-fermeriv-pid-chas-blokadi-na-kordoni> (дата звернення: 22.02.2023).
16. На кордоні з Україною – висипають зерно, а з Білоруссю – вільний трафік. Як Польща купує російську агропродукцію URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/02/29/710600/> (дата звернення: 24.03.2024).
17. «Перепрошую, Україно»: генконсулка Польщі у Львові вибачилася перед українцями за дії поляків на кордоні URL: <https://tsn.ua/svit/pereproshuyu-ukrayino-genkonsulka-polschi-u-lvovi-vibachilasya-pered-ukrayincyami-za-diyi-polyakiv-na-kordoni-2518480.html> (дата звернення: 21.02.2023).
18. Поляки оголосили про блокаду кордону з Литвою: головною проблемою називають українське зерно URL: https://24tv.ua/polski-protestuvalniki-pochnut-protest-kordoni-litvoyu-shho-vidomo_n2500903?fbclid=IwAR2L0r20_deGagLyuTIEBh5p3ytF_Fem6PFjtJRkTa5atsHiNCUlfXteDA (дата звернення: 23.02.2024).
19. Поляки почали скуповувати житло в Іспанії – які причини URL: <https://segodnya.novyny.live/poliaki-pochali-skupovuvati-zhitlo-v-ispaniyi-iaki-prichini-162298.html> (дата звернення: 23.02.2024).
20. Поляки розсипали зерно з залізничних вагонів Укрзалізниці, яке прямувало транзитом до Німеччини URL: Поляки розсипали зерно з залізничних вагонів Укрзалізниці, яке прямувало транзитом до Німеччини https://24tv.ua/polyaki-rozsipali-zerno-zaloznichnih-vagoniv-ukrzaloznitsi-yake_n2498484 (дата звернення: 20.02.2024).
21. Поляки скуповують нерухомість в Іспанії через можливу війну з Росією – ЗМІ URL: https://gazeta.ua/articles/world-life/_polyaki-skupovuyut-neruhomist-v-ispaniyi-cherez-mozhlivu-vijnu-z-rosiyeu-zmi/1176073 (дата звернення: 12.05.2024).
22. Польський урядовець: Або Україна з нами домовляється, або будуть нові обмеження на імпорт URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2024/02/21/7180085/> (дата звернення: 21.02.2023).
23. Польський фермер закликав Путіна «розібратися з Україною»: чоловіка затримала поліція URL: https://24tv.ua/fermer-polshhi-zaklikav-putina-rozibratisya-ukrayinoyu-protestuvalnika_n2498817?fbclid=IwAR1bPoXZsVTSUG-BZsVWi25ENGOysHEVkrfrLGzN6JI4u700dfukqie2SL0 (дата звернення: 21.02.2023).

24. Польські фермери закликали Путіна «навести порядок в Україні», глава MBC відреагував URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/20/7442808/> (дата звернення: 20.02.2024).
25. Польські фермери на кордоні блокують та нищать техніку для українських військових, – волонтери URL: https://antikor.com.ua/articles/687477-poljskie_fermy_na_granitse_blokirujut_i_unichtohajut_tehniku_dlja_ukrainskih_voennyh_volontery (дата звернення: 03.03.2024).
26. Польські фермери побили авто для ЗСУ та блокують військову техніку на кордоні (відео) URL: <https://www.0352.ua/news/3742517/polski-fermeri-pobili-avto-dla-zsu-ta-blokuut-vijskovu-tehniku-na-kordoni-video?fbclid=IwAR3DbPLc6cqTTIUBFdPy9cqKp4dtoC5N7qm9FL7QMWGgZMVYY-0prHRUU3A> (дата звернення: 04.03.2024).
27. Польща розблокує кордон для військової та гуманітарної допомоги, – Туск URL: https://www.unian.ua/economics/transport/polshcha-rozblokuye-kordon-dlya-viyskovoji-ta-gumanitarnoji-dopomogi-tusk-12551409.html?fbclid=IwAR0pyp__u2MxWZ7DizTNg59o6iCAec2qrq0rvsOOK4dDmwZiwylAPewtfeI (дата звернення: 22.02.2023).
28. «Стоїмо за свої гроші»: що приховано за вимогами польських мітингарів на кордоні з Україною URL: https://24tv.ua/blokada-polskomu-kordoni-chogo-vimagayut-polski-protestuvalniki_n2498687?fbclid=IwAR3uYbVAmC7v0WUTiGgOvlnPtpUmAkQye0cJXEANc6fRjr4fqQwWpfnlxs (дата звернення: 20.02.2024).
29. Три роки на підготовку до можливої війни з РФ: Дуда скликає Радбез Польщі URL: <https://www.rfi.fr/uk/%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B0/20231219-%D1%82%D1%80%D0%B8-%D1%80%D0%BE%D0%BA%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D1%83-%D0%B4%D0%BE-%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%97-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8-%D0%B7-%D1%80%D1%84-%D0%B4%D1%83%D0%B4%D0%B0-%D1%81%D0%BA%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0%D1%94-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B1%D0%B5%D0%B7-%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%89%D1%96> (дата звернення: 12.05.2024).
30. Туск: Сварка Польщі з Україною зараз була б «найбільшим ідіотизмом в історії» URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3832540-tusk-svarka-polsi-z-ukrainou-zaraz-bula-b-najbilsim-idiotizmom-v-istorii.html?fbclid=IwAR3X61LXa9q6plnCBv5WHpO6NPh8z2rdZ6mXOL2_7Tq5AL8kloA3ffs-J_g (дата звернення: 26.02.2024).
31. У Дуди відповіли на заклик Зеленського зустрітися на кордоні URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/dudi-vidpovili-zaklik-zelenskogo-zustritisa-na-kordoni> (дата звернення: 23.02.2024).
32. У Польщі перенесли початок блокади руху транспорту на кордоні з Україною URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/polshi-perenesli-pochatok-blokadi-ruhu-transportu-1698958204.html> (дата звернення: 12.05.2024).
33. У Польщі втретє розсипали українську агропродукцію URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/02/24/710368/> (дата звернення: 24.02.2024).
34. У Польщі на річницю війни пошкодили вагони з агропродукцією України URL: <https://www.unian.ua/world/polshcha-na-richniciyu-viyni-poshkodila-vagoni-z-agroprodukciiyeyu-ukrajini-12553194.html?fbclid=IwAR1ptHKMFDCqy4kbr3QmtnGGSYKIYbC0xtD1mHY3OysjlfM0z3rBpB3O3M> (дата звернення: 24.02.2024).
35. У Польщі невідомі висипали на землю збіжжя з трьох українських зерновозів URL: https://24tv.ua/polshhi-zemlyu-visipali-riyak-zernovoziv-ukrzaliznitsya-zvernetsya_n2500717?fbclid=IwAR0jFhHnhi3sm5-IHOT-tlzn6L0EJlMSsz0XFBETZyBxwpwoyschhva42Fs (дата звернення: 23.02.2023).
36. У Польщі розпочався страйк перевізників. Яка ситуація на кордоні України URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/polshchi-rozpochalasya-strayk-pereviznikiv-1699276339.html> (дата звернення: 12.05.2024).
37. У Польщі хочуть заборонити низку українських продуктів: прем'єр-міністр країни озвучив список URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/analytics-and-forecasts/u-polschi-hochut-zaboroniti-nizku-ukrainskih-produktiv-premer-ministr-kraini-ozvuchiv-spisok.htm?fbclid=IwAR2NHSEw4HlwvD-WBf7nf2FE-nZ4SxVoRqOsU6DtQRLyB95U7YeKHTkDzY> (дата звернення: 27.02.2024).

38. Українське зерно – у Польщі утилізують 30 тонн URL: <https://news.lviv-company.in.ua/ukra%20nske-zerno-u-polshhi-utilizuyut-30-tonn.html?fbclid=IwAR1gmfOWMW7-C29eFrMAoKJFHjS-bwlBPxvhsYs1YtR4ozKoWCW6mPW0874> (дата звернення: 26.02.2024).

39. Українські аграрії привезли на кордон з Польщею знищену росіянами техніку URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2024/02/23/7443317/> (дата звернення: 23.02.2024).

40. Усипали дорогу цвяхами та шурупами: поляки на кордоні влаштували нову провокацію. Відео URL: https://www.obozrevatel.com/ukr/ekonomika-glavnaya/analytics-and-forecasts/usipali-dorogu-tsvyahami-ta-shurupami-polyaki-na-kordoni-vlashtovali-novu-provokatsiyu-video.htm?fbclid=IwAR24AppPrwpeXDnBlOPVq4ryWk0GS_q7Gz4qdE_p8KdQquMqst4pG1sN7o (дата звернення: 26.02.2024).

Віталій Ракович

Zespół Szkół w Lubomierzu

Technik turystyki na obszarach wiejskich

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Історико-культурні пам'ятки в Польщі та Україні: стан, проблеми збереження

This report examines the importance of preserving historical and cultural heritage for countries like Poland and Ukraine, exploring the political, economic, and sociocultural factors influencing this process. Focusing on the role of historical and cultural landmarks in shaping national identity and shared historical heritage, the text surveys the diversity of cultural monuments in both countries, including architectural masterpieces and historical artifacts. It analyzes the challenges faced by both nations in heritage preservation, as well as potential prospects for cooperation between them in this regard. The report calls for collective efforts in preservation and advances the idea that international cooperation can be key to success in this vital endeavor.

Збереження історико-культурної спадщини є важливим завданням для будь-якої країни, оскільки це визначається не лише збереженням матеріальних об'єктів, але й збереженням національної ідентичності, культурної пам'яті та спадщини. У цій доповіді ми розглянемо політичні, економічні та соціокультурні фактори, що впливають на збереження історико-культурної спадщини, а також проблеми та перспективи співпраці між Польщею та Україною у цій сфері.

Історико-культурні пам'ятки відіграють ключову роль у формуванні та збереженні національної ідентичності, а також у збереженні спільної історичної спадщини. Для Польщі та України, як країн з багатою історією та культурою, збереження цих пам'яток є не лише важливим, але й важливим для майбутніх поколінь.

Обидві країни мають значну кількість історико-культурних пам'яток, проте стан їх збереження може варіюватися. Польща та Україна в останні роки приділяють значну увагу збереженню цих пам'яток, проте існують певні виклики і проблеми, які необхідно вирішувати. Наприклад, в Україні історичні пам'ятки на Донбасі та в Криму зазнали пошкоджень в результаті військових конфліктів та анексії, що ускладнює їх збереження та відновлення. Такі проблеми можуть виникнути і в інших частинах світу через військові конфлікти, природні катастрофи або людську діяльність.

Польща має багату історію архітектури та мистецтва, що відображається в різноманітних пам'ятках – від середньовічних замків, наприклад, Малборкського замку, який є найбільшим підземним замком у світі, до барокових церков, таких як Базилика святого Яна в Варшаві. Крім того, варто згадати і ренесансний замок Вавель у Кракові, який вважається однією з національних святинь Польщі, та історичний Старе місто у Варшаві, яке вражає своєю архітектурою і колоритом [1]. Ці пам'ятки є важливою частиною культурної спадщини країни..

Україна також славиться своєю різноманітною культурою та історією. Від давньоруських пам'яток, таких як Києво-Печерська лавра, заснована у XI столітті і включає величні православні собори та печери, де зберігаються мощі святих, до козацьких фортець, наприклад, Хотинська фортеця на південному заході країни, що відіграла ключову роль у козацьких військових подіях та була місцем багатьох історичних битв. Крім того, Україна славиться своїми культурними надбаннями, такими як Львівська старовинна архітектура у Львові, що представляє собою унікальну суміш архітектурних стилів, та мальовничі карпатські села, які зберегли свою автентичну культуру та традиції. До цього можна також віднести могутні козацькі скульптури в Запоріжжі, що символізують героїчний дух українського народу, або Національний музей історії України у Києві, де зберігається багата колекція артефактів, що розповідають про багатовікову історію країни [2]. Ці пам'ятки та місця привертають увагу туристів з усього світу та відображають величну спадщину України.

Польща та Україна мають спільну історію, яка відображається в їх історико-культурних пам'ятках. Культурний обмін між цими двома країнами також впливає на розвиток їхньої культурної спадщини. Наприклад, спільні проекти реставрації пам'яток можуть зміцнити дружні відносини між країнами та сприяти обміну досвідом у збереженні культурної спадщини.

Збереження історико-культурних пам'яток залежить від багатьох чинників, включаючи політичну волю, економічні ресурси та соціокультурні умови. Зокрема, сприяти фінансуванню національних та міжнародних програм зі збереження пам'яток може забезпечити необхідні ресурси для їх збереження та відновлення.

У Польщі, як і в інших країнах, існують проблеми зі збереженням пам'яток, такі як недостатнє фінансування, нестача кваліфікованих кадрів та погане управління. Наприклад, відсутність ефективної системи моніторингу стану пам'яток може призвести до їх пошкодження або втрати.

Україна також стикається з викликами у збереженні своєї історико-культурної спадщини, зокрема через військові конфлікти та економічні проблеми. Наприклад, руйнування пам'яток на Донбасі внаслідок бойових дій та недостатнє фінансування на відновлення пам'яток у зоні конфлікту ускладнюють їх збереження.

Співпраця між Польщею та Україною може стати ключовим чинником у збереженні спільної історичної спадщини. Обмін досвідом та ресурсами може допомогти вирішити багато проблем, пов'язаних зі збереженням пам'яток. Наприклад, спільні проекти реставрації та розвитку туризму можуть сприяти збереженню пам'яток та стимулювати економічний розвиток обох країн.

Для ефективного збереження історико-культурної спадщини, Польща та Україна можуть впроваджувати інноваційні підходи та технології. Наприклад, використання віртуальної реальності та інтерактивних експозицій у музеях може залучити нове покоління до вивчення та оцінки історичної спадщини.

Крім того, розвиток екологічності у збереженні пам'яток може стати важливим аспектом. Використання енергоефективних технологій та матеріалів може зменшити вплив на

навколишнє середовище та забезпечити тривалу збереженість пам'яток для майбутніх поколінь.

Важливо також підкреслити роль освіти та інформування громадськості у збереженні історико-культурної спадщини. Проведення освітніх заходів, екскурсій та лекцій може підвищити свідомість громадськості щодо цінності пам'яток та важливості їх збереження.

Збереження історико-культурних пам'яток для Польщі та України є надзвичайно важливим завданням, яке потребує спільних зусиль. Польща та Україна мають унікальну спадщину, яку вони повинні зберегти для майбутніх поколінь, і спільна робота може стати ключем до успіху у цьому напрямку.

Збереження історико-культурної спадщини вимагає уваги та зусиль не лише національних урядів, але й міжнародної співпраці. Спільна діяльність Польщі та України на міжнародному рівні може сприяти збереженню та популяризації їхньої спадщини в світі.

Список використаних джерел

1. Пам'ятки світової культурної спадщини в Польщі: <https://whc.unesco.org/uk/statesparties/PL/>
2. Пам'ятки світової культурної спадщини в Україні: <https://whc.unesco.org/uk/statesparties/UA/>

Віталій Гавур

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірант

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Проблема безпеки України в міжнародному контексті за умов російсько-української війни

This work analyzes the interconnection between Ukraine's security issue and international situation since the onset of the Russian full-scale invasion. It examines how the international situation has influenced Ukraine's ability to resist and the impact of the war on the security condition in the world. In particular, it describes the assistance provided to Ukraine by its partner states, the potential influence of the Russia-Ukraine war on security in other parts of the world, and the attempts by both the European states and Russia to adapt to new circumstances.

Російсько-українська війна, а особливо повномасштабне російське вторгнення 24 лютого 2022 р. справило значний вплив на весь світ. В цьому немає нічого дивного, адже конфлікт відбувся в системі координат глобалізації, в якій зміни в одному елементі системи здатні впливати на систему в цілому. Попри це, й сам світ має помітний вплив на хід війни, і буде впливати на її результати. Нижче буде показано безпеку України як чинник світової проблеми безпеки на прикладі російсько-української війни.

За період повномасштабного російського вторгнення країни Заходу, які є найбільшими партнерами України в цьому протистоянні, надали значну фінансову, гуманітарну та оборонну допомогу, прихистили мільйони українських біженців, наклали на РФ санкції. Надання допомоги сприяли міжнародні формати, такі як НАТО, ЄС, G7, коаліція «Рамштайн» тощо. Попри це, західний військово-промисловий комплекс (як і український) виявився не готовим

до забезпечення фронту необхідною кількістю озброєнь, як цього вимагає масштаб протистояння.

Серед країн Заходу значну допомогу надала Чеська республіка. «Для того, щоб відбудуватися, Україна має захистити себе. Ми повинні продовжувати надавати зброю, гуманітарну допомогу, а також гроші для щоденних операцій», заявив прем'єр-міністр Чехії Т. Фіала під час виступу на Ukraine Recovery Conference в липні 2022 р.[1]. Паралельно із прийняттям близько 550 тис. біженців, вона надала значну допомогу (в тому числі й оборонну), а від кінця 2022 р. проводить навчання для українських військовослужбовців. Варто відзначити й ініціативу пошуку близько 1,5 млн артилерійських снарядів в умовах дефіциту з боку ЗСУ. Також Чехія активно підтримує Євроінтеграцію України. В цьому контексті варто нагадати, що 28 лютого 2022 р. Чехія разом із Болгарією, Естонією, Латвією, Литвою, Польщею, Словаччиною та Словенією опублікували відкритий лист із закликом до країн-членів Євросоюзу надати Україні статус кандидата ЄС [2]. Щодо інтеграції України в Північноатлантичний альянс, в кінці травня 2023 р. Сенат Чехії ухвалив резолюцію, в якій виражалась підтримка шонайшвидшого вступу України до НАТО [3].

Водночас були й країни з числа «незахідних», які надавали допомогу Україні. Зазвичай це стосувалось гуманітарної допомоги чи голосування за резолюції ООН щодо засудження дій РФ та підтримки українського суверенітету, і дуже рідко – оборонної,- проте були й такі випадки. Наприклад, Камбоджа, поряд із підтримкою в ООН, допомогла Україні із навчанням по розмінуванню територій (пояснюючи це побоюванням щодо втручання великих сил у внутрішні справи менших країн) [4].

Тим часом, РФ теж відчувала дефіцит на полі бою та економічні проблеми, тож намагалась вийти з цього становища, зокрема: нарощенням російської торгівлі енергоносіями в альтернативних до ЄС напрямках, зокрема з КНР (з якою й сумарно спостерігається збільшення торгівлі за останні два роки) та Індією; намаганням обійти накладені на неї санкції; отриманням військової допомоги від Ірану та КНДР тощо.

Варто відзначити, що чинники політичного характеру теж впливають і в подальшому будуть чинити вплив на хід війни. Це стосується, наприклад, як останнього процесу ухвалення в Конгресі США законопроекту про допомогу Україні (який все ж був проголосований), ненадання Україні німецьких ракет Taurus, так і збереження серед політичних еліт західних держав значної підтримки України. Країни Заходу не прагнуть відкритого військового протистояння з РФ, зокрема остерігаючись застосування останньою ядерної зброї. Також великий вплив на хід війни можуть мати результати й майбутніх виборів в країнах-партнерах України, вибори до Європарламенту та Саміт миру, який відбудеться в червні 2024 р. в Бюргенштоці.

Але справедливо буде відзначити, що країни Заходу намагаються адаптуватись до сучасних реалій. Підтримка України входить в цей розрахунок, причому для країн Європи це питання може бути навіть важливішим, ніж для США з огляду на конфлікт між ХАМАС та Ізраїлем (останній є партнером США в статусі «основний союзник США поза НАТО»), а також помітного напруження ситуації на Далекому Сході, зокрема відносно агресивного позиціонування КНДР, а також претензій КНР на Тайвань та вплив в акваторії Південнокитайського моря. І тут варто враховувати те, що партнерами США в цьому контексті є Японія, Південна Корея, Філіппіни, Австралія, Нова Зеландія, Тайвань. До речі, усі ці держави також володіють статусом, аналогічний вище наведеному в Ізраїлю (Тайвань – неофіційно).

Для Європи існуюче протистояння становить особливий рівень актуальності та загроз з чисто географічної позиції, а також через намагання РФ наростити свій вплив на континенті,

паралельно послаблюючи солідарність серед європейських держав та нарощуючи страх через медіа (часто – шляхом погрози застосування ядерної зброї). Тим не менше, 10 європейських держав-членів НАТО зараз витрачають на оборону більше 2% ВВП [5]. Також європейські держави розглядають перспективи певної автономії власної безпеки в рамках НАТО, беручи до уваги виклики, з якими США вже стикається та може зіткнутись в майбутньому [6]. До кінця 2025 р. заплановано збільшення виробництва артилерійських снарядів до 2 млн за рік в межах країн ЄС [7]. Проводяться регулярні військові навчання в рамках НАТО, наприклад: «Steadfast Defender 2024», «Nordic Response 2024», «Dragon-24», «Quadriga 2024», «Sea Shield 24». Водночас ЄС та більшість європейських держав Північноатлантичного альянсу продовжують надавати Україні допомогу, укладено низку оборонних угод з Україною. Тут варто відзначити слова Високого представника ЄС Ж. Борреля ще в січні 2022 р.: «Ми тісно координуємо наш підхід із трансатлантичними партнерами та іншими сторонами, які мислять подібно до нас. Немає безпеки в Європі без безпеки України.» Ж. Боррель, Високий представник в ЄС» [8]. Також посилення оборони серед країн Заходу за межами Європи добре помітно на прикладах США, Південної Кореї, Японії та Австралії.

Результати цієї війни можуть мати вплив і на інші регіони світу. Це добре виражено у фразі прем'єр-міністра Японії Ф. Кішиди: «Україна сьогодні може стати Східною Азією завтра», яка відображає те, що відлуння цієї війни може спровокувати конфлікти далеко за межами європейського континенту. Тож існує занепокоєння, що у випадку російських успіхів в ході війни, це може сприйматись потенційними агресорами як сприятливий час для зміни status quo в інших точках світу та викликати нові військові зіткнення, наприклад на Далекому Сході.

Російсько-українська війна відобразила складність політичних та економічних процесів, поєднання багатьох країн та регіонів та значний взаємний вплив у випадках розгортання серйозної кризи. Незаперечним є те, що як світ та дії з боку держав як окремо, так і в сукупності чинять вплив на перебіг війни, так і війна – на перебіг глобальних процесів. Висвітлення таких взаємозв'язків на прикладі російсько-української війни ілюструє розгортання масштабних процесів, які стосуються політики, економіки, соціальних процесів, проблем безпеки тощо в багатьох куточках планети. І зміни, спричинені цією війною будуть мати далекострочкові наслідки.

Список використаних джерел

1. Підтримка України є пріоритетом головування Чехії в Раді ЄС – Фіала. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3521769-pidtrimka-ukraini-e-prioritetom-golovuvanna-kehii-v-radi-es-fiala.html> (дата звернення: 7.05.2024).
2. Open letter by Presidents in support of Ukraine's swift candidacy to the European Union. URL: <https://www.lrp.lt/en/media-center/news/open-letter-by-presidents-in-support-of-ukraines-swift-candidacy-to-the-european-union/37859> (дата звернення: 7.05.2024).
3. Сенат Чехії підтримав пришвидшення вступу України в НАТО. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/31/7162807/> (дата звернення: 7.05.2024).
4. Sokvy R. How Has the Russia-Ukraine War Impacted Cambodia's Foreign Policy? URL: <https://thediplomat.com/2022/12/how-has-the-russia-ukraine-war-impacted-cambodias-foreign-policy/> (дата звернення: 7.05.2024).
5. Світові витрати на оборону рекордно зросли торік – до \$2,2 трильйона. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3826779-svitovi-vitrati-na-oboronu-rekordno-zrosli-torik-do-22-trilijona.html> (дата звернення: 8.05.2024).
6. Як війна в Україні формує нову архітектуру безпеки в Європі. URL: <https://cpd.gov.ua/main/yak-vijna-v-ukrayini-formuye-novu-arhitekturu-bezpeky-v-yevropi/> (дата звернення: 8.05.2024).

7. ЄС збільшить виробництво снарядів до 2 млн на рік. Для цього виділили 500 млн євро. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/03/15/yes-zbilshyt-vyrobnyctvo-snaryadiv-do-2-mln-na-rik-dlya-czogo-vydilyly-500-mln-uevro/> (дата звернення: 8.05.2024).
8. Підтримка України з боку ЄС та безпекова архітектура у Європі. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%B7-%D0%B1%D0%BE%D0%BA%D1%83-%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0-%D1%83-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%96_uk (дата звернення: 8.05.2024).

Євгеній Гнип

Вроцлавський Університет, Польща

студентка 4 курсу

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Огляд українських закордонних періодичних видань ХХ століття

A review of Ukrainian periodicals published abroad in the 20th century. The article delves into significant topics within European Ukrainian communities during the 20th century, which the editorial boards deemed imperative to convey to fellow citizens abroad. The publications criticized the communist regime, reported news from Ukraine and the front during the Soviet-Ukrainian war. Conflicts among periodical staff are described. There were magazines engaged in educational activities or those bringing Ukrainians information about the countries where they lived. The author of the report provides examples of newspapers.

Тема даної доповіді — періодичні українські видання, які поставали у ХХ столітті у європейських країнах. Намагався концентруватися на роках міжвоєнних, оскільки це часи після виснажливих для молодшої держави визвольних змагань та завершення війни з більшовиками поразкою. Це була складна для України доба, схожа чимось на сьогодні, коли триває війна з практично тим самим ворогом. Водночас обмежуватися лише цим періодом я не збирався і зачепив пізніші часописи. Це передусім огляд вибраних періодик, спроба прослідкувати хід думок українців поза Україною, спосіб їхнього життя, що вони публікували та що вважали за потрібне донести до співгромадян за кордоном. У висновку будуть рекомендації, в який спосіб можна використати досвід минулого в сучасних українських виданнях. Усі наведені приклади вибрані з вебсайту Diasporiana, де представлені у великій кількості різноманітні публікації пов'язані з Україною.

Почну з проблематики, яка зустрічається найчастіше: з критики комуністів. Оскільки під час воєн багато українців були змушені переселитися за кордон, або мали в Україні сім'ю, з якою листувалися, або були безпосередньо залучені у війну, або покинули країну через репресії, у часописах діаспори часто з'являються описи пережитого, спостереження та оцінювання дій більшовиків.

У березневому випуску за 1921 рік часопису «Син України», що виходив у Варшаві, читаємо реляцію про побут дома, на окупованій Херсонщині, неназваного колишнього урядовця УНР. Залишався в рідному селі він недовго, тому що швидко до його хатини явилися

чекісти з допитом. «Всюди де тільки доводилося мені бувати — настрій, мало сказати противо-більшовицький, настрій самої лютої до них ненависти,» — так анонім описав стосунок українського села до комуністів. Пізніше наведено метод боротьби з кулацтвом, т.зв. розверстка, коли на осіб, котрі володіють більшою площею земель, накладається більший подесятинний відсоток податку аж до повної нестачі зерна навіть на засів.² Така політика комуністів стане причиною Голодомору всього через одне десятиліття. Автор, як і читачі газети, як і решта селян ще не знали цього, але вже відчували до чого все йде. Оpubлікував досвід урядовця Дмитро Івашин, псевдонім Геродот. Івашин публікувався в інших закордонних часописах поширюючи новини з України, а сам жив і працював у Румунії.

Іван Багрянний у пізнішому тижневику «Українські вісті», де відомий поет, громадський діяч і публіцист був головним редактором, у числі з 27 серпня 1961 р. випущеному в Новому Ульмі критикує “розв’язання національного питання” згадане в Третій Програмі КПРС. «Назовні — підпора всім уярмленим і упослідженим націям, підпора войовничого націоналізму! А в себе вдома: жорстокий, уславлений ще за царату, московський держиморда, що тримається вічної засади цього найреакційнішого імперіялізму — “тащить і не пущать”.»

Сам часопис «Син України» починаючи своє існування в 1920 році розказував про події на українсько-радянському фронті, а видавала його Українська військова місія у Варшаві. У найпершому їхньому випуску в передмові читаємо рефлексію історії Гетьманщини: «1654 року Українська Держава на чолі з Гетьманом Богданом Хмельницьким заключила з Урядом Держави Московської договір, по якому Україна й Московщина, заховуючи свою суверенність, об’єдналися в тісний державний союз для оборони спільних інтересів обох народів. Але [...] Російські царі стали накладати свою тяжку руку на суверенність Українського народу...» Далі йдуть новини з війни, зміни на фронті, прославляють Петлюру допомагаючи у створенні міту великого лідера. «Довідуємося, що в одній атаці на галицькому фронті брав особисто участь у бою з більшовиками сам Головний Отаман С. Петлюра. Його присутність і його бадьорість спричинилася до гарного висліду атаки.»⁶ Крім цього звітують про загиблих і поранених бійців армії УНР, з прізвищами, де проходили службу, іноді з датами й місцями народження та місцем поховання. Наприкінці газети можна зустріти в рубриці «Листування» прохання надати відомості про осіб, доля яких не була встановлена. Важливим було розповідати про війну українцям за кордоном. Перебування в еміграції дозволяло критикувати радянську владу, чим періодики успішно користувалися. У цей час комуністична преса публікує перекивлені відомості, відверту пропаганду про чудовий новий світ, який будується ними. Щоправда, до таких методів вдавалися і по цю сторону барикад. Часто редакції прикрашали події на фронті, щоб інші українці мали хоч крихту надії в буремний період. Дані часописи, як кожне інше джерело інформації, підлягають верифікації за посередництвом інших джерел, однак як спосіб відтворити думки тогочасних українців у схожій до нашої ситуації, немає кращих текстів.

Від 1 січня 1921 р., коли редактором стає Микола Вороний, тижневик починає також вміщати мистецькі та культурні події, водночас продовжуючи публікувати про політику та на мілітарну тематику. Таким чином, у тому ж березневому випуску згаданого часопису з’являється стаття Федора Савченка про українську капелу в Парижі. У цьому тексті автор описує як пройшла постановка пісень. Опис виявився яскравим, наповненим емоціями й сентиментами до української народної музики. Так себе почували українці в екзилі, які вперше за довгий час торкнулися до чогось свого.

«Але ж через кілька хвилин наша мила, радісна “щедрівка” висушила сльози в мого сусіда. Він ще трошки затулявся від мене рукою, але ж видно було, що все в душі його

сміється. Мабуть пригадав собі, сердега, величезні ще гарячі вареники із сиром, що колись попадали йому в руки, а потім і полотняну торбу на святу Меланку.»

Культурі присвячувалися цілі часописи. Знаменним виданням став тижневик «Наш світ», який виходив теж у Варшаві з 1924 до 1925, потім був перенесений у Луцьк, де діяв з 1935 до 1936 року. У газеті автори друкували праці як свої, так і класиків: поеми, оповідання, а також інтерпретації подій в українській освіті і культурі, світові новини. У випуску за 4 травня 1924 р. можемо спостерігати оцінку діяльності Кирило-Мефодіївського братства, а сторінкою далі, як німці господарюють на своїй землі. Ця газета є еталоном просвітницької діяльності, хоч проіснувала відносно не довго.

Українські видавництва 20–30-их відкривалися і закривалися, час безперервного життя рідко виносив понад три роки. Справа трималася на ентузіазмі кількох осіб, їхній готовності поширювати відомості з України та про Україну у світ. Проте не завжди це відгукувалося та знаходило підтримку в співгромадянах. Вороний жалівся на “непатріотичних українців”, які почали страйк у друкарні через “виключно егоїстично-економічні” причини, чим заблокували можливість праці видавництва. А конфліктів складно було уникнути. Це перша половина ХХ ст., коли ідеологічні тертя породжували напругу й тільки створювали поділ між українцями. Соціалісти, які через війну емігрували у Францію, заклали власну спілку та пов’язане з нею видавництво «Український робітник». Їхньою метою було забезпечення себе необхідних до комфортної праці та життя прав, не більше. У найпершому випуску 1926 р. вони скаржаться, що ніхто не розуміє їхню проблему, тому закликають долучатися до новоствореної спілки українських працівників, бо тільки разом вони здатні щось вдіяти. Водночас дані соціалісти виступали проти комуністичної влади в Україні, оскільки їхнім робітничим рухом керували не робітники, а автократичний режим Сталіна, вбачали в процесі українізації, що проводили більшовики, лише западню. На своїх сторінках вони розмістили згадку про смерть Петлюри та Держинського, називаючи першого великим лідером України, а другого — великим революціонером. Редакція «Українського робітника» мала конфлікт з іншим паризьким виданням «Тризуб» мовляв, ті не розуміють працівників і зациклені на поверхневих проблемах. Тижневик «Тризуб» був заснований самим Петлюрою та діяв як неофіційне представництво УНР. Газета висвітлювала події з України, займалася поширенням літературних праць. У числі з 20 травня 1934 згадують про Голодомор та організовану подію, де закликали допомагати Україні. Відбувався концерт українських музикантів та балет, а в сусідній залі продавалися книги українською та французькою мовами про Україну й голод. Усе відбувалося за допомогою комітету France-Orient, який працював під крилом міністерства закордонних справ Франції. Той самий комітет видавав журнали про різні країни, наприклад Єгипет, Югославію, Румунію, що наближало світ французькому читачеві. Комітет також присвятив кілька випусків Україні, де розповідали про українську історію, архітектуру, літературу і загалом культуру, а в написанні також брали участь представники діаспори. Так у випуску за лютий 1927 р. згадується про День Соборності та як його святкують українці за кордоном.

«Тризуб» перебував у конфлікті з бюлетенем «Запорожець». Видавали вони підсумки зі з’їздів українських комбатантів, але також вміщували деякі роздуми, як, наприклад, стурбованість, що деякі українці підпадають під вплив радянської преси. Конфлікт між обома видавництвами виріс на ґрунті критики «Тризубом» діяльності Скоропадського.¹⁵ Таке становище української закордонної періодики найкраще описується висловом: «Де два українці, там три гетьмани», сварки, невирішені суперечки, не бажання йти на примирення породжували роздробленість українців у час, коли необхідно було об’єднуватися.

Бували й гумористичні видання. Мабуть, найзнаковішим є з чеського міста Подебради — «Подебрадка», де вмішувалися карикатурні зображення і вірші, висміювався той самий розбрат українців, нетривалість життя видавництва, економіка, політика. Гумор, як спосіб розрядити негативні переживання, є невіддільною частиною українського інформаційного простору. Рубрики з відповідним вмістом траплялися досить часто в інших газетах.

Надзвичайно активним було студентське середовище після війни. Публікації українських студентів можна було знайти практично в кожній країні Європи, видавалися вони з різним успіхом. У Гайденау діяло об'єднання студентів, що опинилися тут, як біженці після Другої Світової. Вони заснували власне видання «Студент» в 1947 р. Серед цікавого, у першому випуску Євген Гаран розмістив досвід від перебування в місті Геттінген, з описом архітектури, нарисом історії та враженнями від місцевого університету. «Виявляється, що Геттінген заснований майже тоді, коли й Київ. Тільки кияни, люди жваві й меткі, усе займалися політикою і торгівлею і завдяки тому розбудували своє місто на велику столицю з майже мільйоновим населенням. А Геттінген своїм населенням разів у десять менший. Та, правда, не менш славний, бо геттінгенські міщани, хоч і не були добрими дипломатами чи торговцями, зате вдавалися в науки і створили в себе університет один із кращих у світі.»

Концепт путівника пізніше добре представив альманах-щорічник «Українське слово», який видавався у Франції. У випуску 1973 р. можна спостерігати опис Парижу з детальними зарисовками споруд, описами, історією. Ця монументальна праця вміщає також враження від перебування в інших країнах та містах. З'являються оголошення у великій кількості: де смачно поїсти, де знайти прихисток, реклама послуг українських підприємств за кордоном. Це нагадує сучасні групи в соціальних мережах, де подібним чином об'єднуються українці перебуваючи на чужині.

Підсумовуючи: українські періодичні видання з ХХ ст. дають масу ідей, які можна реалізувати для привернення уваги поза Україною до теперішньої війни. Культурні заходи з українськими митцями, виставки, налагодження комунікації з тутешньою владою та населенням. Важливо також розказувати про міста, де перебуваємо, оскільки так ми наближуємося до місцевих традицій і вже на цьому легше налагоджувати контакт, не варто закриватися лише в спільноті своїх громадян. Але найголовніше — це нагадувати іншим українцям, що війна досі триває. Моя пропозиція: це створення в наукових осередках спільної онлайн-платформи для обміну інформацією, наближення історії і культури краю свого перебування та постійне нагадування про дійсно важливе — зараз Україна протидіє імперії, яка століттями намагається винищити нас. Поразка приведе до подій з минулого століття. Необхідно вчитися на помилках наших попередників, щоб цього не допустити.

Список використаних джерел

1. Кость С. Історія української військової преси. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 340 с.
2. Мельник Т. En Exil. France-Orient. 1927, № 57, с. 21.
3. Тренін. Цікавий доклад. Запорожець. 1936, № 1, с. 11-12.
4. Заїкин В. Основні риси суспільного світогляду Кирило-Мефодіївців. Наш Світ. 1924, № 5, с. 4-5.
5. Подебрадка. 1925, № 4.
6. Прокопович В., Ливицький А., Ніковський А. Нота правительства Української Народної Республіки. До держав і народів. Син України. 1920, № 1, с. 1-3.
7. Головний Отаман у бою. Син України. 1920, № 1, с. 4.
8. Листування. Син України. 1920, № 2, с. 8.
9. Геродот Д. На окупованій Батьківщині. Син України. 1921, № 9, с. 3.
10. Вороний М. Від редакції. Син України. 1921, № 9, с. 8. Федір С. Українська капела в Парижі. Син України. 1921, № 9, с. 4-6.

11. Гаран Є. Геттінген - університетське місто. Студент. 1947. № 1, с. 16-18.
12. Концерт-базар на користь голодним на Україні в Парижі. Тризуб. 1934, № 18, с. 6-9.
13. Багрянний І. Національне питання в програмі КПСС. Українські вісті. 1961, № 35-36, с. 1.
14. Смерть Головного Отамана. Український Робітник. 1926, №. 1, с. 2-4.
15. Найвизначніші монументи. Українське Слово. 1973, с. 11-25.
16. Електронна бібліотека. URL: <https://diasporiana.org.ua/> (дата звернення: 4.05.2024)

Тарас Катрун

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студент 2 курсу,
член асоціації українців в Чеській
Республіці
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

1968 рік в історії Чехословаччини у контексті європейських цінностей

The article aims to assess the significance of 1968 in the history of Czechoslovakia from an objective historical point of view in the context of understanding European values. The source base of Czech authors and leading Ukrainian specialists in the history of the modern Czechia is taken as a basis. The article reveals the course of events of the Prague Spring and the democratic changes it brought to the society of Czechoslovakia. Attention is focused on what exactly prompted the political rehabilitation of the country. The reaction of the USSR and the Warsaw Pact countries to the reforms in Czechoslovakia and the military intervention of the Soviet troops is described. Special attention in the research is paid to society's reaction to the invasion and reinterpretation of values that were in the socio-political circles of the state. The consequences of the invasion on the further history of the Czechs and Slovaks are outlined. The story of how the Czech and Slovak peoples realized the totalitarian system they lived in is revealed. It is demonstrated how the reforms of the Prague Spring laid the foundation for the formation of democratic values in Czechoslovakia.

Для чехословацької історії 1968 рік це така ж важлива дата, як 1918 або 1989 рік. Ці дати асоціюються з ключовими подіями в ці роки - усвідомлення демократичних цінностей.

Події Празької весни та воєнна інтервенція СРСР в Чехословаччину (яка отримала назву операція «Дунай») мали вагоме значення на подальші суспільно-політичні процеси на території ЧСРР. Щоб зрозуміти важливість даної події та який вона мала вплив на усвідомлення демократичних цінностей, а отже Європейських цінностей, потрібно розглянути передісторію події, що сталося в чехословацькому суспільстві та який це мало наслідок для історії чехів та словаків.

Загалом Празька весна - це сукупне значення політичної реабілітації Чехословаччини в 1968 році. Період, коли політичні та суспільні кола прагнули створити «соціалізм з людським обличчям» та відійти від норм тоталітарного устрою країни, який будувався на прикладі СРСР. У 1960-х роках Чехословаччину охопило бажання політичної реабілітації. У 1963 році в Ліблице пройшла конференція, яка присвячувалася життю Франца Кафки. Учасники конференції у дискусіях висловилися за реабілітацію Кафки після критики, якої його піддали. Тому ця конференція мала сильний ефект, що поклав початок реформам, а сам Кафка став

символом відродження чехословацької інтелектуальної та мистецької свободи. З'їзд чехословацьких письменників 1967 року також був важливим поштовхом для початку політичної реабілітації. Письменники, побачивши, що уряд починає послаблювати тиск на цензуру та порядок, почали висловлювати невдоволення станом речей в державі.

4 січня 1968 року А.Навотний, один із палких комуністів та головний противник політичної реабілітації в державі, був знятий з посади першого секретаря ЦК КПЧ, а на його місце вибрали одного з лідерів ідей реформації О.Дубчека. Він та його оточення розпочали реформи та прагнули створити «соціалізм з людським обличчям». Дубчек згадує: *«Народ був невдоволений партійним керівництвом. Ми не могли замінити народ, тому замінили керівників»*. Особистість Дубчека буде ключовою упродовж усього періоду політичної реабілітації. Дубчек та його команда реформаторів вірили у краще майбутнє, у соціалізм з демократичними цінностями.

Програма дій, як основний документ Празької весни, базується насамперед на ґрунтовному критичному аналізі минулого періоду, на визнанні причин глибокої суспільної кризи, головним джерелом якої були догматичні, владно-бюрократичні застосування сталінської концепції соціалізму та методів управління ним в умовах передової Чехословаччини та з визнання необхідності їх подолання. Тому основною ідеєю і конкретним змістом програми дій є сприяння соціалістичній демократії в управлінні всіма сферами життя Чехословаччини та забезпечення всіх демократичних прав для кожного окремого громадянина: свобода слова, проживання, пересування тощо. Формально в цій програмі комуністична партія Чехословаччини все ще зберігає провідну роль у суспільстві, але її концепція зазнала фундаментальних змін: партія за новою ідеєю *«виконує свою керівну роль не пануючи над суспільством, а найвідданіше служачи його вільному соціалістичному розвитку»*...[1].

Доречною є праця Радомира Мокрика *«Чеські історії ХХ століття»*, де автор пише: *«У квітні ЦК КПЧ оприлюднив Програму дій, яка передбачала певні зміни в становищі та повноваженнях КПЧ, економічні реформи та децентралізацію, зміни виборчого законодавства, на основі яких уже восени мали відбутися значно демократичніші вибори. Абсолютно революційні зміни відбулися в червні: парламент проголосував зміни до Закону про друковані видання та ЗМІ, в якому було прописано нечувані для радянської системи тези: «Цензура є неприпустимою. Під цензурою розуміється будь-яке втручання державних органів, спрямоване на обмеження свободи слова і вираження та їх поширення в ЗМІ». З кожним днем чехословаки прокидалися в усе більш демократичному суспільстві. Популярність лідера Празької весни та його «соціалізму з людським обличчям» досягла апогею. Проте чим демократичнішим ставав Дубчек, тим більше занепокоєння він викликав у столиці радянської імперії – Москві»* [2,с.209].

Звичайно, такі палкі реформи та бажання закласти демократичну базу в управлінні державою не могли залишитися повз уваги Москви. 18 серпня 1968 році в Москві несподівано була скликана зустріч лідерів Варшавської п'ятірки. У вступній промові Л.Брежнєв зробив аналіз та огляд подій у Чехословаччині. У своєму виступі він каже наступне: *«Наше політбюро протягом останніх трьох днів (тобто 15-17 серпня) аналізувало ситуацію в Чехословаччині... Дубчек не виконує жодних зобов'язань... він перейшов на бік правих сил..., без допомоги лівих сил важко розраховувати на якісь зміни. Ми зважили всі «за» і «проти» і одностайно вирішили, що повинні надати свою допомогу здоровим силам Чехословаччини. Ми згодні з планом дій, який вони нам запропонували. Ми не можемо очікувати більш сприятливої*

ситуації. Ми глибоко переконані, що заклик здорових сил Чехословаччини зустрине гарячу міжнародну підтримку всіх інших учасників Братиславської зустрічі» [3, с.135-137].

Саме тоді Брежнєв остаточно прийняв рішення про військову інтервенцію в Чехословаччину. Ціллю її було зупинити суспільно-політичні процеси, які відбувалися в ЧССР. На думку керівників в Москві, дана політична реабілітація могла серйозно вплинути на стабільність всього Варшавського блоку. Таким чином, у ніч з 20 на 21 серпня в Чехословаччину було введено 200.000 тисяч радянських солдатів та 5000 тисяч танків. Міністр оборони ЧССР М. Дзура був проінформований маршалом СРСР А.Гречко про введення військ. Застерігалось, щоб збройні сили ЧССР знаходилися в своїх місцях та ніякими чином не втручалися в ситуацію. Армія ЧССР дійсно не чинила опір. Чинило опір місцеве цивільне населення.

Хотілося б навести приклад розмови пражана з радянським солдатом яке було зафіксоване:

—Ми хочемо йти до комунізму! Чому ти нам заважаєш? Навіщо приїхав на танку?— Ви хочете йти до комунізму не тим шляхом. Що буде, якщо кожен піде своєю дорогою? Ніхто не прийде!— А може, наш шлях кращий? — Ні, ми мусимо вас вести, нас більше!

Народний спротив був потужний. Люди спиняли танки голими руками, та з вигуками геть радянських окупантів показували небажання чеського та словацького народу підкорятися СРСР. По всій Празі вивішувалися плакати «*Іване, йди до дому*» та «*Геть окупантів*». За сучасними даними втрати склали близько 108 вбитими та 500 пораненими мирних жителів, які опиралися окупації. Відбулася окупація незалежної держави. Радянські танки та солдати будуть базуватися на території Чехословаччини до 1991 року, лише після розпаду СРСР та тих політичних процесів, які проходили в Центрально-Східній Європі наприкінці ХХ століття, радянські військові покинуть землі Чехословаччини.

Наслідки даної події варто зазначити у декількох пунктах:

1. Це прояв в політичних та інтелектуальних колах Чехословацького суспільства до демократичних перетворень.
2. Вияв народної єдності та боротьби за свої права та ідеї, які озвучувались реформами Празької весни.
3. Недалекоглядність керівництва СРСР не привела до придушення антикомуністичного настрою. Нова хвиля демократичних перетворення та усвідомлення європейських цінностей відбулася вже у 1989 році й остаточно завершила вплив росії в Чехії та Словаччині.
4. Фактично на ситуацію вплинула не так реформація суспільного устрою, підтримка якого безперечно була і успіхи, як brutальне вторгнення радянських військ та пряме втручання у життя та спокій простих громадян Чехословаччини. Це спричинило процес переосмислення в широких колах суспільства тієї ситуації, яка є, відбулася ще більша підтримка демократичних процесів в країні та бажання до свободи.
5. Можна вважати, що події 1968 року мають пряме відношення до подальшої історії Чехії, а саме Оксамитової революції, а згодом і приєднання до НАТО та ЄС. Адже хід історії 1968 року з новою силою дав поштовх демократичним процесам в суспільстві та розумінні свого майбутнього у контексті європейських цінностей.

Висновок. Розглядаючи 1968 рік в історії Чехословаччини у контексті Європейських цінностей була поставлена мета з наукової та об'єктивної точки зору означити причину

бажання політичної реабілітації. Охарактеризувати передумови, перебіг та наслідки реформ Празької весни. Описати основні цілі, які ставило перед собою поновлене керівництво ЧССР, радянське вторгнення в Чехословаччину та процес зародження демократичних цінностей в широких колах суспільства.

Процес переосмислення власного шляху громадянами Чехословаччини відбувся саме після вторгнення СРСР. Послаблення тиску на громадськість, а також політична реабілітація, яка почала реалізовуватися завдяки реформам Празької весни, дала поштовх процесу зародження демократичних цінностей в суспільстві. Вторгнення радянських військ лише пришвидшило цей процес. Чехословацький народ повстав проти політики СРСР та його впливу на землях Чехословаччини. Громадяни зрозуміли, наскільки важливе значення мала програма, запропонована поновленим керівництвом і, що основне, як результат ця програма дає: свободу, права та вибір. Три основні значення європейських цінностей. Наступні події Празької весни та операції «Дунай» знайшли свій відгук вже у 1989 році, коли під час Оксамитової революції, як кульмінаційного моменту боротьби проти комуністичного режиму та впливу СРСР дійшли до свого піку, і народ Чехії пішов шляхом євроінтеграції. Великого значення це набуло саме завдяки 1968 року, коли настав період усвідомлення свого майбутнього у демократичному устрої.

Список використаних джерел

1. Benčík Antonín. Operace «Dunaj» Vojáci a Pražské jaro 1968 Studie a dokumenty. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 266 с.
2. Мокрик Р. Чеські історії ХХ століття. Київ : Дух і Літера, 2024. 367 с.
3. Benčík Antonín. Operace Dunaj, aneb, Internacionální vražda Pražského jara. Praha : Krutina Jiří - Vacek, 2013. 399 с.

Назарій Дейнека

Карлів Університет, Чехія

студент 1 курсу

Науковий керівник:

Tereza Chlaňová., Ph.D.

Історія українсько-чеських дипломатичних відносин

The report is devoted to the development of Ukrainian-Czech diplomatic relations in the period from 1991 to the present. The stages of rapprochement of bilateral interstate relations are analyzed.

The reasons for the weakening of diplomatic contacts were investigated, the facts that caused the exacerbation of certain problematic issues were indicated. It was concluded that the political, economic, and cultural rapprochement between Ukraine and the Czech Republic took place in the most historically significant moments for Ukraine, namely: the All-Ukrainian referendum on the declaration of independence, the Orange Revolution, and the Revolution of Dignity. Considerable support at the highest diplomatic level by the Czech Republic for Ukraine has been felt since the beginning of the Russian-Ukrainian war.

Уже в кінці 80-их років вплив Радянського Союзу почав стрімко падати, що призвело до революцій у країнах Варшавського договору. Комуністичний режим почав сипатись у Польщі, Угорщині, НДР, Чехословаччині, Болгарії, Румунії та Албанії. Пізніше ці події назвуть «Осінь народів». У Чехословаччині Оксамитова революція, яка тривала з 17 листопада до 29 грудня 1989 року, закінчилась відставкою Президента Густава Гусака та формуванням нового коаліційного уряду. Наступного 1990-го року відбулись перші, за більш ніж 40 років, демократичні вибори. Для України 1990 рік став знаковим через Декларацію про державний суверенітет, що була ухвалена 16 липня Верховною Радою, тоді ще УРСР і стала вельми суттєвим кроком до отримання власної суб'єктності та проголошення незалежності.

Першим кроком у зовнішній політиці для України став Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Федеральним міністерством закордонних справ Чеської і Словацької Федеративної республіки, підписаний 27 листопада 1991 року. Це відбулось ще до офіційного визнання чехословацькою стороною України, яке сталось лише 8 грудня 1991, після Всеукраїнського референдуму. А вже 30 січня 1992 р. між Україною і ЧСФР було встановлено дипломатичні відносини. У травні в Києві було відкрито чехословацьке посольство. Через два місяці у Празі розпочала роботу і дипломатична служба України. Першим послом став Роман Лубківський — відомий письменник та громадський діяч.

Усі ці події стали фундаментом для формування дипломатичних відносин поміж двома державами. Втім друга половина 1992 принесла певне затишшя, наприклад, було скасовано організацію поїздки Президента Леоніда Кравчука та підписання Договору про добросусідство. Українська сторона не бажала підписувати договір із державою, що скоро перестане існувати. І справді, у самій ЧСФР вже почався процес розділення, який завершився 1 січня 1993 утворенням двох незалежних держав: Чеської Республіки та Словацької Республіки. Україна стала однією з перших, хто визнав незалежну Чехію.

Наступною ключовою подією був державний візит Президента Леоніда Кучми до Праги у квітні 1995 року, під час якого нарешті підписали Договір про дружні відносини та співробітництво. Леонід Кучма висловив захоплення результатами економічних перетворень, заявивши: «Чехія настільки далеко пішла у реформуванні своєї економіки, що на нас вони дивляться, як на первісних людей».

Можна зазначити, що 90-ті роки стали періодом формування договірно-правової бази українсько-чеських відносин. Усього було підписано понад 70 двосторонніх документів. Втім, незважаючи на це, взаємини так і не вийшли на особливо теплий чи союзницький рівень. На заваді були передусім відставання України у площині політичних, соціальних та економічних реформ і різні геополітичні вектори: Чехія була орієнтована на Західну Європу, яка і стала пріоритетом у зовнішній політиці. У цей час Україна зайняла позицію нейтралітету, невизначеності та балансування. Наприклад, під час зустрічі Президентів Леоніда Кучми та Вацлава Гавела у 1995 році основною ціллю Чехії був вступ до НАТО, Україна на той момент не була навіть членом Ради Європи.

Протягом перших 10 років незалежності були також укладені численні економічні угоди. Частина угод мала вирішити проблему незаконної трудової міграції українців. Більшість договорів втратила актуальність після вступу Чехії до ЄС у 2004.

Усе ж початок третього тисячоліття посприяв зближенню та тіснішій співпраці між державами, хоч і подекуди це було викликано трагедіями. Як от влітку 2002 року, коли Чехію накрила найбільша за всю історію хвиля повеней. З України було надіслано гуманітарну допомогу, а Товариство Червоного Хреста України перерахувало кошти для подолання наслідків негоди.

Помаранчева революція стала важливим поштовхом в українсько-чеських відносинах. Перемога проєвропейських демократичних сил змінила імідж України на міжнародній арені і стала переломним моментом у геополітичному виборі країни. Протягом наступних п'яти років відбулося дві зустрічі на найвищому рівні: у червні 2005 року — державний візит Президента ЧР Вацлава Клауса в Україну та у березні 2009 року — державний візит Президента України Віктора Ющенка до Чехії. Ключовою частиною взаємодій тепер стало запозичення Україною чеського досвіду на шляху до НАТО та ЄС. 7 травня 2009 року у Празі було урочисто розпочато ініціативу ЄС «Східне партнерство», метою якої було покращення відносин із східними сусідами, зокрема з Україною. Також варто згадати співпрацю України із Вишеградською групою, що полягала у декількох зустрічах, наприклад, у червні 2005 року, коли Прем'єр-міністр України Юлія Тимошенко зустрілася з Прем'єр-міністрами країн групи. Після зустрічі Ю. Тимошенко заявила, що розраховує на допомогу Четвірки в інтеграції України до ЄС і що після вступу до ЄС Україна зможе приєднатися до «Вишеградської групи».

На початку наступного десятиліття українсько-чеські відносини пережили період найбільших випробувань. Причин було декілька: вплинула і світова економічна криза і внутрішня ситуація в самих країнах. В Україні новим Президентом став Віктор Янукович, що призвело до дрейфування країни в сторону сходу. Перше загострення відбулось у січні 2011 року. Тоді Чехія надала політичний притулок Богдану Данилишину, міністру економіки в уряді Юлії Тимошенко, якого Генеральна Прокуратура України оголосила в розшук. За декілька місяців після цього Служба безпеки України звинуватила у шпигунській діяльності аташе з питань оборони Посольства Чехії полковника Зденека Кубічека та військового аташе майора Петра Навотну. Їх оголосили персонами нон грата і вислали з України. У відповідь Чехія видворила двох українських дипломатів та назвала звинувачення Києва помстою за політичний притулок. Також того ж року чеська сторона знову порушила питання погашення Ямбурзького боргу, що був частиною боргів СРСР за участь Чехословаччини у побудові ділянки магістрального газопроводу Ямбург-Західний кордон, який проходив територією УРСР. Україна й досі цей борг не виплатила.

Революція Гідності, окупація Криму та початок російсько-української війни докорінно змінили політичний ландшафт України, отже, і її міжнародну політику. Знову розпочався рух на Захід та покращення відносин із країнами ЄС, зокрема з Чехією. Активізувалась співпраця у рамках Східного партнерства та Вишеградської групи. Чехія послідовно виступала за збереження санкцій проти Росії та підтримувала суверенітет і територіальну цілісність України. Введення безвізового режиму з Європейським Союзом у 2017 році посприяло поглибленню культурних та економічних зв'язків. У 2018 році спостерігалось збільшення міжпарламентських контактів. Політичні контакти на найвищому рівні активізувались після виборів в Україні у 2019 році. 18-19 листопада 2019 року відбувся дипломатичний візит в Україну глави уряду Чехії Андрея Бабіша.

Трагічні події після 24 лютого 2022 року остаточно виявили ворогів та показали друзів. З початку повномасштабного вторгнення Росії Чехія стала надійним партнером України,

забезпечивши як політичну, гуманітарну, так і військову підтримку. Тож залишається сподіватись, що всі найтемніші часи українсько-чеських дипломатичних відносин уже позаду. Для розвитку двосторонніх дружніх відносин між державами важливий той факт, що, як чеська дипломатія, так і чеське громадянське суспільство, особливо після початку повномасштабної російсько-української війни, всіляко підтримують незворотність європейського та євроатлантичного курсу України, який Україна визначила у своїй Конституції.

Список використаних джерел

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Акт проголошення незалежності України (24 серпня 1991 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1991. – № 38. – С.502.
3. Декларація про державний суверенітет України (16.07.1990) // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990.- № 31.- С. 429
4. Протокол про співробітництво між Міністерством закордонних справ України та Федеральним Міністерством закордонних справ Чеської і Словацької Федеративної Республіки від 27.11.91 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_013#Text (дата звернення: 02.05.2024).
5. Про ратифікацію Договору про відносини і співробітництво між Україною та Чеською Республікою: Закон України від 06.10.95. N 368/95-ВР (368/95-ВР) від 06.10.95. Чинний від 25.07.1996 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203_101#Text (дата звернення: 02.05.2024).
6. Про ратифікацію Угоди між Урядом України і Урядом Чеської Республіки про умови завершення реалізації після 1 січня 1992 року на території України Угоди між Урядом СРСР і Урядом ЧСРСР про співробітництво в освоєнні Ямбурзького газового родовища, будівництві магістрального газопроводу Ямбург - Західний кордон СРСР та об'єктів Уральського газового комплексу і пов'язані з цим поставки природного газу із СРСР до ЧСРСР від 16 грудня 1985 року: Закон України від 02.07.99. N 821-XIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-14#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
7. Корсак Р. В. Українсько-чеське міждержавне співробітництво в 1991–2005 рр. : [монографія] / Ужгород : Гражда, 2007. – 208 с.
8. Корсак Р.В. Історія українсько-чеських дипломатичних відносин: політика, економіка, туризм: історико-дипломатичне дослідження / Ужгород , Аутдор-Шарк- 2016. – 188 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Korsak_Roman/Istoriia_ukrainsko-cheskykh_dyplomatychnykh_vidnosyn_polityka_ekonomika_turyzm_istoryko-dyplomatychn.pdf (дата звернення: 03.05.2024).
9. Цуп О.В. Чеська Республіка і Україна в міждержавних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ ст. - Рукопис. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.02 – Всесвітня історія. – Тернопіль, 2008. — 265 с. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/1613/1/Dis_Tsup.pdf (дата звернення: 04.05.2024).
10. Цуп. О.В. Проблема «Ямбурської» заборгованості України перед Чеською республікою та її вплив на двосторонні торговельно-економічні відносини. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – Т. : ТНЕУ, 2011. – Вип. 16. – С. 301 – 307. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26412/1/%D0%A6%D1%83%D0%BF%20%D0%9E.pdf> (дата звернення: 04.05.2024).

Електронні ресурси:

1. Політичні відносини між Україною та Чехією. URL: <https://czechia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/308-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-chehijeju> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Історія Посольства та чесько-українських зв'язків. URL: <https://czechia.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/istoriya-posolstva-ta-chesko-ukrayinskih-zvyazkiv> (дата звернення: 02.05.2024).
3. Корсак Р. В. Внутрішня та зовнішня політика України і Чехії на початку ХХІ століття: контекст дипломатичних відносин (1991-2012 рр.) С.523 URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Korsak_Roman/Vnutrishnia_ta_zovnishnia_polityka_Ukrainy_i_Chek_hii_na_pochatku_KhKhI_stolittia_kontekst_dyplomaty.pdf? (дата звернення: 03.05.2024).

4. Цуп О.В. Співробітництво України й Чеської республіки в сфері науки та технологій// Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. – Вип. 10. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. – 482 с. http://catalog.library.tnpu.edu.ua/naukovi_zapusku/ukraine_europe/Zbirnyk10.pdf (дата звернення: 03.05.2024).

Іван Шевчук

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
аспірант

Науковий керівник:

д.і.н., проф. Микола Алексієвець

Україна та Чеська Республіка. Тенденції європейської інтеграції

Ukraine's European integration aspirations are a key aspect of its foreign policy and development. Since gaining independence in 1991, Ukraine has been actively working on its approximation to the European Union and other European structures. However, this process has been complex and has been accompanied by numerous challenges.

Ukraine was one of the first countries in the world to establish diplomatic relations with the Czech Republic on January 1, 1993, the first day of the Czech Republic's existence as an independent state. At the same time, the Czech Foreign Policy Concept stated that the Czech Republic considers Ukraine to be an important European country and highly appreciates its policy on the Euro-Atlantic direction and will make efforts to expand Ukrainian-Czech interstate cooperation.

Відносини між Україною та Чехією були започатковані з утворенням двох незалежних держав. Вивчення українсько-чеських відносин є актуальним, оскільки обидві держави здобули незалежність на початку 90-х рр. ХХ ст. і аналіз такого співробітництва дає можливість вивчити усі процеси становлення міждержавних контактів, починаючи зі встановлення дипломатичних відносин, розвитку співпраці у політичній, економічній, культурній і гуманітарній сферах та, закінчуючи співробітництвом у системі загальноєвропейських відносин та в міжнародних організаціях.

Україна продовжує мати підтримку з боку багатьох країн і міжнародних організацій у її євроінтеграційних зусиллях [1]. Чеська Республіка, залишається важливим політичним і економічним партнером України. У свою чергу, Чехія розглядає Україну як європейську країну, від якої залежить стабільність у Центрально-Східній Європі, підтримує прагнення нашої країни інтегруватися до європейських та євроатлантичних структур.

На початку ХХІ ст. Чехія у міжнародних відносинах сприймалась як демократична, стабільна у політичному, економічному та соціальному відношенні центральноєвропейська держава. Чехія користувалася авторитетом як серед країн традиційної західної демократії, так і серед країн, які нещодавно разом з нею належали до комуністичного блоку. У цих умовах чеська дипломатія відзначалась значною впливовістю і гнучкістю, схильністю до розумних компромісів, що перетворювало її на корисного і ефективного партнера України.

Україна була зацікавлена у розширенні правової бази, що дало б можливість вести співробітництво з Чеською Республікою в різних галузях. Актуальними на той час для України

були співпраця з Чеською Республікою в галузі економіки, транспорту, освіти і науки, культури й охорони здоров'я, захисту прав національних меншин, використання робочої сили. Україна розглядала Чеську Республіку не тільки як безпосереднього партнера, але й як посередника між Сходом і Заходом. Саме за підтримки Чехії Україна декларувала свої наміри приєднатися до демократичної Європи [2].

Прикметною рисою політиків чеської держави була їх підвищена чутливість до питань демократичного розвитку, додержання свобод і прав громадян у державі. Що ж стосується ступеню пріоритетності для України розвитку відносин з Чеською Республікою, він розглядався здебільшого у загальному контексті співробітництва нашої країни з країнами Центрально Східноєвропейського регіону. Незважаючи на те, що Польща, Угорщина та Словаччина, із зрозумілих причин, мають більше «точок дотику» з Україною, у яких перетинаються конкретні, матеріальні спільні інтереси, нерідко саме політична позиція чеської сторони була тим важливим фактором, який або відчутно сприяв розвитку тієї чи іншої спільної ініціативи, або гальмував можливу взаємодію на певному напрямі. Тому сьогодні досить актуальним є завдання виведення українсько-чеських відносин на рівень особливого політичного та торговельно-економічного партнерства.

На початку ХХІ ст. Чехія успішно співпрацювала у напрямі євроінтеграції і готувалась до вступу в Євросоюз. Одержавши підтримку виборців на референдумі щодо вступу до ЄС, чеські державні інститути послідовно розширювали свої євросоюзівські контакти .

У період 2000-2001 рр. в Україні відзначився політичними протистояннями, у результаті яких значно посилювались повноваження президента Л. Кучми. За цих умов головними першочерговими інтересами України у відносинах з Чеською Республікою напередодні її вступу до ЄС були: 1. Активізація політичного співробітництва з новим Урядом Чеської Республіки; 2. Розвиток міжпартійної співпраці парламентських партій України та Чехії; 3. Політична підтримка Чехії євроінтеграційних прагнень України; 4. Залучення Чеської Республіки до реалізації Плану дій Україна – ЄС за програмою Європейської політики сусідства; 5. Забезпечення активної підтримки Чехією зусиль України щодо отримання статусу країни з ринковою економікою; 6. Створення зони вільної торгівлі Україна – ЄС; 7. Підтримка вступу України до Світової організації торгівлі; 8. Використання досвіду чеської сторони щодо адаптації національного законодавства до правових норм ЄС; 8. Розвиток співробітництва у рамках програми НАТО «Партнерство заради миру»; 9. Відкриття у Чехії постійних представництв підприємств, організацій та комерційних структур України, змішаних торгово-промислових палат; 10. Вирішення проблеми нелегальної міграції українських громадян;

Вступ Чеської Республіки до ЄС відбувався за умов політичної та економічної стабільності у країні. Набуття Чехією членства в Євросоюзі підтримували майже все чеське суспільство та політичні сили. У країні почали набувати визначального характеру зразки європейської демократії, ринкової економіки та високих соціальних стандартів. Чехія поступово інтегрувалася до єдиного ринку і політичної системи європейської спільноти.

На відміну від Чехії, внутрішньополітична ситуація в Україні постійно загострювалась. Верховна Рада України 20 квітня 2004 р. ратифікувала Договір про створення Єдиного економічного простору (ЄЕП), що свідчило про орієнтацію на Росію і СНД. Це викликало гострі дискусії в українському суспільстві. ЄС на цей крок України відреагував заявою, що ЄЕП зашкодить торговельно-економічним відносинам з ЄС, вступу Україні в Євросоюз і СОТ. Особливо загострилась політична ситуація у зв'язку з виборами Президента України 2004 р., у яких перемогу здобув опозиційний кандидат В. Ющенко. Це сприяло зближенню України з Чехією та Євросоюзом, що засвідчив саміт «Україна – Євросоюз» 1 грудня 2005 року. Україна

сподівалась на поглиблення європейської інтеграції у зв'язку з чеським головуванням в ЄС. У цей час були закріплені та розширені позитивні результати, досягнуті протягом попередніх років.

Українсько-чеській політичній та економічній співпраці заважали внутрішні проблеми, що існували в Україні, а саме: 1. Диктатура у внутрішній політиці, яка проявлялася у придушенні політичних опонентів; 2. Соціальна нерівність, що стала перешкодою у досягненні внутрішньої злагожденості українського суспільства; 3. Радянське минуле, яке істотно впливало на співробітництво з Чехією. Таким чином, відповідно з трансформаційними суспільними процесами, які здійснювалися в Україні і Чехії у період 2000-2020 рр., відбувалися зміни у рівні торговельно-економічного співробітництва країн. На початковій стадії головна увага у співробітництві зосереджувалась на виробленні двосторонньої договірно-правової бази у торговельно-економічній сфері, лібералізації взаємної торгівлі, усуненні митних і торгових бар'єрів, закладенні основ довготривалого інвестиційного, промислово-коопераційного партнерства.

Трансформація суспільно-політичного життя та соціально-економічних відносин, розвиток державних реформ у Чехії відбувалися значно швидше, ніж в Україні, оскільки їх проведення підтримувала більшість чеського суспільства та політичних сил країни. Натомість реформування українського суспільства проходило непослідовно, оскільки політична еліта країни не була готова до радикальних суспільно-економічних перетворень, а ліві політичні партії гальмували їх проведення, що спричинило відставання України від Чехії у розвитку демократизації суспільства. До 2005 року демократичні процеси в Україні розвивалися повільно. Після подій «Помаранчевої революції» відбувається відхід від «кучмізму», а розпочаті демократичні перетворення підтримувалися не тільки українським суспільством, але й європейськими країнами, серед яких були Чеська Республіка, Польща, Словаччина і Угорщина. 2. Упродовж 2010 – 2012 рр. українсько-чеській економічній співпраці перешкоджали внутрішні проблеми в Україні: відсутність реформ та часті зміни у законодавстві, згорання демократичних процесів та встановлення влади одної партії, придушення опозиційних сил, соціальна нерівність і радянська світоглядна спадщина. Судові справи у 2011-2012 рр. над ексурядовцями були негативно сприйняті європейською спільнотою та призвели до політичної кризи між Україною і Чехією. Остання, надаючи політичного притулку українським урядовцям, виступила гарантом головних принципів європейського права – повага прав і свобод людини. Чехія офіційно розділила позицію Євросоюзу, що антидемократичні процеси, які відбувалися в Україні у 2010 – 2012 рр., негативно впливали на перспективи підписання Угоди про асоціацію з ЄС [3].

Підписати Угоду про асоціацію мали у листопаді 2013 року, проте в останній момент тодішній президент вирішив поставити процес на паузу. Саме після цього в столиці і розпочалися масові протести, які згодом переросли у Революцію Гідності.

21 березня 2014 року, у Брюсселі було підписано політичну частину Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом – документ, який відмовився підписувати режим Януковича.

16 вересня Верховна рада України та Європарламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. Проте процес ратифікації країнами-членами ЄС розтягнувся аж на два роки – останніми угоду схвалили Нідерланди у червні 2017 року та, зрештою, 1 вересня 2017 року угода набула чинності.

У лютому 2019 року Верховна Рада України ухвалила євроінтеграційні правки до Конституції. Відповідно до них, у преамбулі Основного Закону прописали «незворотність європейського та євроатлантичного курсу України», а Верховній Раді України, Кабінету

Міністрів та Президенту доручили робити все належне для набуття повноправного членства України у ЄС та НАТО. Після повномасштабного російського вторгнення євроінтеграційний процес різко пришвидшився. 28 лютого 2022 року Україна офіційно подала заявку на членство в Європейському Союзі і вже 23 червня Європейська Рада надала нашій країні статус кандидата на вступ.

Наступний важливий етап після отримання статусу кандидата – переговори про вступ до ЄС. Президент Володимир Зеленський очікував, що вони розпочнуться до кінця 2023 року, але, нажаль, цього не сталося. Відкритим залишається питання, коли саме Україна вступить до ЄС, а в короткостроковій перспективі, коли розпочнуться переговори щодо членства в ЄС. Також процес євроінтеграції України є унікальним, оскільки він проходить у країні, у якій триває повномасштабна війна, і супроводжується значними поступками зі сторони ЄС, чому безпосередньо сприяє політична воля як України, так і самого ЄС [4].

Україна у відносинах з Чеською Республікою може використати наступні корисні уроки: а) застосувати чеський євроінтеграційний досвід; б) здійснити економічні і політичні реформування українського суспільства; в) врахувати досвід співпраці Чеської Республіки з країнами Центрально-Східної Європи для розвитку торговельно-економічного співробітництва України з Польщею, Словаччиною і Угорщиною.

На початку 90-х років ХХ століття відбувалося становлення українсько-чеських білатеральних відносин, в яких Україна розглядалася Чехією як об'єкт значних політичних та економічних інтересів. Позиція Чеської Республіки ґрунтувалася на тому, що Україна, маючи чималий економічний потенціал, світові досягнення в низці галузей науки і техніки, відповідала чеським національним інтересам і мала неабияку перспективу. Взаємне розуміння цих реалій і стало однією із головних передумов становлення системи українсько-чеських відносин у нових історичних умовах.

Список використаних джерел

1. Жаліло Я.А. Євроінтеграційні перспективи України: від декларацій – до дій // Стратегічні пріоритети. - 2009. № 3 (12). С. 129-135.
2. Павлишин Л. Зовнішня політика Чеської Республіки: становлення та пріоритетні напрями розвитку (1993-2004 рр.): монографія. Ужгород, РІК-У, 2021. 224 с.
3. Корсак Р.М. Українсько-чеські відносини у трансформаційних процесах ЦентральноСхідної Європи: торговельно-економічний контекст співпраці (2000 – 2012 рр.) : дис...д-ра. істор. наук : 07.00.02. Львів, 2014. 501 с.
4. Коли Україна стане членом Євросоюзу: умови і процедура вступу: веб-сайт. URL: <https://chas.news/current/koli-ukraina-stane-chlenom-evrosoyuzu-umovi-i-protsedura-vstupu> (дата звернення 10.03.2023)

Каріна Оберська

Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
студентка 1 курсу
Науковий керівник:
д.і.н., проф. Леся Алексієвець

Ян Гус в контексті сучасності

Jan Hus in the context of modernity. Jan Hus was a Czech philosopher, religious thinker, church reformer, and national hero of the Czech Republic. He challenged the powerful Catholic Church of the 14th century, speaking out against corruption, abuse of power and deviation from the original Christian values. It is a reminder that the struggle for freedom of spirit, justice and equality never ends. This is not just a chronology of events, but a story of courage of conviction, resilience in the face of injustice, and the relentless pursuit of a better world.

Історичні постаті - це люди, які своїми діями та вчинками суттєво вплинули на хід історії. Вони можуть бути політиками, воєначальниками, науковцями, митцями, письменниками, релігійними лідерами та просто людьми, які робили те, що вважали правильним, навіть коли це було складно або небезпечно.

У пантеоні героїв кожної нації сяють імена славетних особистостей, які своїми діяннями та вченням здобули безсмертя. Для Чехії таким слугує Ян Гус – філософ, релігійний мислитель, видатний реформатор католицької церкви, ректор Празького університету. Нечасто день чиєїсь жорстокої страти стає державним святом. У Чехії це саме так: 6 липня, день, коли за рішенням собору католицької церкви в Констанці був спалений на багатті празький проповідник Ян Гус, є святом і неробочим днем. Сьогодні, вивчаючи постать Яна Гуса як ідеолога чеської реформації, ми досліджуємо не лише його особистий внесок у долю країни, але й значний вплив на майбутнє Європи.

Діяльність видатного чеського реформатора протягом століть привертала увагу численних дослідників. Їхні праці, написані в різні епохи та представлені різними науковими школами, дають нам можливість глибше зрозуміти цю складну та багатогранну постать. Серед дослідників, які зробили значний внесок у вивчення спадщини Яна Гуса, можна виділити: Жорж Занд, французька письменниця та історикиня, відома своїм романом, в якому вона порівнювала чеського реформатора з французькою національною героїнею. Також Іван Мацек, чеський історик, який досліджував життя та діяльність Яна Гуса в контексті чеського релігійного та суспільного життя XIV століття. Значну увагу постаті Яна Гуса привернув Жан Делюмо, французький історик, який досліджував релігійні уявлення та практики людей в епоху Середньовіччя, що допомагає краще зрозуміти теологічні погляди Яна Гуса. Його прагнення до очищення церкви від корупції та повернення до первісних християнських цінностей здобуло широкий розголос, зробивши Яна Гуса символом боротьби за релігійну та соціальну справедливість.

Окрім того, що він був видатним релігійним реформатором, Ян Гус також відіграв важливу роль у розвитку освіти та культури Чехії. Ян Гус став ректором Празького університету в 1409 році. Він прагнув реформувати університет, позбавити його від впливу католицької церкви та зробити доступним для людей з усіх верств суспільства. Гус запровадив нові курси з чеської мови та літератури, а також сприяв розвитку чеської наукової думки. Його реформи зробили Празький університет одним із найпрестижніших навчальних закладів Європи. Він написав ряд філософських та теологічних трактатів, які мали значний вплив на розвиток чеської та європейської думки, виступав за повернення до первісних християнських

цінностей, критикував зловживання владою католицької церкви та пропагував ідеї свободи слова та думки.

Його постать, овіяна трагізмом і величчю, несе в собі безсмертне послання про незламність духу, прагнення до правди та віру у свої ідеали. Життя Яна Гуса – це не просто хронологія подій, це історія про мужність переконань, стійкість перед лицем несправедливості та невпинне прагнення до кращого світу. Саме він кинув виклик могутній католицькій церкві, виступаючи проти корупції, зловживань владою та відступництва від первісних християнських цінностей. Його ідеї, сповнені щирості та любові до людей, знайшли відгук у серцях багатьох, поклавши початок чеській реформації та надихнувши реформаторські рухи в усій Європі.

Цікаво простежити, як принципи діяльності Яна Гуса формувалися під впливом Джона Вікліфа, відомого англійського реформатора XIV століття. Важливо зазначити, що хоча Гус був послідовником Вікліфа, він не сліпо переймав його ідеї. Гус мав власні погляди на релігійні та соціальні питання, які ґрунтувалися на його особистому досвіді та вивченні Святого Письма. Проте, безсумнівно, що Вікліф відіграв значну роль у формуванні світогляду Гуса. Обидва реформатори підкреслювали важливість Святого Письма як єдиного джерела віри. Обоє вони вважали, що продаж індульгенцій є не біблійним і корумпованим способом збагачення церкви. Гус і Вікліф вірили, що Святе Письмо є єдиним непогрішним джерелом віри, а не папські декрети чи традиції. Обидва реформатори критикували багатство та розкіш духовенства і виступали за життя в бідності та простоті. Гус і Вікліф вважали, що люди мають право слухати проповіді та читати Святе Письмо своєю рідною мовою. Однак, окрім спільних ідей, існували й певні розбіжності між ними. Наприклад, Гус не поділяв крайніх поглядів Вікліфа щодо таїнств, таких як євхаристія. Також він був більш обережним у своїх політичних заявах, намагаючись уникати прямих закликів до повстання проти влади. В цілому, вплив Вікліфа на Яна Гуса був значним і багатограним. Ідеї англійського реформатора лягли в основу власних реформаторських поглядів Гуса, які згодом відіграли важливу роль у розвитку чеської реформації та європейської історії загалом. Тому і важливо досліджувати зв'язок між цими двома постатями, щоб глибше зрозуміти їхні ідеї та їхній вплив на релігійне та суспільне життя Європи XIV-XV століть.

На жаль, теологічний факультет Празького університету, замість пошуку істини, засудив Яна Гуса як єретика. Його звинуватили в помилках, які кидали виклик авторитету церкви та ієрархії, у підриві віри в таїнства, святих та відпущення гріхів. А вже 4 грудня 1414 року його ув'язнили, кинувши до темниці Домініканського монастиря. Проте, навіть у кайданах Гус не мовчав. Він писав, ділився своїми думками, створюючи твори, які й досі вражають глибиною та щирістю: «Про трьох людських ворогів», «Про любов до Бога». 6 липня 1415 року на Яна чекала жорстока кара, адже міська рада Констанци засудила його до спалення на вогнищі.

За ним прийшов Мартін Лютер, чий потужний голос зрушив основи католицизму, розпочавши епоху Реформації. Гуситські війни стали відлунням реформації, були вони жорстокі і кровопролитні, але стали лише прелюдією до ще масштабніших релігійних конфліктів, які охопили Європу після виступу Мартіна Лютера.

Наслідки Реформації розкололи континент на два ворогуючі табори: католиків та протестантів. Релігійні суперечки вилилися у криваві битви, що забрали життя мільйонів людей. Проте, вони відіграли значну роль у розвитку чеської історії та становленні європейської реформації. Ян Гус, трагічно загиблий на вогнищі, став символом боротьби за свободу думки та право на власні переконання. Його історія – це застереження про те, до чого може призвести сліпа віра в догми та нетерпимість до інакомислення. Гус не здобув перемоги

за життя, але його ідеї продовжували жити, надихаючи людей протягом століть. Його спадщина – це заклик до критичного мислення, до прагнення до істини та до мужності відстоювати свої переконання, навіть перед лицем несправедливості.

Історія Яна Гуса та гуситських війн – це не просто розповідь про минуле. Це нагадування про те, що боротьба за свободу духу, справедливість та рівність ніколи не закінчується. Ідеї, за які боровся Гус, залишаються актуальними й досі, адже вони є основою демократичного суспільства та свободи особистості. Вивчення спадщини Яна Гуса та гуситських війн може допомогти нам краще зрозуміти минуле, сьогодення та майбутнє. Воно може навчити нас бути більш толерантними до інших думок, критично мислити та відстоювати свої переконання мирним шляхом. Ян Гус – це не просто історична постать, це символ вічності людського духу, який неможливо зламати ні вогнем, ні страхом.

Список використаних джерел

1. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.). Курс лекцій: Навч. посібник /В. І. Яровий, П. М. Рудяков, В. П. Шумило та ін. К.: Либідь, 2003. 632 с.
2. НАРИСИ ІСТОРІЇ ЧЕХІЇ. Зінько Ю. А., Калитко С. Л., Кравчук О. М., Поп І. І. Нариси історії Чехії. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, 2017. 464 с.
3. Лаврентій із Бржезової. Гуситська хроніка / Лаврентій із Бржезової. 1962. 180 с.
4. Френсіс Дворнік. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 512 с.

Додатки

Програма

Міжнародного науково-практичного саміту молодих вчених

«Об'єднані в Європі: Україна, Польща, Чехія»

Організаційний комітет Саміту

Леся Алексієвець – професор, доктор історичних наук, заступник декана історичного факультету ТНПУ з наукової роботи та міжнародної співпраці.

Ярослав Сирник – професор, доктор (габілітований) історичних наук Вроцлавського Університету.

Олександр Лушев – магістрант, голова Студентського наукового товариства історичного факультету ТНПУ.

Арсен Яценко – аспірант Вроцлавського Університету.

Тереза Хланьова – доктор філософії, голова Чеської асоціації українців.

Тарас Катрун – студент історичного факультету ТНПУ, член СНТ та Чеської асоціації українців.

Тетяна Петрик – магістрантка історичного факультету ТНПУ, член СНТ.

Олеся Дунас – магістрантка історичного факультету ТНПУ, член СНТ.

Регламент:

Виступ на пленарному засіданні: до 15 хв.

Виступ на дискусійній панелі: до 10 хв.

Відповіді на запитання: до 6 хв.

Пленарне засідання

10.00 – 11.30 (час за Києвом)

Модератори: Олександр Лушев, Арсен Яценко, Тетяна Петрик, Тарас Катрун

Вітання учасникам саміту

Богдан Буяк, професор, доктор філософських наук, ректор Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Артур Блажеєвські, професор, доктор (габілітований) історичних наук, проректор з наукової роботи Вроцлавського університету

Станіслав Туміс, доктор філософії, директор Інституту східноєвропейських досліджень філософського факультету Карлового Університету

Володимир Кіцак, доцент, кандидат історичних наук, в.о. декана історичного факультету ТНПУ

Павел Клінт, професор, доктор (габілітований) історичних наук, декан історично-педагогічного факультету Вроцлавського університету

Ярослав Сирник, професор, доктор (габілітований) історичних наук Вроцлавського Університету, Інститут Етнології і Культурної Антропології

Тереза Хланьова, доктор філософії, голова Чеської асоціації українців

Олексій Севрук, доктор філософії, член Чеської асоціації українців

Леся Алексієвець, професор, доктор історичних наук, заступник декана історичного факультету ТНПУ з наукової роботи та міжнародної співпраці

Доповіді

Ірина Манько. Національна свідомість у трансформаційних процесах доби Незалежності України

Magdalena Gibiec. Jak badać skomplikowane relacje polsko ukraińskie? Krótka historia Archiwum Senyka

Вікторія Дяків. Українська ідентичність у контексті російсько-української війни (2014-2023)

Єлизавета Кудлюк. Волонтерський рух на історичному факультеті ТНПУ у контексті підтримки ЗСУ (2022-квітень 2024)

Станіслав Кучеренко, Vera Inozemtseva. Problematika překlada současné ukrajinské literatury do češtiny

Тетяна Петрик, Юрій Петрик. Люблінський трикутник: історія розвитку та перспективи

Наукові панелі

12.00-13.30 (за Києвом)

Історико-політичні пріоритети взаємодії

Модератори: Олександр Лушев, Олеся Дунас

Олеся Дунас. Суспільно-політична діяльність В'ячеслава Чорновола доби Незалежності України: євроінтеграційний аспект

Юрій Марцінів. Інтермаріум: витоки та сучасна перспектива

Діана Блащак. Епідемії у світовій цивілізації: історико-аналітичний аспект

Олександр Лушев. Пропаганда культу Олександра Невського в Польщі, Чехії та Словаччині

Володимир Видаш. Історія України у європейському вимірі

Назарій Папа. Любомир Гузар у контексті європейських цінностей

Віталій Знак. Військово-політична співпраця України і НАТО: ретроспектива, проблеми та перспектива за умов російсько-української війни

Олексій Балакер. Співпраця України та НАТО: історичний аспект (1991-2023)

Назар Грицай. Проблеми та перспективи інтеграції України в ЄС

Софія Іваніченко. Вплив антиукраїнських рухів в Європі на хід війни

Роман Савчин. Проблеми легалізації та інтеграції українців у Європі

Назар Федоров. Дубровиця: історико-європейський контекст сучасності

Тетяна Браздецька. Розвиток національної освіти у добу незалежності України

Україна і Польща: проблеми та перспективи євроінтеграції

Модератори: Арсен Яценко, Тетяна Петрик.

Володимир Владика. Українсько-польські відносини в контексті інтеграції до ЄС та НАТО

Анна Пушкар. Наукова спадщина Юрія Михайловича Донат-Котермака як міжнаціональний міст у розвитку астрономії та геофізики між Україною та Польщею

Юлія Попружук. Особливості розвитку польської освіти та культури у міжвоєнний період

Іван Бойко. Роль громадсько-політичних об'єднань у формуванні українсько-польських відносин у міжвоєнний період

Jagna Rita Sobel. Film «Ogniem i mieczem» w reżyserii Jerzego Hoffmana jako element kształtowania społecznych wyobrażeń nt. Kozaczyzny

Андрій Стойків. Взаємодія між польськими та українськими діячами культури у сфері важкої й альтернативної музики 2013 - 2024

Володимир Анісімов. Волинська трагедія в історичній пам'яті українців та поляків
Мар'яна Гайдук. Українсько-польські відносини в гуманітарній сфері (1991-2023)
Ангеліна Заваринська. Українсько-польська взаємодія у сфері культури (1991-2023)
Яна Ключенкова. Російське ПСГО та вплив на польсько-українські відносини
Дмитро Штокалюк. Блокування польсько-українського кордону (2023-2024 рр.)
Арсен Яценко. Чинники зростання ролі громадянського суспільства у громадській підтримці європейської інтеграції України
Віталій Ракович. Історико-культурні пам'ятки в Польщі та Україні: стан, проблеми збереження.

Україна та Чехія: шляхи співпраці

Модератори: Тарас Катрун, Денис Луковицький

Віталій Гавур. Проблема безпеки України в міжнародному контексті за умов російсько-української війни
Євгеній Гнип. Огляд періодики української діаспори в європейських країнах в ХХ столітті
Тарас Катрун. 1968 рік в історії Чехословаччини у контексті європейських цінностей
Денис Луковицький. Проблема біженців: Ubi panis Ibi patria
Назарій Дейнека. Історія українсько-чеських дипломатичних відносин сучасності
Катерина Мичка. Рецепт Сергія Жадана в Чехії
Іван Шевчук. Україна та Чеська Республіка. Тенденції європейської інтеграції
Володимир Козюпа. Еволюція міжнародної миротворчої діяльності сучасності
Роман Малишевський. Чеська ініціатива у контексті російсько-української війни
Каріна Оберська. Ян Гус у контексті сучасності.

Закриття

Підведення підсумків саміту

13.30 – 14.00 (за Києвом)

Модератори: Олександр Лушев, Арсен Яценко, Тетяна Петрик, Тарас Катрун

Робочі мови: українська, польська, чеська, англійська

Поклик на відеоматеріали

Поклик на запис Саміту:
<https://drive.google.com/drive/folders/1aQSB0JNWEJNYVGY2BdreG0QzE2meFga?usp=sharing>

